

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNGİLİZ RAJİ VE HİNTLİ ASKERLERİN
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI DENEYİMLERİNİN
“ÖZ YÖNETİM” DÜŞÜNCESİNE ETKİLERİ

Kadir Oğuzhan ÇİÇEK

2501201265

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY

İSTANBUL-2023

ÖZ

**İNGİLİZ RAJİ VE HİNTLİ ASKERLERİN BİRİNCİ DÜNYA
SAVAŞI DENEYİMLERİNİN “ÖZ YÖNETİM” DÜŞÜNCESİNE
ETKİLERİ**

Kadir Oğuzhan ÇİÇEK

Birinci Dünya Savaşı sırasında milyonlarca beyaz-olmayan asker dünyanın dört bir tarafında farklı cephelerde görev yapmış olmasına rağmen çoğu zaman bu askerlerin savaş deneyimleri göz ardı edilmiştir. Bu askerler arasında en yüksek sayıyı oluşturanlar ise Britanya İmparatorluğu'nun en önemli parçalarından biri olarak gösterebileceğimiz İngiliz Rajı altındaki Hindistan'dan toplanan Hintli askerlerdir. Bu çalışmada Hintli askerlerin savaş deneyimlerinin uygun bir şekilde değerlendirilebilmesi için öncelikle alt kıtada İngiliz Rajı'nın kuruluş süreci incelenmiştir. Daha sonra İngiliz Rajı döneminde İngilizlerin Hint Ordusu'nu şekillendiren etkenler değerlendirilmiştir. “Savaşçı Irklar Teorisi”nin Hint Ordusu üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak Savaşçı Irklar Teorisi de kapsamlı bir biçimde bu değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Gerekli incelemeler yapıldıktan sonra ise, Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintlilerin mektupları analiz edilmiş ve savaş deneyimlerinin Hintliler üzerindeki etkileri ve bu deneyimlerinin öz yönetim taleplerine olan katkısı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Rajı, Öz Yönetim, Birinci Dünya Savaşı, Hint Ordusu, Savaş Deneyimleri.

ABSTRACT

**THE BRITISH RAJ AND THE EFFECTS OF INDIAN
SOLDIERS' EXPERIENCES IN THE FIRST WORLD WAR ON
THE IDEA OF "SELF-GOVERNMENT"**

Kadir Oğuzhan ÇİÇEK

Even though millions of non-white soldiers served on different fronts all around the world during the First World War, their war experiences were often neglected. Among these soldiers the Indian soldiers who were recruited from India under British Raj, which can be considered as one of the most important parts of the British Empire make the highest number. In this study, in order to appropriately evaluate the experiences of the Indian soldiers, first the establishment process of the British Raj in the subcontinent were examined. After that the factors that shaped the British Indian Army during the British Raj were evaluated. Considering the effects of the "Martial Races Theory" on the Indian Army, Martial Races Theory was also thoroughly included in this evaluation.

After the necessary examinations were conducted, the letters of the Indians during the First World War were analyzed and the effects of the war experiences on the Indians and the contribution of these experiences to the self-government demands were evaluated.

Key Words: British Raj, Self-Government, First World War, Indian Army, War Experiences.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanması benim için yıllardır duyduğum bir tutkunun gözlerimin önünde şekillenerek hayata geçirilmiş olması anlamına geliyor. Temel olarak Birinci Dünya Savaşı'na duyduğum hayranlık ve meraktan kaynaklanan bu çalışmayı hazırlamam için gereken ilhamı ise Erich Maria Remarque'ın "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" adlı eseri vermiştir. Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok, savaşlarda yer alan insanların deneyimlerinin ne kadar tahrip edici olabileceğini ve savaş deneyiminin insanları nasıl şekillendirebileceğini göstermesi bakımından Birinci Dünya Savaşı sırasındaki askerlerin deneyimleri ile alakalı bir çalışma yapma fikrini zihnime yerleştirmiş ve böylelikle bu çalışmanın hazırlanmasına aracı olmuştur.

Çeşitli sebeplerle uzun aralar vermek zorunda kaldığım bu çalışmayı sonunda tamamlayabilmiş olmanın benim için oldukça mutluluk verici bir başarı olduğunu da burada belirtmek istiyorum.

Bu çalışmanın hazırlanabilmesi için tez danışmanım olmayı kabul eden, her zaman anlayışlı ve yardımcı olan, bilgi birikimi ile desteklerini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Burak Samih Gülboy'a teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Yine bu çalışmanın hazırlanabilmesi için bana her türlü desteği sağlayan ve çoğu zaman beni teşvik eden anneme, babama ve her zaman yanımda olup beni destekleyen Ayşe Hanım'a ve Minik Hanım'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Kadir Oğuzhan ÇİÇEK

İSTANBUL, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ivii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNDİSTAN VE İNGİLİZ DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİ

1. Hindistan ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi.....	8
1.1. Mughal İmparatorluğu.....	9
1.2. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Dönüşümü	11
1.2.1. Plassey Savaşı.....	12
1.2.2. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Yönetimi Altında Bengal Bölgesi	15
1.3. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'ı Fethi.....	16
1.3.1. Sih Krallığı'nın Mağlup Edilmesi ve Pencap'ın Ele Geçirilmesi	17
1.4. Büyük Hint İsyanı	19
1.4.1. Büyük Hint İsyanı Sırasında Bazı Vahşet Olayları	25
1.4.2. Büyük Hint İsyanı'nın Sona Ermesi ve İngiliz Rajı'nın Kuruluşu.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

1858-1914 YILLARI ARASI HİNT ORDUSU VE SAVAŞÇI İRKLAR TEORİSİ

2. 1858-1914 Yılları Arası Hint Ordusu ve Savaşçı Irklar Teorisi	29
2.1. Büyük Hint İsyanı Öncesi Hint Ordusu	30
2.1.1. Büyük Hint İsyanı Öncesi Bengal Ordusu	33
2.2. Büyük Hint İsyanı Sonrası Hint Orduları.....	34
2.3. Irkçı Düşünceler ve Savaşçı Irklar Teorisi	38
2.3.1. Irkçı Düşüncelerin Hindistan'daki Yansımaları.....	42
2.3.2. Savaşçı Irklar Teorisi.....	44

2.3.2.1. Savaşçı Irklar'ın Belirlenmesi	48
2.4. Birinci Dünya Savaşı'nda Hint Ordusu	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİNTLİ ASKERLERİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI DENEYİMLERİ VE ÖZ YÖNETİM DÜŞÜNCESİ

3.Hintli Askerlerin Birinci Dünya Savaşı Deneyimleri ve Öz Yönetim Düşüncesi ..	56
3.1. Batı Cephesi'nde Hintli Askerlerin Savaş Deneyimleri	56
3.1.1. Batı Cephesi'nde “Kendini Yaralama” ve Temaruz	65
3.1.2. Batı Cephesi'nde Irkçılık ve Ayrımcılık	69
3.2. Batı Cephesi'nde Beyaz Prestiji ve Bilinç Oluşumu	74
3.2.1. Batı Cephesi'nde Bilinç Oluşumu	81
3.2.2. Batı Cephesi'nde Din Etkeni ve Propaganda	84
3.4. Birinci Dünya Savaşı Sırasında Öz Yönetim Düşüncesi	89
SONUÇ	99
KAYNAKÇA	103

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Der.	: Derleyen



GİRİŞ

Literatürde gördüğü ilgi ile paralel olarak kendisine bulduğu yer bakımından çoğu zaman ardılının gölgesinde kalmış olarak değerlendirebilmenin mümkün olduğu Birinci Dünya Savaşı'nın içerisinde bulunduğu söz konusu bu durum, milyonlarca askerin savaş deneyimlerinin de benzer bir biçimde gereken ilgiyi görmeyerek görece geri planda kalması sonucunu doğurmuştur. Bu durum özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında "Emperyalist" devletler adına askeri hizmete alınıp gerek muharip kuvvetler olarak gerekse de cephe gerisi hizmetlerinde çeşitli şekillerde görevlendirilmiş olmalarına rağmen Savaş'a katkıları büyük oranda "Avrupa-merkezci" tarih yazımı (Ganachiri, 2020: 2) tarafından "göz ardı" edilen "koyu tenli" askerler için geçerlidir.

Birinci Dünya Savaşı sırasındaki fedakarlıkları çoğu zaman göz ardı edilen ve sayıları yaklaşık olarak dört milyona kadar ulaşan koyu tenli bu askerler arasında ise en büyük oranı yaklaşık olarak bir milyon dört yüz bin kişi ile İngiliz Rajı altındaki devasa coğrafyadan toplanan askerler oluşturmaktadır. (Das, 2018: 11, 26)

Birinci Dünya Savaşı 1914 yılında başladığında Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası olarak İngiliz Rajı, günümüzde Hindistan olarak bilinen bölgeden çok daha geniş bir coğrafi alanı kapsamaktaydı ve kapsadığı devasa coğrafi alan ile paralel olarak çok çeşitli ve kalabalık bir nüfusu da içerisinde barındırıyordu. İngiliz Rajı'nın kontrolü altında Hindistan'ın nüfusunun 1914 yılında yaklaşık olarak üç yüz milyona kadar ulaştığı tahmin edilmektedir. (Morrow, 2004: 312)

Böylesine çeşitli ve kalabalık bir nüfusa sahip geniş bir coğrafyayı yaklaşık olarak yüz yıl kadar bir süre boyunca "başarılı" sayılabilecek bir şekilde doğrudan egemenliği altında tutan Britanya İmparatorluğu, bu muazzam becerisini alt kıtadaki birçok farklı etkene ve fırsata da borçluydu. Hindistan'daki bu söz konusu etkenler ve fırsatlardan en önemlisi ise "Kast Sistemi" olarak gösterilebilir.

Kökenleri alt kıtanın "Aryan" işgalciler tarafından fethedilmesine dayandırılan kast sistemi, temel olarak Aryanların Hindistan'ın yerli nüfusu ile karışmayı önlemek amacıyla oluşturdukları toplumsal bir hiyerarşik yapıyı temsil ediyordu. Kast sistemi ile tesis edilen söz konusu toplumsal hiyerarşinin basamaklarını ise yukarıdan aşağıya

olmak üzere "...Brahmanlar (rahipler ya da bilginler), Kshatriyalar (askerler), Vaişyalar (çiftçiler ve tüccarlar) ve Şudralar (Hizmetçiler)" oluşturuyordu. (Marriott, 2020: 26)

Bu hiyerarşik yapı içerisinde görülebileceği gibi "Şudralar" kast sisteminin en alt basamağında yer almalarına rağmen Hint toplumu içerisindeki en düşük statüye sahip olanlar değillerdi. Öyle ki yukarıda belirtilen dört ana kastın dışında "kast-dışı" olarak da tabir edilen "dokunulmazlar" Hint toplumunun en alt tabakasını oluşturuyor ve toplum içerisinde en "aşağı" olarak tabir edilen işleri yapıyorlardı. Bireylerin "içerisine doğdukları kastın üyeleri" olarak kabul edildiği ve söz konusu kastlar arasında bir geçiş yapılmasına izin verilmediği kast sisteminin bu özellikleri, bir parçası olduğu Hindu dini inancıyla da örtüşen bir yapı gösteriyordu. Öyle ki, kast sistemindeki bu durum bireylerin geçmiş yaşamlarındaki eylemlerinin ve dini görevlerini doğru bir biçimde yerine getirip getirmemelerinin bir sonucu olarak farklı kastlar içerisine doğduklarına dair olan inancın bir sonucuydu. Bu doğrultuda görülebileceği gibi Hint toplumunun hiyerarşik yapısı içerisinde düşük kastların yüksek kastlar tarafından nesiller boyunca baskı altında tutulmasına ve "sömürülmesine" uhrevi bir meşruiyet de sağlanmış oluyordu. (Olcott, 1944: 648-651)

Hint toplumunda Kast sisteminin "dini alan" ile olan sıkı sıkıya bağlı ilişkisinin bir başka önemli sonucu ise "**Dharma**" olarak bilinen "...dünya düzenini sürdüren evrensel yasaların..." korunması üzerinde de doğrudan etkili olmasıydı. Buna göre bireyler, geçmiş yaşamlarının bir sonucu olarak içerisine doğdukları kasta atfedilen toplumsal ve dini görevlerini yerine getirir ve hayatlarında doğdukları anda kendilerine biçilen rolü oynarlarsa "**Dharma**" korunur, ancak örneğin bireylerin ait oldukları kasta "uygun olmayan" eylemleri sonucunda ise "**Dharma**" bozulur ve bunun sonucunda da "kaos" oluşurdu. (Von Brück, 2008: 195,199)

Ayrıca Hint toplumunda taşıdığı yer bakımından oldukça önemli olan "askerlik" ya da "savaşçılık" da kast sistemi ve dolayısıyla **dharmanın** korunması ile bir ilişki içerisindeydi. Belirtildiği gibi **dharmanın** korunması için kast sisteminin hiyerarşik yapısının korunması ve her bireyin içerisine doğduğu kasta uygun davranması gerekliydi. Bu durum da doğal düzenin korunması düşüncesi

doğrultusunda “askerlik” için yalnızca Hint toplumu içerisinde “uygun” olan kastların bu mesleği sürdürmeleri sonucunu doğuruyordu. (Von Brück, 2008; Wickremesekera, 2002: 47-50)

Bu doğrultuda kolaylıkla söylenebilir ki, “kast sistemi” alt kıtada askerlik ile doğrudan ilişkiliydi ve askerlik için belirleyici unsur kastlar arasındaki hiyerarşiydi. Hint toplumunun hiyerarşik yapısında en üst basamaklarda bulunan “Kshatriyalar” ya da “savaşçılar” da toplum içerisinde askerlik mesleğini kendi ellerinde tutuyorlardı. Kast sisteminin daha alt basamaklarında bulunanlar içinse yalnızca bir “savaş durumunda” ihtiyaç oluşması halinde ve “belirli bir süreliğine” askerlik yapma fırsatı oluşuyordu. (Ganachiri, 2020: 70-71; Wickremesekera, 2002: 49-50)

Askeri hizmetin Hint toplumu açısından taşıdığı anlam ve Hintliler açısından temsil ettiği “prestij”, Omissi tarafından da dikkat çekildiği gibi (Omissi, 1994: 78) İngiliz Rajı döneminde Hindistan’da görev yapmış Binbaşı G.F. MacMunn tarafından “Hindistan’ın Orduları” adlı eserinde şu sözlerle anlatılmaktadır:

“Her zaman hatırlanmalıdır ki Hindistan’da askeri hizmet büyük bir onur ve prestij kaynağıdır, öyle ki sahtekârlar sıklıkla kendilerini olduklarından daha iyi doğumlu olarak göstermeye çalışırlar. O halde Birleşik Krallık’ın gönüllü askere yazılan ordusu ile Hindistan’ın gönüllü askere yazılan ordusu arasındaki temel farklılık hemen görünür hale gelir. İngiliz askeri daima ordu saflarına bildiği en onurlu kariyer olduğu için gelmez. Hintli asker içinse durum böyledir.” (MacMunn: 1911: 142)

Bu noktada çalışmanın temel amacı ise Birinci Dünya Savaşı başladığında Britanya İmparatorluğu’nun bir parçası olan İngiliz Rajı altındaki Hindistan olarak bilinen coğrafyadan toplanan Hintli askerlerin Batı Cephesi odağında savaş deneyimlerini incelemek ve söz konusu savaş deneyimleri ile birlikte Birinci Dünya Savaşı tecrübelerinin Hintliler üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin zihinlerinde yol açtığı değişimleri mektuplar üzerinden analiz etmektir.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Hintli askerlerin deneyimlerinin daha iyi analiz edilebilmesi açısından öncelikle İngilizlerin Hindistan alt kıtasına gelişleri ve ticari faaliyetler üzerinden Hindistan’a

nüfuz edişleri, ünlü “İngiliz Doğu Hindistan Şirketi” üzerinden ele alınacak ve Şirket’in Hindistan’da İngiliz Rajı’nın kuruluşuna giden süreç içerisindeki uygulamaları açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Hindistan’da İngiliz Rajı döneminin başlaması sonrasında 1914’e giden süreç içerisinde İngilizlerin alt kıtadaki “Hint Orduları” ve bu orduları şekillendiren ana düşünsel etkenler ele alınarak incelenecektir. Bu doğrultuda “Savaşçı Irklar Teorisi” olarak bilinen ve literatürde sıklıkla dikkat çekildiği gibi İngilizlerin idaresi altındaki Hint ordularının yapısını belirleyen en temel etkenin ortaya çıkışı ve dayanak noktaları analiz edilecektir. Bu analiz yapılırken de birincil kaynak olarak literatürde sıklıkla Savaşçı Irklar Teorisi’ ile ilişkilendirilen (Cohen: 1990: 45-46) deneyimli asker Lord Roberts’ın söz konusu düşüncelerini ortaya koyduğu “Hindistan’da Kırk Bir Yıl” adlı eserinden yararlanılacaktır. Ek olarak literatürde sıklıkla başvurulmuş bir başka kaynak olan Lord Roberts ile benzer biçimde Hindistan’da görev yapmış bir asker olan Binbaşı MacMunn’ın da konuya ilişkin anılarından yararlanılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Hintli askerlerin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki mektupları temel olarak üç ana tema etrafında değerlendirilecektir. Bu temalar sırasıyla “Bilinç Oluşumu”, “Beyaz Üstünlüğü Algısının Yıkılması” ve “Öz yönetim Düşüncesi” şeklindedir.

Söz konusu bu üç tema doğrultusunda öncelikle Batı Cephesi’nde Avrupalı bir düşmana karşı savaşmak üzere Fransa’ya gönderilen Hintli askerlerin burada karşılaştıkları, savaşın durumu ve savaş sırasında hem cephede hem de cephe gerisinde maruz kaldıkları ırkçı ve ayrımcı uygulamaların kendileri üzerlerindeki etkileri mektuplardan analiz edilmeye çalışılacaktır.

Hintli askerlerin Batı Cephesi’ndeki deneyimleri söz konusu etkenler etrafında analiz edildikten sonra ise “Avrupalı beyaz üstünlüğü” algısının Savaş sırasında nasıl zedelendiği ve Hintli askerlerdeki “bilinç oluşumu” incelenecek ve Birinci Dünya Savaşı deneyiminin Hindistan’daki öz yönetim düşüncesine etkileri değerlendirilecektir.

Temel olarak üçüncü bölümde kullanılacak mektuplar, Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli birliklerine gelen veya bu birlikler tarafından gönderilen mektupların incelenmesi ve Hintlilerin genel durumlarının, duygu ve düşüncelerinin öğrenilmesi veya herhangi bir nedenle mektuplarda “sakıncalı” sayılabilecek düşüncelerin veya ifadelerin tespit edilip ilgili mektupların ortadan kaldırılması ya da sansürlenmesi amacıyla görev yapmış olan “Sansür Ofisi”nin çalışmaları sonucunda birçok farklı dilden İngilizceye çevrilerek raporlar halinde derlenmiştir. (Omissi, 1999: 5-7; Morton-Jack, 2014: 8)

Sansür görevlileri tarafından Birinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleştirilen bu çalışmalara dair 20 Mart 1915 tarihli bir raporun bazı kısımlarına oldukça açıklayıcı olması bakımından burada yer verilmelidir:

“...Şimdi Hint Kolordularının bir parçası olduğu Birinci Ordu’nun Komutanı, yakın zamanda Fransa’da hizmet vermekte olan Hintlilere gelen tüm mektupların (& büyük ihtimalle onlardan gidenlerin de) incelenmesinin arzu edildiği düşüncesini dile getirdi. Çatışmalar sürerken vs. dışında Fransa’daki Hintli askerler yaklaşık olarak haftada 20.000 mektup yazıyorlar. İngiltere’deki yaralı Hintlilerden ve diğerlerinden Hindistan’a & Uzak Doğu’ya & Diğer Hintli Sefer Güçlerine mektuplar haftada 1.500 ile 4.000 arasında & bu seferin bir üyesinden diğerine olan mektuplar haftada 2.000 & 5.000 arasında dolaşüyor. Bunların yanı sıra Hint Postası var ki o da hiçbir zaman 10.000’den az mektup içermiyor & sıklıkla da iki katından çok oluyor. Mektupların alay veya yerel seviyelerdeki sansürü çoğu durumda açık olduğu gibi yalnızca formalite. Sansür kuruluşu dört subaydan oluşuyor ve yeterli derecede kalifiye olan dahasını almak da büyük bir zorluk olarak görünüyor. Herhangi bir mektubun yalnızca çözülmesi herhangi biri için, nitelikleri ne olursa olsun iki saatlik bir iş kadar uzun olabiliyor. Mektup çözüldüğünde ise... onun gerçek anlamına erişmek herhangi bir adamın yaratıcılığının ötesinde olabiliyor... Tüm bunlar hesaba katıldığında, itiraf edilmeli ki, bence, her mektubun incelenmesi söz konusu değil.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f60v)

Burada açıkça görülebileceği gibi her hafta binlerce mektubun incelenmesinin zorluklarından bahsedilmekle birlikte mektuplardaki ifadelerin “gerçek anlamlarına erişmenin” zorluğuna da dikkat çekilmektedir. Bu durum örneklerine çalışmanın üçüncü bölümünde yer verileceği gibi Hintli askerlerin mektuplarında sıklıkla görülebilen sansür görevlilerini atlatmaya yönelik ifadelere ve anlatım tekniklerine başvuruları ile açıklanabilmektedir.

Sansür Ofisi tarafından haftalık olarak hazırlanan ve temel olarak sansür görevlilerinin dikkatini çeken mektupların yer aldığı raporlardan dijital ortama aktarılanlar kabaca Aralık 1914 ile Mayıs 1918 tarihleri arasında kapsamaktadır. Raporlarda sansür görevlileri tarafından yer verilen binlerce mektuptan bazıları bu çalışmanın kapsamı içerisine girmeyen ifadelerin yer aldığı mektuplardır. Ek olarak raporlarda yer verilen mektupların sayısının oldukça fazla olması nedeni ile bu çalışmada birbirine benzer ifadelerin kullanıldığı mektuplardan en önemli sayılabilecek olanları üçüncü bölümde ele alınmıştır.

Burada belirtilmesi gereken en önemli nokta ise Birinci Dünya Savaşı sırasında “Sansür Ofisi” tarafından hazırlanan raporların “**British Library**” tarafından oldukça düzenli bir biçimde dijital ortama aktarılmasının bu çalışmanın hazırlanmasını mümkün hale getirmiş olmasıdır.¹

Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli askerlerin mektuplarının incelenmesi sonucunda Sansür Ofisi tarafından hazırlanan söz konusu raporlara, literatürde birçok farklı kaynak tarafından değişik oranlarda başvurulduğu görülebilmektedir. Söz konusu kaynaklarda ilgili mektuplara çoğunlukla David Omissi’nin kendi seçkilerini sunduğu çalışma üzerinden başvurulduğu görülebilse de Omissi ile benzer şekilde bir arşiv çalışması sonucunda elde edilen mektupların kullanıldığı kaynaklar da mevcuttur.

Bu noktada literatürde sıklıkla başvuru alan David Omissi’nin (Omissi, 1994; Omissi, 1999) yanı sıra Hintli askerlerin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki mektuplarının incelenmesi ile alakalı bu çalışmada da sıklıkla yararlanılan eserlerden bazıları Gajendra Singh (Singh, 2014), Rozina Visram (Visram, 2002), Santanu Das (Das, 2011; Das, 2018), George Morton-Jack (Morton-Jack, 2014), Aravind Ganachiri (Ganachiri, 2020), Heather Streets (Streets, 2010), Kaushik Roy (Roy, 2013) ve John H. Morrow Jr. (Morrow, 2004) tarafından benzer temalar etrafında gerçekleştirilmiştir.

¹ Birinci Dünya Savaşı sırasında “Sansür Ofisi” tarafından hazırlanan raporlar ile ilgili David Omissi’nin bir arşiv çalışması sonucunda kendi seçkileri ile sınırlı olarak hazırladığı mektuplardan oluşan bir çalışma da mevcuttur. Literatürde benzer çalışmaların sıklıkla başvurduğu bu eser için bkz.: David Omissi, Der.: Indian Voices of the Great War: Soldiers’ Letters, 1914-18, New York, St.Martin’s Press, 1999.

İlgili çalışmalarda da görülebileceği gibi Hintli askerlerin söz konusu mektuplarından birbirine benzer temaların incelenmesi amacıyla kullanılan ortak mektuplar anlatılmak istenen konuya veya duruma dair oluşturdukları temsilin niteliği açısından bu çalışmada da kullanılmıştır.

Çalışmanın genelinde kullanılan ikincil kaynaklar içinse hem bir çeşitlilik sağlanması hem de farklı arka planlara sahip yazarların bakış açılarının yansıtılabilmesi amaçları doğrultusunda hem Hintli hem de İngiliz yazarlar tarafından verilen eserlerden sıklıkla yararlanılmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM

HİNDİSTAN VE İNGİLİZ DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİ

Tarih boyunca birçok farklı yabancı yönetiminin kuruluşuna tanıklık edilen Hindistan coğrafyasında söz konusu yabancı yönetimlerinden (Hobsbawm, 2003: 139) sonuncusu ve belki de en önemlisi olarak “İngiliz Rajı” gösterilebilir. Hindistan’da Britanya İmparatorluğu’nun “doğrudan” yönetimi olarak da ifade edebileceğimiz “İngiliz Rajı” döneminin, 1858 tarihli “Hindistan’da Daha İyi Yönetim İçin Yasa”nın Britanya Hükümeti tarafından çıkarılması ile resmen başlamış olduğu kabul edilmektedir. Hindistan’da İngiliz Rajı dönemini resmen başlatan söz konusu yasa ile Britanya Hükümeti tarafından amaçlanan şey temel olarak her ne kadar bazı kontrol mekanizmaları İngilizlerin alt kıtadaki varlıklarının başladığı 17.yüzyılın ilk yıllarından itibaren geçen yaklaşık 150 yıllık süreç içerisinde tesis edilmiş olsa da Britanya İmparatorluğu için paha biçilemez önemde olan bir bölgenin, kuruluşundaki ana amacı ticari faaliyetler gerçekleştirerek kar elde etmek olan özel bir “şirket” tarafından idare edilmesine son vermektir.(Bayly, 2008: 195; Robins, 2012: 6)

Britanya İmparatorluğu, 1858 yılında Hindistan’da yönetimi doğrudan kendi eline almadan önce 17.yüzyılın ilk yıllarından 19.yüzyılın ortalarına kadar geçen süreç içerisinde alt kıtanın tamamına yakın bir bölümünü ele geçirip idare eden söz konusu “Şirket” ise, literatürde kendisinden sıklıkla “...modern şirketin anası” olarak bahsedilen “İngiliz Doğu Hindistan Şirketi”dir. (Robins, 2012: 5)

Zaman içerisinde tarihin tanıklık ettiği en ünlü özel girişimlerden biri halini alacak olan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, 1600 yılında İngiltere’de kurulup kendisine “...Ümit Burnu’nun doğusundan yapılacak baharat ticareti üzerinde bir tekel hakkı” sağlayan kraliyet beratını da aldıktan sonra ticari faaliyetlerine gelecekteki konumu ile kıyaslandığında “mütevazı” olarak değerlendirilebilecek bir başlangıç yapmıştır. Bu doğrultuda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’nin Doğu’da ticari faaliyetlerine başlaması sonrasında Hindistan’da İngiliz Rajı’nın kurulmasına yol açacak süreci de Şirket’in Hindistan’daki ilk ticari yerleşkesini Surat bölgesinde kurması ile başlatmak doğru olacaktır. (Wei, 2018: 158-159; Lloyd, 2001: 6; Cohn, 1996: 111)

Bu durumda da öncelikle Şirket'in ilk ticari yerleşkesini kurup Hindistan'a doğrudan nüfuz etmeye başladığı 17.yüzyılın ilk yıllarında Hindistan'da önemli bir siyasi ve askeri güç olarak karşımıza çıkan Mughal İmparatorluğu'ndan kısaca bahsetmek gerekmektedir. (Lloyd, 2001: 6-7)

1.1. Mughal İmparatorluğu

16.yüzyılda bölgeye Orta Asya'dan gelen İslam inancını taşıyan ve etnik olarak da Türk-Moğol oldukları bilinen Mughallar veya Babürlüler (Cohn, 1996: 113; Wolf, 2019: 332), bu dönemden itibaren 18.yüzyılın başlarına kadar alt kıtadaki hakimiyetlerini genişletmeyi sürdürerek Hindistan'da devasa büyüklükte ve güçlü bir imparatorluk kurmayı başarmışlardır. (Marriot, 2020: 104; Bayly, 2008: 7)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'a doğrudan nüfuz etmeye başladığı 17.yüzyılda da Mughal İmparatorluğu'nun bölgede askeri ve siyasi açıdan nüfuz sahibi bir merkezi otorite olarak varlığı Şirket'in faaliyetleri açısından oldukça önemli olarak değerlendirilebilir. Bu durumda söz konusu dönemde henüz alt kıtadaki varlıkları yeni kabul edilebilecek İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin temsilcilerinin başta Mughal İmparatorluğu olmak üzere çeşitli güç odaklarından “güvenlik” ve “meşruiyet” arayışlarında olduğu ve çeşitli şekillerde ilişkiler kurmak için çaba gösterdikleri söylenmektedir. (Cohn, 1996: 16-17)

Ancak İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin 17.yüzyılda Mughal İmparatorluğu ile temelde “pragmatik” kaygılar gözeterek ile kurduğu ilişkinin 18.yüzyıla gelindiğinde Mughal İmparatorluğu'nun artık eski gücünü kaybetmeye başlaması ile paralel bir biçimde Hindistan'da değişmeye başlayan siyasal ortam ile birlikte önemini kaybetmeye başladığı da görülebilmektedir. (Lloyd, 2001: 31, 66-68)

Mughal İmparatorluğu ile İngiliz Doğu Hindistan Şirketi arasındaki ilişkilerin temelden değişimine yol açan 18.yüzyıldaki söz konusu gerilemenin başlangıcının aslında görkemli sayılabilecek bir genişleme döneminin hemen akabinde gerçekleştiği söylenebilir. Mughal İmparatorluğu hala gücünün doruklarındayken ve İngiliz tüccarlarının alt kıtadaki varlıkları henüz yeni sayılırken, 1658 yılında Mughal İmparatorluğu tahtına çıkan yeni İmparator Evrengzib ya da I. Alem Şah, bölgedeki

Mughal egemenliğini İmparatorluk sınırlarını genişleterek yayma amacı doğrultusunda hareket etmiştir. Bu amaç doğrultusunda 18.yüzyılın ilk yıllarına kadar devam eden hem İmparator Evrengzib'in hem de kendisine bağlı olarak hareket eden büyük Mughal komutanlarının düzenlediği seferler sonucunda İmparatorluk sınırları alt kıtada önemli bir ölçüde genişletilmiştir. (Bayly, 2008: 7; Lloyd, 2001: 22)

İmparator Evrengzib döneminde İmparatorluk sınırlarının genişletilmesine yönelik gerçekleştirilen seferlere ek olarak burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da İmparator'un alt kıtadaki farklı dinlere karşı olan tutumudur. İmparator Evrengzib'in İslam inancı dışındaki dinlere karşı tutumu, özellikle de Hindu dini inancına yönelik olarak gerçekleştirdiği çeşitli saldırılar nedeni ile İmparatorluk tebaası içerisinde bazı huzursuzlukların başlamasına ve bu huzursuzlukların doğrudan Mughal yönetimine kanalize olmasına neden olmuştur. Bu durum da ilerleyen yıllarda alt kıtadaki Mughal hakimiyetinin gerilemesi sürecinde önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. (Wolf, 2019: 335)

İmparator Evrengzib'in ölümü sonrasında ise Mughal İmparatorluğu'nun hızla bir kaos ortamına ve beraberinde de gerileme sürecine girdiği görülecektir. Mughal İmparatorluğu'nun gerileme sürecine girmesindeki en büyük nedenlerden bazıları, Mughal yöneticilerinin de mensubu olduğu İslam dininden farklı dinlere inanan İmparatorluk halkları arasında yayılan huzursuzluk, İmparator Evrengzib'in ölümünü takiben ortaya çıkan taht sorunu ve son olarak da Evrengzib döneminde İmparatorluk sınırlarını genişletmek amacıyla düzenlenen seferler sonucunda kaynakların tüketilmesi ve sınırların Mughal merkezi yönetiminin etkili bir biçimde idare edebileceği noktayı geçerek "aşırı" büyütülmüş olmasıdır. (Bayly, 2008: 7; Wolf, 2019: 335; Lloyd, 2001: 31)

Bu koşullar altında 18.yüzyılın ikinci yarısına yaklaşılırken Mughal İmparatorluğu içerisinde bulunduğu durum nedeni ile hızla güç kaybederken alt kıta da buna paralel olarak bir belirsizlik içerisinde sürüklenmekteydi. Tam da böyle bir belirsizlik ortamında Mughal İmparatorluğu'nun merkezi yönetiminin eski gücünden çok uzak olduğunu ve İmparatorluğun mevcut durumdaki kırılğan yapısını gözler önüne seren bir olay bir dış gücün müdahalesi ile gerçekleşmiştir. Söz konusu

müdahale, 1739 yılında Mughal İmparatorluğu'nun başkenti Delhi'nin Nadir Şah tarafından yağmalanması olayıdır. Bu olay, Mughal İmparatorluğu'nun çözülme sürecini hızlandırması bakımından alt kıtanın geleceği için bir dönüm noktasını da oluşturmaktadır. (Lloyd, 2001: 31; Bayly, 2008: 8; 134 Marriot, 2020: 134)

Bu bilgiler ışığında, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin 17.yüzyıl başlarında Hindistan'a ticari amaçlar ile geldiğinde karşılarında bu amaçlarını gerçekleştirmek konusunda kendilerine fayda sağlayabilecekleri güçlü bir aktör olarak buldukları Mughal İmparatorluğu'nun 18.yüzyılın ortasında gelindiğinde artık eski nüfuzundan çok uzak olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu koşullar altında ise 18.yüzyılın ilerleyen yıllarında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin içerisinde bulunduğu bu durum nedeni ile bir tür “dönüşüm” geçirerek alt kıtada yeni bir “güç” olma yoluna girdiği ve bu amaç doğrultusunda hem siyasi hem de askeri yöntemlere başvurduğu görülecektir. (Lloyd, 2001: 66-68; Streets, 2010: 24; Omissi, 1994: 1)

1.2. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Dönüşümü

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Hindistan'daki ticari faaliyetlerini sorunsuz bir biçimde gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyabileceği “güvenlik ihtiyacını” gidermeye yönelik olarak kullanabileceği Britanya Hükümeti tarafından kendisine verilen ve bir “ticaret şirketinin” sahip olmasının “olağandışı” olarak nitelendirilebileceği bazı yetkileri bünyesinde barındırıyordu. Şirket'in bünyesinde barındırdığı söz konusu “olağandışı” yetkilere örnek olarak Cohen tarafından belirtildiği gibi “...Hristiyan olmayanlara karşı Hindistan'a silahlı gemi ve asker gönderme...” ve “...Asya, Afrika ve Amerika'nın 'kafir uluslarının' her birine karşı savaş ve barış ilan etme...” yetkileri gösterilebilir. Burada açık bir biçimde görülebileceği gibi İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Britanya Hükümeti tarafından Hindistan'da yalnızca salt “ticari faaliyetler” ile sınırlandırılmamış ve kendisine bahşedilen yetkiler ile alt kıtadaki hareket kabiliyetine ve izleyebileceği politikalara dair oldukça büyük bir esneklik sahibi olmuştur. (Cohen, 1990: 6)

Bu doğrultuda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin sahip olduğu bu geniş yetkileri 17.yüzyılın sonlarından itibaren ve özellikle de 18.yüzyılda alt kıtada aktif bir biçimde kullanmaya başladığı da görülmüştür. (Cohen, 1990: 6-7; Lloyd, 2001: 21)

Bu noktada İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki faaliyetleri üzerinde literatürde sıklıkla bir “kırılma noktası” olarak değerlendirilen 1757 yılında gerçekleşen ve Robins tarafından aktarıldığı üzere “...Hindistan'da İngiliz İmparatorluğu'nun oluşturulmasının ilk adımı...” olarak da nitelendirilen Plassey Savaşı ele alınmalıdır. (Robins, 2012: 3)

1.2.1. Plassey Savaşı

Daha önce bahsedildiği gibi Mughal İmparatorluğu'nun gücünün zayıflamaya başladığı 18.yüzyılın ortalarında Hindistan'da faaliyet gösteren bir başka Avrupalı girişim olan Fransız Ticaret Şirketi'nin, bu dönemdeki çeşitli askeri ve siyasi faaliyetleri kaçınılmaz bir şekilde İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nde büyük bir rahatsızlığa yol açmış ve bölgedeki güvenlik endişelerini önemli ölçüde şiddetlendirmiştir. Bu nedenle de kendisini ve faaliyetlerini tehdit altında hissetmeye başlayan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, bölgedeki varlığını koruma altına almak amacıyla ticari yerleşkelerini güçlendirme ve “tahkim etme” yoluna başvurmuştur. Ancak İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin ticari yerleşkelerini “kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla” tahkim etme yoluna gitmesi, halihazırda Şirket'in bölgedeki varlığından rahatsızlık duyan ve bazı siyasi nedenler yüzünden düşmanlık da besleyen Mughal İmparatorluğu içerisindeki Bengal bölgesinin idarecisi konumunda olan yeni **Nevvab** Siraj Ud Daula'nın radikal sayılabilecek kararlar almasına neden olmuştur. Bengal Nevvabı, Şirket'in ticari yerleşimlerini bu şekilde silahlandırıp tahkim etmesini onaylamayarak İngilizlerin bölgeden tamamen çıkarılmasına karar vermiştir. Nitekim bu ortamda tarafları savaşa sürükleyecek süreç de böylelikle başlamıştır. (Robins, 2012: 71-75; Bayly, 2008: 45-46; Lloyd, 2001: 39)

Bengal Nevvabı Siraj Ud Daula ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi arasında yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda patlak veren savaşın sonucunun kesin olarak belirleneceği 23 Haziran 1757 tarihinde Plassey'de İngiliz Doğu Hindistan Şirketi

birlikleri, karşılarında küçük bir Fransız kuvveti tarafından desteklenen ve kendilerinden sayı bakımından oldukça üstün durumda olan devasa bir Hint ordusu bulmuşlardır. Plassey Savaşı'ndaki tarafların güçleri incelenecek olursa, Şirket'in "...850 İngiliz, 2100 Sepoy ve 12 top..."tan oluşan "mütevazi" olarak değerlendirebileceğimiz ordusunun karşısında "...yaklaşık 50.000 kişilik devasa Hint ordusu..." ve destek kuvvetler olarak da "...200 Fransız ve 53 top..." mevcuttur. (Archer, 2006: 304)

Bu durumda savaşın başında taraflar arasındaki güç dengesi sayı üstünlüğü nedeni ile göz ardı edilemeyecek derecede Siraj Ud Daula ve Fransız müttefikleri tarafında gözükse de İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ordusu, General Robert Clive liderliğinde muazzam bir zafer kazanarak İngilizler alt kıtadaki Avrupalı rakibi Fransızlar tarafından da desteklenen Mughal İmparatorluğu'nun **Bengal Nevvabı**'nın ordusunu mağlup etmeyi başarmıştır. (Archer, 2006: 304; Paturalski, 2018: 212)

Bu noktada Plassey Savaşı sonucunda Daly'nin belirttiği üzere Robert Clive, elde ettiği zaferler ile "...Hindistan'daki Fransız gücünü yok etmiştir." (Daly, 2018: 135)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi birliklerinin Plassey'de kendilerinden sayıca çok üstün durumda olan düşmanlarına karşı kazandığı zafere dair burada dikkat çekilmesi gereken nokta bu büyük başarının altında yatan temel nedendir. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin ve 1858 sonrasında da İngiliz Rajı'nın "Hint Ordusu" çalışmanın ikinci bölümünde kapsamlı bir biçimde inceleneceği için burada yalnızca Şirket'i Plassey'de zafere ulaştıran temel etkenlerden kısaca bahsetmek yeterli olacaktır. Bu doğrultuda Plassey'deki zafere ulaşılmasındaki temel etken, İngilizler tarafından askeri hizmet için alınan Hintlilerin çağdaş Avrupa standartlarında örgütlenmeleri olmuştur. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin "modern ordusu" en bariz biçimde Plassey'de görülebileceği gibi kendisinden çok daha büyük olmasına rağmen "yetersiz" veya "geri kalmış" olarak nitelendirilebilecek yerli ordularını mağlup etmek konusunda oldukça etkilidir. (Lloyd, 2001:39; Archer, 2006: 304, 398; Cohen, 1990: 7)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki varlığı ve geleceği açısından tartışmasız bir biçimde önemli bir kırılma noktası olarak gösterebileceğimiz Plassey zaferi ile Şirket, birçok önemli kazanım elde etmiştir. Her şeyden önce Şirket'in bölgedeki varlığından duyduğu rahatsızlık ve çeşitli sebeplerle beslediği düşmanlık gibi nedenlerle taraflar arasındaki anlaşmazlığın yükselmesi ve bunun sonucunda bir savaşın patlak vermesi konusunda oldukça büyük bir etkisi olduğunu söyleyebileceğimiz **Bengal Nevvabı** Siraj Ud Daula'nın değiştirilmesi ve onun yerine Şirket'e yakın bir isim olarak görülen Mir Jaffar'ın yeni **Bengal Nevvabı** olarak getirilmesi oldukça önemlidir. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne yakın olmasının yanı sıra Mir Jaffar, birçok kaynaktan Şirket'in Bengal'e yerleştirdiği "ilk kukla yönetici" olarak da nitelendirilmektedir. (Robins, 2012: 3)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Plassey zaferi ile elde ettiği belki de en büyük kazanım ise söz konusu dönemde alt kıtadaki "en varlıklı bölge" olarak nitelendirilen Bengal'in kontrolünün ele geçirilmesi olmuştur. (Bayly, 2008: 8; Robins, 2012: 64)

Hindistan'daki en varlıklı bölge olan Bengal'in İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından ele geçirilmesi ile elde edilen büyük miktardaki gelir, Plassey Savaşı sonrasında Şirket birliklerinin Bengal hazinesini yağmalaması sonucunda ele geçirilmiştir. Şirket tarafından yağmalanan Bengal hazinesinin büyüklüğüne dair çeşitli kaynaklarda farklılıklar görülse de yağma ile ele geçirilen tutarın yaklaşık olarak "iki buçuk milyon" ile "beş milyon sterlin" arasında olduğu söylenmektedir. (Robins, 2012: 3; Wolf, 2019: 336-338; Bayly, 2008: 50)

Bu noktada Plassey zaferi sonrasında Bengal'in kontrolünü ele geçiren ve hazinesini yağmalayarak büyük miktarda bir gelir elde eden İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin, Hindistan'ın en varlıklı bölgesini idaresinden ve bunun sonucunda ortaya çıkan durumdan kısaca bahsetmek doğru olacaktır.

1.2.2. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Yönetimi Altında Bengal Bölgesi

Bengal, Plassey Savaşı sonrasında ele geçirilip hazinesi yağmalandıktan sonra 1765 yılında Mughal İmparatoru tarafından bölgenin arazilerinden alınan vergilerin toplanması ve bölgenin idaresi yani “**Diwani**” yetkisinin İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne verilmesi oldukça önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. 1765 yılında elde edilen Bengal bölgesinin “**Diwani**” yetkisi ile artık İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki en zengin bölgenin idarecisi konumunda olan siyasi ve askeri bir yapı halini aldığını söylemek mümkündür. (Robins, 2012: 3; Cohn, 1996: 58-59; Harman, 2021: 348; Jenks, 1918: 75)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi aldığı bu yetki ile Bengal bölgesinin idaresini eline geçirmiş olsa da unutulmaması gereken en önemli nokta Şirket'in hala “kâr amacı güden ticari bir kuruluş” olduğu gerçeğidir. Bu nedenle de Şirket'in Bengal'deki birincil amacının elde ettiği kârın maksimize edilmesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim **Diwani** yetkisinin elde edildiği 1765 yılı sonrasında Şirket'in Bengal'de uygulamaya koyduğu politikalarının tam olarak bu amaca hizmet edecek şekilde oluşturulduğu açık bir biçimde görülebilmektedir. Bu duruma oldukça iyi bir örnek olarak nitelendirebileceğimiz bir düzenleme ise arazi gelirleri üzerinedir. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Bengal'den toplayacağı araziler üzerindeki vergi gelirlerini maksimuma çıkarmak amacıyla Mughal İmparatorluğu dönemindeki uygulamaları terk ederek yeni bir vergilendirme sistemini uygulamaya koyması üzerine kısa süre içerisinde **salt kâr maksimizasyonu** amacına hizmet eden yeni sistemin getirdiği ağır vergi yükü nedeni ile Bengal'de büyük nüfus kayıplarına yol açacak derecede ciddi kıtlıklar yaşanmaya başlandığı görülmüş ve Şirket yönetiminin bölgenin yerli halkı için tam bir felaket ve yoksulluk getirdiği ortaya çıkmıştır. (Cohn, 1996: 60; Robins, 2012: 93-95, 107)

Bu noktada Britanya Hükümeti'nin İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan alt kıtasındaki faaliyetlerin üzerinde oluşturduğu bazı kontrol mekanizmalarından bahsetmek gerekmektedir. Bu doğrultuda Britanya Hükümeti tarafından temel olarak İngiliz Doğu Hindistan Şirketi üzerinde bir kontrol

mekanizması oluşturmak amacıyla 1773 yılında çıkarılan Düzenleyici Yasa'ya ek olarak 1784 yılında "Pitt'in Hindistan Yasası" da yürürlüğe sokulmuştur. Pitt'in Hindistan Yasası ve 1793 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yenilenen kraliyet beratı ile Britanya Hükümeti Şirket'in Hindistan'da izlediği politikalarını denetlemeye ve doğrudan Şirket'in yönetimine kendi temsilcilerini dahil etmeye başlamıştır. Ayrıca Britanya Hükümeti Hindistan'da bu amaçlarına yönelik bir "Kontrol Kurulu" da oluşturmuştur. Bunlara ek olarak Britanya Hükümeti tarafından gerçekleştirilen bu doğrultudaki belki de en önemli düzenleme ise Şirket'in Hindistan'daki dış politikasında adeta "bağımsız bir devlet" gibi kendi başına hareket edebilme yetkisinin sınırlandırılmış olmasıdır. (Lloyd, 2001: 56; Jenks, 1918: 75-76; Bayly, 2008: 76)

1.3. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'ı Fethi

1757 yılındaki Plassey Zaferi sonrası süreci inceleyecek olursak gözümüze çarpacak ilk nokta İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin alt kıtadaki çeşitli faaliyetlerini giderek arttırdığı olsa da aslında Jenks'in de dikkat çektiği gibi söz konusu dönem Britanya Hükümeti'nin İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ni düzenleyici, kontrol edici ve sınırlayıcı bir otorite olarak Hindistan'da etkinliğini arttırmaya başladığı bir dönemdir. (Jenks, 1918: 75-76)

Ele alınan dönemde Mughal İmparatorluğu artık İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin alt kıtadaki rakiplerinden biri olabilecek konumda değildir. Eski gücünün bir gölgesi haline gelmiş İmparatorluk parçalanarak birçok irili ufaklı devletlere bölünmüş, en zengin parçası olan Bengal'i ve 1803 yılında da İmparator'un müttefiki Marathaların mağlup edilmesi ile başkent Delhi'nin kontrolünü İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne kaptırmıştır. Bu dönemde artık Mughal İmparatoru'nun Hindistan'daki siyasi gücü neredeyse tamamen "sembolik" bir hale gelmiştir. (Lloyd, 2001: 66; Bayly, 2008: 8)

Hindistan'daki değişen siyasi koşullar karşısında birçok bağımsız devlet de yükselmekte olan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tehdidine karşı bir araya gelmeyi başaramadıkları için bu dönemde genişlemesini hızla sürdüren Şirket tarafından yutulmaya başlamışlardır. (Wolf, 2019: 338- 339)

Bu doğrultuda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 19.yüzyılın ilk yarısında aralarında en büyük iki yerli rakipleri olan Maratha Konfederasyonu'nu 1818 yılında, Sih Devleti'ni ise 1849 yılında olmak üzere Hindistan'daki birçok devleti mağlup etmiş ve ele geçirmiştir. (Black, 2006: 71-80; Cohn, 1996:80)

Burada dikkat çekilmesi gereken nokta söz konusu dönemde İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki hakimiyetini yalnızca askeri güç kullanarak değil zaman içerisinde elde ettiği siyasi gücünü araçsallaştırıp diplomatik yöntemler kullanarak yerel yöneticiler ile birtakım “bağımlılık ilişkileri” oluşturup bu ilişkiler üzerinden sağladığı kontrol mekanizmaları ile de genişlettiğinin görülmüş olmasıdır. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ve yerel yöneticiler arasındaki bu tür ilişkiler üzerinden oluşturulan “dolaylı yönetimler” ile yerel yöneticilerden olası bir kriz durumunda Şirket'in ihtiyaç duyması halinde askeri desteğini sunması bekleniyor ve ayrıca bu yerel yöneticilerden ödeme talep ediliyordu. Bunun karşılığında ise İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, yerel yöneticilere alt kıtada bir koruma sağlıyordu. Sonuç olarak bu etkili uygulama sayesinde Şirket, Hindistan'daki devletlerin yönetimlerine kendi çıkarları doğrultusunda müdahale edip “dış politikalarını” kontrol ediyordu. (Bayly, 2008: 110; Wolf, 2019: 337; Welsch, 2018: 121; Lloyd, 2001; 66)

Bu noktada İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'ı ele geçirmesi süreci içerisinde oldukça önemli bir yer tutan Sih Devleti'nin mağlup edilmesi olayının 1857 yılındaki Büyük Hint İsyanı öncesi ve İsyan sırasındaki etkileri nedeni ile ayrıca ele alınması gerekmektedir.

1.3.1. Sih Krallığı'nın Mağlup Edilmesi ve Pencap'ın Ele Geçirilmesi

İsimlerini Hindistan alt kıtasının kuzeyinde yer alan Pencap bölgesinde yayılan tek tanrılı bir dini inanç sistemi olan Sihizm'den alan Sihler, Mughal İmparatorluğu'nun alt kıtada güç kaybetmesi ile paralel bir şekilde 18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Pencap bölgesinde kontrolü ele geçirmiş ve 19.yüzyılda da bir devlet yapılanması oluşturarak Pencap'ta Sih Krallığı'nı kurmuşlardır. Sihlerin inanç sisteminde (Bayly, 2008: 22; Cohn, 1996: 109; Marriot, 2020: 104-105) pek çok farklı

dinde de görülebileceği gibi kendine özgü bazı ritüeller ve uygulamalar mevcuttur. Örneğin “...Sih inancında erkekler saçlarını kesmezler, alkol ve tütün kullanmazlar, Müslüman usulüyle kesilen etleri yemezler, Müslüman kadınlarla cinsel ilişkide bulunmazlar...” ve bunlara ek olarak da “...Singh soyadını taşırlardı”. (Cohn, 1996: 108)

Öncelikle Sihlerin İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin egemenliğine girmelerinin alt kıtadaki diğer yerli krallıklar ile kıyaslandığında oldukça geç bir tarihte gerçekleştiği belirtilmelidir. Sih Krallığı'nın fethedilmesi sürecinde ilk olarak Şirket, Hindistan'ın kuzeyindeki Müslümanların ve Hinduların da yaşadığı Pencap bölgesini ele geçirmek amacıyla bölgedeki Sihler ile 1845-1846 yıllarında karşı karşıya gelmiş ve savaş İngilizlerin zaferi ile sonuçlanmıştır. Birinci Sih Savaşı olarak adlandırılan bu savaşın sona ermesinden yalnızca iki yıl sonra başlayan İkinci Sih Savaşı da 1849 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin zaferi ile sonuçlanmış ve bu savaş sonucunda Sih Krallığı, Pencap bölgesinin Şirket'in eline geçmesi ile yıkılmıştır. Sihler İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne karşı zafer kazanamamış olsalar da Sih Ordularının modern yapıları ve savaşlar sırasında gösterdikleri cesaret ve başarı örnekleri nedeniyle İngilizlerin saygılarını kazanmışlardır. Bu nedenle Sihler mağlup edildikten kısa bir süre sonra İngilizler tarafından askeri nitelikleri göz önünde bulundurularak orduya alınmaya başlamışlar ve zaman içerisinde Hint Ordusu'nun önemli bir unsuru haline de gelmişlerdir. (Cohn, 1996: 109- 110; Black, 2006: 80; Lloyd, 2001: 90; Archer, 2006: 399)

Sihlerin mağlup edilmesi ile Pencap bölgesi 1849 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından ele geçirildikten sonra İngilizler, 1839'daki ilk “Anglo-Afgan Savaşı”na ek olarak iki kez daha Afganistan'a sefer düzenlemiş olsalar da bu bölgede Şirket'in egemenliğini kalıcı olarak tam anlamıyla tesis edememiş ve Afganistan'ı Rusya ile Hindistan arasında bir tür “tampon bölge” olarak kullanmakla yetinmek durumunda kalmışlardır. (Drohan, 2018: 77-79) Böylelikle İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin 1849 yılında Pencap bölgesini ele geçirmesi ile kuzeyde kalıcı sınırlara ulaşılmış olduğu söylenebilir. (Lloyd, 2001: 90)

1.4. Büyük Hint İsyanı

Hem Hint hem de İngiliz tarihinde oldukça önemli bir yer tuttuğunu söyleyebileceğimiz Büyük Hint İsyanı, temel olarak Hint toplumunun çeşitli kesimlerinin içerisinde buldukları ciddi huzursuzlukların birikerek Hindistan'daki İngiliz varlığını tehdit edecek büyüklükte bir patlamaya yol açması sonucunda ortaya çıkmıştır. Hindistan'da 1857 yılındaki söz konusu patlamaya yol açan kıvılcım ise İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hint Ordusu'nun eski modellere göre birçok açıdan çok daha üstün ve etkili olan yeni "**Enfield**" tüfekleri ile donatılarak askeri teçhizatlarının modernize edilmesi kararının alınması ile ortaya çıkmıştır. İlk bakışta Hintli askerlerin kullandıkları tüfeklerin modernize edilmesi kararının neredeyse Hindistan'daki İngiliz varlığının sonunu getirebilecek büyüklükte bir İsyan hareketini başlatması olağandışı bir durum olarak değerlendirilebilir olsa da aslında durum bundan çok daha karmaşıktır. (Streets, 2010: 28; Omissi, 1994: 5)

Sorunun temelinde yatan etken yeni "**Enfield**" tüfekleri ile birlikte kullanılacak fişeklerin, "yağlandığı" ve kullanım standartlarına göre yağlanan bu fişeklerin askerler tarafından "dişleri ile yırtılarak açılmaları" zorunluluğuydu. Bu durum sonucunda Hintliler arasında "**Enfield**" tüfekleri ile gelen bu yeni fişeklerin İslam dinine göre "haram" kabul edilen "domuz yağı" ve Hindu inancına göre ise "kast dışı kalınmasına yol açan", "sığır yağı" kullanılarak yağlandığı dedikodusu bir anda yayıldı. Bu dedikoduların doğru olması ihtimali Müslüman ve Hindu olan Hintli askerler için tahmin edilebileceği gibi kabul edilemez bir durumdu ve büyük bir huzursuzluğa yol açtı. Hintli askerler arasında yayılan bu dedikodunun doğru olabilmesi ihtimalinin halihazırda İngilizlerin alt kıtada gerçekleştirmekte olduğu "misyonerlik faaliyetleri" nedeniyle dini bir saldırı ile karşı karşıya olduklarını düşünen Hintlilerin mevcut kaygılarını şiddetlendirmiş olduğu da düşünülmektedir. (Streets, 2010: 27-29; Omissi, 1994: 5)

Bu noktada İngilizlerin aldıkları önlem, Hintliler arasında yayılan söz konusu dedikoduları yalanlayıp Hintli askerleri sakinleştirmek amacıyla fişeklerin elle koparılmasına izin vermek olmuştur. Bu durumda İngilizlerin, Hintli askerlerin içerisinde buldukları durum karşısındaki kaygılarını ve birikmiş huzursuzluklarının boyutunu tam olarak anlayamadıklarını söylemek mümkündür. Nitekim

görülebileceği gibi İngilizler tarafından alınan önlemler şüphe ve huzursuzluğun hızla yayılması nedeniyle çoktan kontrolden çıkmış olan durumu düzeltmek konusunda oldukça yetersiz kalmıştır. Sonuç olarak da 1857 yılının mayıs ayında artık yalnızca “sembolik” bir önemi kalmış olan Mughal İmparatorluğu’nun başkenti Delhi yakınlarındaki Meerut’ta, Hindistan’daki Madras ve Bombay ile birlikte üç ordudan biri olan Bengal Ordusu içerisinde “hayvan yağı ile yağlanmış” yeni fişekleri kullanmayı reddeden Hintli askerler ayaklanmış ve böylece Büyük Hint İsyanı başlamıştır. (Lloyd, 2001: 92; Paturalski, 2018: 131; Streets, 2010: 29)

Büyük Hint İsyanı 1857 yılında Meerut’ta Bengal Ordusu içerisinde başladığında, Hindistan’daki toplam sayısı 277.000’e varan İngiliz güçlerinin yaklaşık olarak yarısını Bengal Ordusu’nun Hintli askerleri oluşturuyordu. Tahmin edilebileceği gibi İsyan’ın Hindistan’daki en büyük ordu içerisinde çıkması İngilizler için olabilecek en kötü senaryonun gerçekleşmesi anlamına geliyordu. (Black, 2006: 82)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’ne ve alt kıtadaki İngiliz hakimiyetine karşı ayaklanan Bengal Ordusu içerisindeki Hintli birlikler, öncelikle İsyan’a bir “meşruiyet” kazandırabilmek amacıyla hareket ederek Mughal İmparatorluğu’nun başkenti Delhi’yi hızla ele geçirip Bahadır Şah’a bağlılıklarını bildirdiler. (Paturalski, 2018: 131; Archer, 2006: 422)

Bunu takip eden birkaç ay içerisinde Hindistan’da İngilizlere karşı ayaklananların sayısı İsyanın yayılmasına paralel olarak hızla büyüyerek yaklaşık yüz bin kişiye ulaşmıştı. İsyan’ın bu şekilde büyümesi ve destekçilerinin hızla artması ile İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’nin alt kıtadaki varlığı kısa süre içerisinde somut bir tehdit altına girmişti. (Omissi, 1994: 5)

Ancak burada belirtilmesi gereken nokta Hindistan’da ortaya çıkan böylesine büyük bir isyanın “patlama noktasını” oluşturan yeni fişeklerdeki hayvan yağının yarattığı huzursuzluğun tek başına bu büyük kırılma noktasını açıklamak konusunda yetersiz ve yanıltıcı olabileceğini düşünmenin doğru olacağıdır. Bu nedenle İsyan’ın gelişim süreci incelenmeden önce yapılması gereken literatürde birçok kaynakta sıklıkla dikkat çekildiği gibi İsyan’ın altında yatan koşulları, Hintlileri söz konusu

“patlama noktasına” getiren etkenleri ve İsyân’ın spesifik olarak Bengal ordusunda ortaya çıkmasının nedenlerini incelemek uygun olacaktır.

Hindistan’daki üç idari bölge olan Bombay, Madras ve Bengal içerisinde ordusu yaklaşık olarak diğer iki başkanlığın toplamı kadar olan Bengal’de askerler, diğer başkanlıklardaki uygulamaların aksine oldukça sınırlı bir coğrafyadan ve büyük oranda da “Awadh” bölgesindeki “Rajput” ve “Brahman”lardan, yani kast sistemi içerisindeki “yüksek kastlara” mensup Hintliler arasından seçiliyordu. (Omissi, 1994: 4; Streets, 2010: 26)

Büyük bölümü sınırlı bir coğrafyadan toplanan yüksek kastlara mensup Hintlilerden oluşan Bengal Ordusu’nun bu durumu kaçınılmaz bir biçimde İngilizlerin söz konusu kastların isteklerine ve geleneklerine dikkat etmelerine ve bunlara dikkat ederken de bazı tavizler vermelerine yol açmıştı. Ek olarak Bengal Ordusu içerisindeki yüksek kastlara mensup Hintlilerin sayıları arttıkça ordu içerisindeki nüfusları da buna paralel olarak artış gösterdi ve zamanla daha düşük kastlara mensup ya da farklı dinlerden Hintlilerin ordudan dışlandıkları görülmeye başlandı. Bengal Ordusu bir bakıma yüksek kastlı Hinduların “tekeli” altına giriyordu. (Streets, 2010: 26; Omissi, 1994: 4)

Ancak Bengal Ordusu’nu tekeline alan yüksek kastlı Hinduların ordu içerisindeki bu ayrıcalıklı durumlarının 19.yüzyıl ortalarında değişmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemde söz konusu durumun değişmesine yol açan birkaç farklı etkenin bulunduğu söylenebilir. Bu etkenlerden ilki İkinci Sih Savaşı sonucunda 1849 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’nin Sihleri mağlup ederek Pencap bölgesini ele geçirmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Pencap gibi askeri geleneğe sahip ve savaşçı niteliklerini yakın zamanda İngiliz birliklerine karşı kanıtlamış Hintlilerin yaşadığı bir bölgenin İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’nin eline geçmesi ile Bengal Ordusu’nun çok dar bir bölgeden karşılanan asker kaynağının genişletilmesi fırsatı oluşmuştur. Bu durum da Bengal Ordusu’ndaki yüksek kastlı Hindu askerler açısından ayrıcalıklı konumlarını kaybedecekleri düşüncesi ile “rahatsızlık” yaratmıştır. (Omissi, 1994: 4-5)

Bir başka etken ise Bengal Ordusu'nun büyük bölümünün askere alındığı Awadh Krallığı'nın 1856 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından ele geçirilip doğrudan Şirket tarafından yönetilmeye başlanması ve Awadh Kralının tahttan indirilmesidir. Awadh'ın ele geçirilmesinin Bengal Ordusu'ndaki yüksek kastlı Hindu askerler üzerinde doğrudan ve ciddi etkileri olmuştur. Bunun nedeni ise Ordudaki yüksek kastlı Hinduların büyük bölümünün "Awadhlı toprak sahiplerinden" oluşuyor olmalarıydı ve Şirket, Awadh'ı ele geçirmesi ile buradaki arazilerden alınan vergi sisteminde ve bu arazilerin mülkiyeti üzerinde bir değişiklik yapmaya karar vermişti. Şirket'in getirdiği yeni düzenlemeler Awadh bölgesinde işsizlik ve pahalılık gibi ciddi ekonomik sorunlara yol açtı. Ayrıca Awadh'ın İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından ele geçirilmesi ile bölge doğrudan Şirket'in kontrolüne giriyor ve böylece Awadh bölgesinden askere alınan Hintli askerlere kendi bölgelerinin dışında askeri hizmet verdikleri için ödenen "**Batta**" yani ek ücret de kaldırılıyordu. (Archer, 2006: 422; Streets, 2010: 27; Omissi, 1994: 5)

Özetle 1856 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Awadh'ı ilhak etmesinin bu bölgeden askere alınan ve Bengal Ordusu'nda görev yapan Hintli askerler üzerinde ciddi ekonomik kayıplara yol açtığı söylenebilir.

Burada belirtilmesi gereken son etken ise 1856 yılında yani Büyük Hint İsyanı'ndan yalnızca bir yıl önce İngilizler tarafından yürürlüğe konulan yeni "Genel Askeri Hizmet Yasası"dır. Bu yasanın Bengal Ordusu üzerindeki en önemli etkisi daha önceleri İngilizler tarafından müsamaha gösterilen, Hindu dini inancına sahip Hintli askerler orduya alınırken denizaşırı hizmet etmeme koşullarının artık yasaklanmış olmasıdır. Askerlerin denizaşırı hizmet etmeme koşulunun temel nedeni Hindu dini inancında denizaşırı seyahat etmenin kişinin kastını kaybetmesine yol açacağına inanıldığı için Hindu askerlerin bu duruma karşı çıkmalarıydı. Ancak artık Genel Askeri Hizmet Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile denizaşırı hizmet etmeyi kabul etmeyen Hindular askere alınmayacaklardı. (Streets, 2010:28; Omissi, 1994: 5)

Bütün bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin alt kıtadaki en büyük ordusunu oluşturan Bengal Ordusu içerisindeki Hintli

askerleri 1857 yılındaki İsyanı başlatmaya iten birçok farklı sebebin mevcut olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bu koşullar altında 10 Mayıs 1857 tarihinde Bengal Ordusu içerisinde başlayıp kısa sürede Hindistan'ın bazı kırsal bölgelerinde de yayılan Büyük Hint İsyanı'na, Hint toplumunun farklı kesimlerinden de destek verilmesi nedeniyle "sivil" bir nitelik de atfedilir ve bu nedenden dolayı literatürde bir "halk ayaklanması" olarak da değerlendirilmektedir. Ayrıca isyancıların alt kıtada bir meşruiyet elde etmek amacıyla Delhi'yi ele geçirmesi ve Bahadır Şah'a bağlılık bildirmeleri (Black, 2006: 83; Robins, 2012: 194-195; Streets, 2010: 29) de göz önünde bulundurulduğunda Hobsbawm'ın isyancıların Hindistan'da "Mughal İmparatorluğu'nu yeniden kurma" amaçlarının olduğunu belirtmesi, isyancıların alt kıtadaki İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yönetimine ve İngiliz varlığına bir son verilmesi amacını taşıdıklarını destekler niteliktedir. (Hobsbawm, 2003: 141)

Burada dikkat çekilmesi gereken nokta Büyük Hint İsyanı 1857 yılının mayıs ayında Hindistan'daki üç başkanlık ordularından en büyüğü olan Bengal Ordusu içerisinde başladığında İngilizlerin korkularının aksine Bengal Ordusu'nun tamamının isyana katılmamasıdır. Bengal Ordusu'nun tamamının İsyan'a katılmamasının yanı sıra Hindistan'daki diğer iki başkanlık olan Madras ve Bombay orduları da bazı istisnalar dışında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne sadık kalarak isyancılara katılmamış ve böylelikle Büyük Hint İsyanı'nın bastırılması konusunda İngilizlere büyük destek vermişlerdir. Ek olarak Hindistan'daki yerel yöneticilerin ve Hintli prenslerin büyük bölümünün de isyancıları desteklememesi Büyük Hint İsyanı'nın kaderi açısından oldukça kritik bir önem taşımaktadır. (Black, 2006: 83; Paturalski, 2018: 130; Omissi, 1994: 5)

Bu noktada daha önceden de belirtildiği gibi 1849 yılında yani Büyük Hint İsyanı'nın patlak vermesinden yalnızca sekiz yıl önce İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından ilhak edilen Pencap bölgesinin isyan sırasındaki kritik rolüne özellikle değinmek gerekmektedir. Büyük Hint İsyanı sırasında oldukça önemli bir noktaya dikkat çeken Omissi, özellikle İngilizler tarafından Pencap bölgesinden toplanan Hintli birliklerin İsyan'a katılmadıklarını belirtmektedir. Pencaplı askerlerin İsyan

sırasında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne sadık kalmalarının birçok nedeni olsa da temel neden aslında Pencap'ın İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından 1849 yılında ilhak edilmesi sırasında Bengalli askerlerin üstlendikleri rol nedeni ile onlara karşı oluşan düşmanlık ve ayrıca İsyancıların Delhi'yi ele geçirip bağılılıklarını bildirdikleri Mughal İmparatorluğu'nun yeniden alt kıtada egemen hale gelmesine karşı olan isteksizlikleri olarak gösterilebilir. (Omissi, 1994: 6; Archer, 2006: 423)

Son durumda Pencap bölgesinde örneğini görebileceğimiz gibi Büyük Hint İsyanı temel olarak bazı ekonomik ve siyasal nedenler yüzünden başlangıçta sergilediği özellikle kuzey bölgelerindeki hızlı yayılışını ilerleyen süreç içerisinde sürdürememiş ve Hindistan'ın tamamında yayılmak konusunda başarısızlığa uğramıştır. Hindistan'ın tamamına yayılmak konusunda başarısızlığa uğrayan İsyan hareketi böylelikle oldukça dar ve sınırlı bir coğrafi alana sıkışıp kalmıştır. (Robins, 2012: 194; Harman, 2021: 349)

Alt kıtada geniş bir coğrafi alana yayılamayan İsyan hareketinin bu durumu ayrıca isyancıların askeri taktik anlamındaki yetersizliği ve başarısızlığı olarak da yorumlanabilir çünkü sayıları her ne kadar Hindistan'daki İngiliz varlığına somut bir tehdit oluşturabilecek boyuta ulaşmış olsa da isyancı birlikler süreç boyunca koordine bir biçimde hareket etmek ve ordularında merkezi bir yönetimi sağlamak konusunda başarıya ulaşamamışlardır. (Lloyd, 2001: 94; Black, 2006: 83)

Ek olarak Britanya Hükümeti'nin askeri birliklerinin alt kıtadaki isyan hareketinin bastırılması konusunda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne yardımcı olmak üzere gönderilmeleri de İsyan'ın kaderi açısından oldukça önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. (Lloyd, 2001: 92; Harman, 2021: 350)

Bu durumda yukarıda sunulan bütün bilgileri özetleyecek olursak, İsyan'ın bazı istisnalar haricinde yalnızca Bengal Ordusu ile sınırlı kalması, tüm alt kıtada yayılamaması, birçok nüfuz sahibi Hintli prensin desteklerini sunmaması, Bombay ve Madras başkanlıkları ordularının ve görece yeni ilhak edilen Pencap bölgesinin birliklerinin İngilizleri doğrudan destekleyerek İsyan'ın bastırılmasında kritik bir rol oynamaları, Britanya Hükümeti'nin askeri birliklerinin alt kıtadaki İsyan hareketinin bastırılması konusunda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne yardımcı olmak üzere

gönderilmeleri ve son olarak da İsyân'ın koordine bir şekilde hareket etmesini sağlayacak merkezi bir yönetiminin oluşturulamaması sebepleriyle 1857 yılında başlayan Büyük Hint İsyânı, başlangıçta İngilizlerin alt kıtadaki varlığına son verebilecek bir tehdit olarak ortaya çıkmış gibi görünse de başarısızlık ile sonuçlanacaktır.

1.4.1. Büyük Hint İsyânı Sırasında Bazı Vahşet Olayları

Büyük Hint İsyânı sırasında gelecek yıllarda da hem İngilizlerin hem Hintlilerin hafızalarında yer edecek bazı dehşet verici olayların her iki taraf tarafından da gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu tür olayların en çarpıcı örneklerinden biri ise literatürde sıklıkla dikkat çekilen ve Hintliler tarafından gerçekleştirilen Cawnpore'daki katliamdır.

Hintli isyancılar 1857 yılının mayıs ayında ayaklandıktan yaklaşık olarak bir ay sonra İngiliz hakimiyetindeki Cawnpore'u kuşatma altına almışlardır. Kuşatma sırasında isyancı Hintli askerler Cawnpore garnizonundaki İngiliz birliklerine silahlarını bırakıp şehri teslim etmeleri durumunda herhangi bir zarar verilmeden gitmekte özgür olacaklarının ve canlarının bağışlanacağını sözünü vermişlerdir. İsyancı Hintliler tarafından verilen bu sözler üzerine İngiliz birlikleri de Cawnpore'u teslim etme kararı almışlardır. Ancak isyancılar şehri teslim aldıktan sonra Cawnpore garnizonundaki tüm İngiliz askerlerini öldürmüş ve başlangıçta esir olarak aldıkları İngiliz kadın ve çocukları da daha sonra katletmişlerdir. Büyük Hint İsyânı'nın henüz ilk dönemlerinde gerçekleştiğini gördüğümüz bu katliam, İngilizlerin İsyân sırasındaki tutumlarında ve isyancılara karşı uygulanacak intikam almaya yönelik uygulamalarında belirleyici olmuştur. (Archer, 2006: 423; Lloyd, 2001: 94; Streets, 2010: 30, 40)

Cawnpore'daki katliamdan sonra görülebileceği gibi intikam duygularıyla hareket eden İngiliz birliklerinin İsyancı Hintlilere karşı bazı "yaratıcı" infaz yöntemleri geliştirdiklerini söylemek mümkündür. Örneğin İngilizlerin uyguladıkları bu infaz yöntemlerinden en çarpıcı olanlarından birinde İngilizler ele geçirdikleri

İsyancı Hintlileri topların ağzına bağlayıp daha sonra da topları ateşleyerek parçalara ayırarak öldürdükleri görülmüştür. (Black, 2006: 83; Paturalski, 2018: 131-132)

Ayrıca İsyan'a katılan veya bir şekilde İsyancı Hintlileri destekleyen bölgelerde de İngiliz birliklerinin çok acımasız katliamlar gerçekleştirdikleri ve gerçekleştirilen bu katliamlar sonucunda Büyük Hint İsyanı sırasında Hindistan'ın bazı bölgelerinde nüfusun ciddi ölçüde düştüğü belirtilmektedir. (Bayly, 2008: 194)

Burada dikkat çekici olan nokta ise İsyan'ın ilk aylarında gerçekleşen Cawnpore katliamı sonrasında Hindistan alt kıtasında isyancı Hintlilere karşı İngiliz birlikleri tarafından gerçekleştirilen vahşet eylemlerinin İngiliz halkı arasında da kabul görmüş ve desteklenmiş olmasıdır. Bu durum Hintli isyancılara karşı oluşan öfke, nefret ve intikam duygularının yalnızca Hindistan'daki İngiliz askerler arasında değil sivil İngiliz halkı arasında da yayıldığını ve kendisine yer bulduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. (Streets, 2010: 30; Ganachiri, 2020: 19)

1.4.2. Büyük Hint İsyanı'nın Sona Ermesi ve İngiliz Rajı'nın Kuruluşu

1857 yılının mayıs ayında başlayan Büyük Hint İsyanı, yalnızca dört ay içerisinde İsyancı birliklerin İngiliz askeri gücüne karşı bir başarı sağlayamaması nedeniyle sona yaklaşmıştı. İngiliz birliklerine karşı başarı sağlayamayan İsyancılarıdan ele geçirilenlerin söz konusu başarısızlıkları üzerine şunları söyledikleri aktarılmaktadır: “**Sahib**, tüm bu olanlar kaderin tecellisi. Yaptığımız şeyin ardından asla savaşamadık. Birlikleri ister siyah ister beyaz olsun, ister yerli ister Avrupalı olsun, onların karşısında tutunamadık; kendi tuzumuz bizi boğdu.” (Archer, 2006: 25)

Büyük Hint İsyanı'nın “sembolik” olarak sona erışı 1857 yılının eylül ayında isyancı Hintlilerin bir meşruiyet arayışı içerisinde bağlılıklarını bildirdikleri eski Mughal İmparatorluğu'nun başkenti Delhi'nin İngiliz birlikleri tarafından geri alınması ve Mughal İmparatoru'nun tahttan indirilmesi ile Mughal İmparatorluğu'na resmen son verilmesi olarak gösterilmektedir. Delhi düştükten sonra da İsyan'ın küçük çaplı ve bazı bölgelerle sınırlı olmak üzere devam ettiği görülse de alt kıtada İngilizlere

karşı herhangi bir başarıya ulaşılabilişmesi ihtimali 1857 sonbaharında artık ortadan kalkmıştı ve İsyân'ın yaşam süresi artık tam olarak İngilizlerin kalan isyancıları mağlup etmek için ne kadar hızlı davranacağına bağlıydı. (Archer, 2006: 426; Streets, 2010: 30; Paturalski, 2018: 212)

Bu doğrultuda Büyük Hint İsyânı'na katılan son isyancı birlikler de İngilizler tarafından 20 Haziran 1858 tarihinde mağlup edilmiştir. Sonrasında yaşanacaklar ise Hindistan için yeni bir dönemin başlangıcı, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi içinse bir dönemin sonu olacaktır. (Paturalski, 2018: 132)

Bu kapsamda öncelikle dikkat çekilmesi gereken nokta Britanya İmparatorluğu için muazzam bir önem teşkil eden Hindistan'ın İngilizlerin ellerinden kayıp gitmesi ile sonuçlanabilecek büyüklükte bir isyanın ortaya çıkmasının ve bu isyanın neden olduğu yaklaşık olarak "50 milyon sterline" ulaştığı tahmin edilen ekonomik kaybın İmparatorluk açısından kabul edilemez bir durum olduğu ve bu durumun sorumluluğunun birileri tarafından üstlenilmesi gerekliliğidir. (Bayly, 2008: 195)

Bu doğrultuda Büyük Hint İsyânı sonrasında açıkça görülebileceği gibi kısmen haklı olarak bütün oklar alt kıtanın idaresini uzun yıllardır elinde bulunduran İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne çevrildi ve söz konusu sorumluluk böylelikle Şirket'e yüklenmiş oldu. (Robins, 2012: 195)

Yaklaşık olarak 150 yıl kadar önce Hindistan alt kıtasına ticari faaliyetler yürütmek amacıyla gelen İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, zamanla söz konusu ticari kimliğinden sıyrılmış ve Hindistan'da gerek askeri hareketleri ile gerek de diplomatik manevraları ile neredeyse Hindistan'ın tamamının yöneticisi konumuna yükselerek uzun yıllar boyunca Hindistan'ı idare etmiştir. Ancak 1857 yılına gelindiğinde patlak veren Büyük Hint İsyânı ile birlikte Britanya Hükümeti artık İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'ın idaresinin İmparatorluk'un çıkarlarına ters düştüğüne karar vermiştir. Bunun sonucunda 1858 yılında yürürlüğe sokulan "Hindistan'da Daha İyi Yönetim İçin Yasa" ile İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki varlığına Britanya Hükümeti tarafından resmen son verilmiş ve Hindistan'ın idaresinin artık doğrudan Britanya Kraliçesi'nin yönetimine geçirilmesi gerçekleştirilmiştir. (Jenks, 1918: 77; Cohn, 1996: 119)

Ancak Hindistan'ın idaresinin doğrudan Kraliyet'e geçirilmesi ile Hindistan'daki siyasi varlığı ortadan kalkmış olsa da İngiliz Doğu Hindistan Şirketi resmen 1874 yılına kadar yaşamını sürdürmüştür. (Robins, 2012: 6)

Hindistan'da İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yönetimine son verilmesi ile Britanya Hükümeti, aynı yıl Hindistan'ın idaresi için Londra'da oluşturduğu Hindistan Ofisi'ne Şirket'in alt kıtadaki tüm yönetim yetkilerini devretmiş ve Britanya İmparatorluğu'nun Hindistan'daki temsilcilik görevini yürütecek kişi olarak da "Genel Vali"yi belirlemiştir. (Bayly, 2008: 200; Jenks, 1918: 78)

Sonuç olarak Büyük Hint İsyanı sonrasında yapılan düzenlemeler sonucunda alt kıtanın doğrudan Britanya Hükümeti tarafından idaresi amacıyla oluşturulmuş olan Hindistan'daki İngiliz yönetimi yani "İngiliz Rajı" dönemi başlamıştır.

Bu noktada 1858 yılında Hindistan'da İngiliz Rajı döneminin resmen başlaması ile 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi arasında geçen süreç içerisinde İngilizlerin Hint Ordusu'na yönelik olarak alt kıtadaki pratikleri ve ele alınan dönem içerisinde söz konusu pratiklerini şekillendiren düşünsel yapının ortaya çıkışı incelenecek ve böylelikle çalışmanın kapsamı doğrultusunda "Büyük Savaş" sırasındaki Hint Ordusu'nun yapısı ve temel özellikleri daha iyi anlaşılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

1858-1914 YILLARI ARASI HİNT ORDUSU VE SAVAŞÇI IRKLAR TEORİSİ

Büyük Hint İsyanı 1858 yılında büyük oranda bastırıldıktan ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yönetimine son verilip alt kıtada İngiliz Rajı dönemi resmen başladıktan sonra Britanya İmparatorluğu hükümetinin, yerli askerlerden oluşturulan Hint Ordusunun Hindistan'daki egemenliğine yönelik oluşturabileceği tehdidin açıkça farkına varıp bu durumu oldukça acı bir biçimde deneyim etmesine rağmen ordunun tamamen lağvedilip yerlilerin askere alınması uygulamasına son verilmesine değil bazı düzenlemeler yapılarak “iyileştirilip” varlığının sürdürülmesine karar verdiği görülmektedir.

İmparatorluk hükümetinin aldığı Hint Ordusunun bazı düzenlemeler yapılarak muhafaza edilmesi kararının başta ekonomik olmak üzere birçok nedeni olduğu düşünülebilir. Bu konuda öncelikle 19.yüzyıl ortasına gelindiğinde dünya çapında devasa sınırlara ulaşmış Britanya İmparatorluğu'nun “korunması” görevi için İmparatorluğun dört bir yanında yalnızca Avrupalı “beyaz” askerlerin kullanılmasının uygulanabilir bir yöntem olmadığına dikkat çekilmektedir. Bunun en temel nedeni ise Avrupalı “beyaz” askerlerin dünyanın farklı coğrafyalarından orduya alınan “koyu tenli” yerli askerlere kıyasla çok daha maliyetli olmaları durumudur. (Omissi, 1994: 1-2)

Britanya İmparatorluğu tarafından askere alınan koyu tenli yerli askerlerin Avrupalı beyaz askerlere kıyasla çok daha az maliyetli olmaları durumuna bir örnek teşkil etmesi bakımından Wickremesekera, 18.yüzyıl ortasında bir bölük “beyaz” ya da “Avrupalı asker” bir yıllık maliyetinin “2000 pound” a kadar çıkarken aynı sayıda askere alınan Hintli askerlerin yaklaşık olarak “850 pound” maliyeti olduğuna dikkat çekmekte ve 19.yüzyılda da durumun büyük oranda aynı kaldığını belirtmektedir. (Wickremesekera, 2002: 95)

Burada belirtilen örnekten yola çıkarak söz konusu dönemde yalnızca bir bölük olmasına rağmen Avrupalı ve Hintli askerlerin Britanya İmparatorluğu tarafından

askere alınma maliyetleri arasındaki bu derin uçurumun İngilizlerin alt kıtada ihtiyaç duyacakları binlerce kişilik devasa bir Hint Ordusu ölçeğinde düşünüldüğünde göz ardı edilmesi imkânsız tutarlara ulaşabileceği söylenebilir. Bu nedenle de Hindistan gibi Britanya İmparatorluğu açısından oldukça önemli kabul edilen bir bölgenin güvenliğinin sağlanması için etkili ve büyük ancak bununla birlikte “düşük maliyetli” bir askeri gücün bulundurulması bir gereklilik olarak değerlendirilebilir.

Bunları belirtmekle birlikte ele alınan dönem içerisinde Britanya İmparatorluğu tarafından Hint Ordusu’na biçilen görevler temel olarak Hindistan’da iç güvenliği sağlamak ve özellikle de alt kıtanın Kuzey ve Kuzeybatı sınırlarının korunması görevini üstlenmekti. İngilizler tarafından Hint Ordusu’na biçilen sınır güvenliği görevi büyük oranda “küçük ölçekli” olarak tabir edebileceğimiz tehditlere yönelik olsa da özellikle 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu görev Rus İmparatorluğu’nun bölgede yayılması olasılığına karşı tedbirli olunması amacını da taşıyordu. Bu durum da Britanya İmparatorluğu’nun bölgede kendisine rakip olabilecek bir diğer “Büyük Güç” olan Rus İmparatorluğu’na karşı alt kıtada önemli bir askeri güç bulundurması gerekliliğini ve bununla birlikte büyük ve düşük maliyetli bir Hint Ordusu’nun İmparatorluk için önemini bir kez daha gözler önüne serer niteliktedir. (Ganachiri, 2020: 40-41)

Sonuç olarak bu bilgiler ışığında her ne kadar alt kıtadaki İngiliz varlığını tehdit edebilecek bir güç olduğunu kanıtlamış olsa da 1858 yılından sonra Hint Ordusu’nun, Britanya İmparatorluğu açısından gözden çıkarılabilir veya çıkarılsa dahi yeri kolaylıkla doldurulabilir bir konumda olmadığını söylemek mümkündür.

Bu noktada 1858 yılından sonra Hint Ordusu’na yönelik olarak İngilizler tarafından gerçekleştirilen reform çalışmalarının ve bu çalışmalar sonucunda yapılan değişikliklerin daha iyi analiz edilebilmesi açısından öncelikle Büyük Hint İsyanı öncesi Hint Ordusu’nun bazı temel özelliklerinin incelenmesi uygun olacaktır.

2.1. Büyük Hint İsyanı Öncesi Hint Ordusu

İngilizlerin Hindistan’a gelişlerinden sonra alt kıtanın yerlilerini askeri hizmete alarak bir Hint Ordusu oluştururken kendilerinden önceki yerli Hint ordularının

eksikliklerini ve zayıf yönlerini çok iyi saptadıkları görülmektedir. Öncelikle İngilizlerin alt kıtada egemenliklerini İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ile yaymaya başladıkları 18.yüzyılın ortalarında yerli Hint Ordularına bakıldığında ilk göze çarpan sorun orduların düzensiz ve disiplinsiz hareket etmeleri ve savaşmalarıydı. Buna ek olarak teçhizat ve askeri donanım konusunda da yetersizlikleri söz konusuydu. Çağın gerekliliklerinden çok uzak kalmış ekipmanlarla donatılan ve eğitimsiz askerlerden oluşan Hint Orduları, ayrıca Avrupa standartları ile kıyaslandığında pek de etkili sayılamayacak toplar kullanıyorlardı. Bu durumda söz konusu dönemde İngilizler kendi oluşturacakları Hint Ordusu'nda askere aldıkları yerlileri Avrupa tarzı eğitime tabi tutup, Avrupa tarzı teçhizatlarla donatma yoluna gidecek ve yerlilerden disiplinli ve düzenli bir ordu oluşturmayı başaracaklardır. (Wickremesekera, 2002: 66,76-78; Omissi, 1994: 3)

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yerli askerleri ilk defa 17.yüzyıl sonuna yaklaşılırken 1684 yılında hizmetine almış (Black, 2006: 71) olsa da bu birlikler Avrupa tarzı eğitimden geçirilmemiş düzensiz “oksilyerler” yani “yardımcı kuvvetler” olarak görev yapmışlardır. Hindistan'da yerlilerin askere alınarak Avrupa tarzı askeri eğitime tabi tutulması uygulamasının ilk olarak İngilizlerin alt kıtadaki en önemli Avrupalı rakibi olan Fransızlar tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Hindistan'da ilk defa Fransızlar tarafından askere alınıp eğitime tabi tutulan ve düzenli birlikler haline getirilen yerli askerlere “Sepoy” denilmektedir. 18.yüzyılın ortasına gelindiğinde alt kıtadaki en büyük Avrupalı Rakiplerinin sepoylarının savaş alanlarındaki başarısına tanıklık eden İngilizler de Fransızlara benzer şekilde bu pratiği uygulamaya başlamışlar ve sepoylardan benzer şekilde verim almışlardır. (Omissi, 1994: 3)

1748 yılında İngilizler tarafından kullanılmaya başlanan bu sistemin uygulayıcısı Stringer Lawrence'ın “Hint Ordusu'nun Babası” olarak anıldığı da belirtilmektedir. (Cohen, 1990: 8) İngilizlerin yerli ve Avrupalı rakiplerine üstünlük kurarak alt kıtaya egemen olmalarında çok büyük bir rolü olan bu sistemin etkileri düşünüldüğünde Lawrence'ın bu ünvanının oldukça hak edilmiş olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bu noktada Büyük Hint İsyanı'nın hemen öncesinde İngiliz Doğu Hindistan Şirketi döneminde İngilizlerin Hintlileri askere alma pratiklerine ve uyguladıkları bazı kriterlere de değinmek gerekir.

Çalışmanın birinci bölümünde de bahsedildiği gibi Büyük Hint İsyanı çıktığında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi hakimiyeti altında alt kıta temel olarak Bengal, Madras ve Bombay olmak üzere üç adet “başkanlık” halinde bölünmüştü. Bu başkanlıkların her biri kendi ordularına sahipti ve Büyük Hint İsyanı da Bengal Ordusu sepoyları arasından çıkmıştı. (Omissi, 1994: 3)

Söz konusu üç başkanlık ordularının sahip oldukları birçok ortak özelliğin yanı sıra özellikle yerlilerin askere alınması pratikleri konusunda ayırt edici bazı temel farklılıkları da mevcuttu. Bu farklılıkların ise büyük oranda ilgili başkanlığın bulunduğu coğrafyadan askere alınabilecek yerlilerin fiziksel ve toplumsal özellikleri ile ilişkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bengal, Madras ve Bombay başkanlıklarının her birinde yerliler askere alınırken genel tercih fiziksel olarak “alımlı” özelliklere sahip ve sağlıklı dış görünüşü olan Hintlilerin tercih edilmesidir. (Wickremesekera, 2002: 99-100)

Dış görünüşün yanı sıra İngilizlerin askere alım tercihlerinde etkili olan bir başka faktör de kast sistemi içerisindeki “Yüksek Kastlara” mensup olan yerlilerin tercih edilmesi durumudur. Askere alımlarda özellikle Bengal Ordusu'nda kast hiyerarşisinde üst basamakta yer alan Hintlilerin askere alınması pratiği daha ön plandadır ve diğer başkanlık ordularına kıyasla çok daha baskın bir biçimde uygulanmıştır. Madras ve Bombay ordularında ise kast sisteminin her basamağından Hintlinin askere alındığı görülmüştür. Wickremesekera, özellikle Madras Ordusu'nda çok sayıda farklı kasta mensup Hindu'nun ve Müslümanın yanı sıra kast sisteminin dışındaki “paryaların” ya da “dokunulmazların” dahi orduya alındığını belirtmektedir. (Cohen, 1990: 33; Wickremesekera, 2002: 102-105)

İngilizlerin Hintliler arasından yüksek kastlara mensup olanları tercih etmelerinin yanı sıra askere alımlardaki bir başka tercihleri de sürdürdükleri “yaşam tarzları” nedeni ile fiziksel olarak alt kıtanın diğer bölgelerinde yaşayan halklara göre

daha iyi durumda olan ve özellikle Kuzey ve Kuzeybatı Hindistan'ın kırsal alanlarında yaşayan “köylü” topluluklarıdır. (Wickremesekera, 2002: 159)

Bu noktada Madras ve Bombay başkanlıklarının ordularından ayrılan kendine özgü yapısı ile Büyük Hint İsyanı'nın içerisinde doğduğu Bengal Ordusu'na ayrıca değinmek gerekmektedir.

2.1.1. Büyük Hint İsyanı Öncesi Bengal Ordusu

Hindistan'daki üç başkanlık orduları incelendiği zaman özellikle Bengal Ordusu'nun ciddi bir yapısal sorun içerisinde olduğu dikkat çekmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde Büyük Hint İsyanının Bengal Ordusu içerisinde çıkmasının önemli bir nedeni olarak bahsedildiği gibi 19.yüzyılın ortasına gelindiğinde Bengal Ordusu'nun diğer başkanlık ordularının aksine temel olarak kuzeyin yüksek kasta mensup Hinduları tarafından domine edildiği görülmekteydi. (Streets, 2010: 26; Omissi, 1994: 4)

Hindistan'da görevli İngiliz Binbaşı olan G.F. MacMunn da bu durumu genel olarak, “Yerli Ordusu'nun Brahmanlaşması” olarak ifade etmekte ve Bengal Ordusu'nun içerisindeki temel sorunu şu şekilde açıklamaktadır:

Behar ve Awadh'ın nüfusu iyi fizikli ve asker dış görünümüne sahip erkeksi ve savaşçı olmakla birlikte kurallı ve itaatkâr da olan köylülerden oluşuyordu. Aşamalı olarak tüm Bengal Ordusu, çeşitli birlikleri ve yerel kıtaları ile onlara dayanır hale geldi ve Bengal subaylarının atandığı kıtalar giderek daha çok bu elverişli ve uygun materyalden asker aldı. 1857'de tek başına Bengal'de, kıtalar, yereller ve askeri polisler dışında 20.000'i süvari olan 137.000 düzenli birlik vardı. Bunların çok büyük bölümü... Awadh'ın Rajput ve Brahman klanlarındandı.” (MacMunn, 1911: 83-84)

Binbaşı MacMunn tarafından dikkat çekilen Hint Ordusu'nun “Brahmanlaşması” durumuna ek olarak Ordu'daki söz konusu sorunu daha da şiddetlendiren farklı bir uygulama yine İngilizlerin askere alım pratiklerinde mevcuttu. Mevcut uygulamaya göre İngilizler, Hintlileri askere alırken genellikle “yerel araçılara” veya kendi “sepoylarına” bel bağlamaktaydı. Madras, Bombay ve Bengal

başkanlıklarının üçünde de geçerli olan bu uygulama ordunun “...aynı köyden veya birbiriyle akraba Hintlilerle dolmasına yol açıyordu.” (Wickremesekera, 2002: 97-99)

Bu sorunların yanı sıra yine Binbaşı MacMunn, Hint Ordusu içerisindeki bir başka büyük soruna daha dikkat çekmektedir. Bu sorun da farklı toplumsal niteliklere sahip veya farklı dini inançlara mensup Hintlilerin Ordu’da aynı birlikler içerisinde alınarak birbirleri ile yakınlaşmalarına, farklılıklarının ortadan kalkarak ortak değerler ve düşünceler etrafında buluşmalarına yol açılmış olmasıdır. MacMunn bu duruma örnek olarak 1857 yılında Büyük Hint İsyanı başladığında Sih askerlerin neredeyse tamamı İngilizlere sadık kalırken, Bengal Ordusu içerisinde diğer Hintliler ile aynı birlikler içerisinde alınarak karıştırılmış ve böylece onlarla yakınlık kurmuş olan Sihlerin isyana katılmalarını göstermektedir. (MacMunn, 1911: 84-85; Omissi, 1994: 87)

Binbaşı MacMunn tarafından verilen örnekte görülebileceği gibi Hint Ordusu’nun tamamen homojen bir yapı içerisinde örgütlenmesinin yanı sıra farklı topluluklardan Hintlilerin yanlış bir uygulama ile aynı birlik içerisinde alınmaları da benzer sorunlar yaratmaktadır.

Büyük Hint İsyanı’ndan önce 19.yüzyılın ortalarına gelirken Bengal Ordusu’nun içerisinde barındırdığı bu tehlikelere “Henry Lawrence” tarafından dikkat çekildiği ve yüksek kastlı Hindular veya genel olarak İngilizlerin gelecekte kullanacakları tabir ile “savaşçı ırkların dışındaki” toplulukların da askere alınarak bu sorunların çözülmesi gibi önerilerin getirildiği Cohen tarafından aktarılsa da bu konudaki düşüncelerin ciddi bir biçimde ancak Büyük Hint İsyanı’ndan sonraki dönemde uygulamaya geçirildiği görülmektedir.(Cohen, 1990: 34)

2.2. Büyük Hint İsyanı Sonrası Hint Orduları

İngilizlerin, Büyük Hint İsyanı sonrasında Bombay, Madras ve özellikle de Bengal Ordularını yeniden organize etmeye yönelik çalışmalarını hızla başlattıkları görülmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak Peel ve Eden Komisyonlarından kısaca bahsetmek doğru olacaktır.

Britanya Hükümeti tarafından İsyan sonrası genel olarak Hint Ordularının yeniden organize edilmesi amacıyla 1857 yılında oluşturulan Peel Komisyonu'nda görülebileceği gibi gelecekteki Hint Ordusu'nun nasıl organize edilmesi gerektiği ve kimlerin askere alınacağına yönelik sorunlara dair oldukça farklı fikirler ortaya atılmıştır. Örneğin bu fikirlerden bazıları Hintlilerin orduya alınması uygulamasına son verilerek Britanya İmparatorluğunun farklı bölgelerinden toplanacak yerli halklardan askerlerin Hindistan'a getirilmesi veya Hindistan'daki tüm ordunun yalnızca Avrupalı askerlerden oluşturulması gibi kabul görmeyen fikirlerdir. Komisyon tarafından kabul görmeyen bu tür düşüncelerin dışında ordunun Hintlilerden oluşturulması gerektiği düşüncesi etrafında da yüksek kastlı Hinduların ordudan dışlanıp dışlanmaması veya Hindu inancının dışında Ordu'da Müslüman ve Sih dini inançlarından Hintlilere güvenilip güvenilemeyeceği tartışmaları da yaşanmıştır. (Omissi, 1994: 8; Cohen, 1990: 36-38)

Tartışmalar sonucunda Peel Komisyonu tarafından alınan karar temel olarak Hint Ordusu'nun "farklı kastlardan ve topluluklardan yerlilerin birbirleri ile karıştırılarak" oluşturulması gerektiği olmuştur. Ancak dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta da Cohen tarafından aktarılan "Pencap Komitesi"nin Hint Ordusu'nun İsyan sonrası yeniden organizasyonuna dair getirdiği önerilerdir. Cohen tarafından aktarılan ifadelerde görülebileceği üzere Peel Komisyonu tarafından da kabul gören Komite'nin söz konusu önerileri temel olarak aynı alay içerisinde karıştırılan yerlilerin farklılıklarını kaybederek ortak duygular etrafında birleşmeleri sorunu üzerinde şekillenmekte ve kolorduların özetle "bölgesel temelli" oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. Böylelikle her iki şekilde de Hint Ordusu'nun "tehlikeli" olarak ifade edilebilecek "homojen" bir yapı halini almasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. (Cohen, 1990: 38-39; Ganachiri, 2020: 69; Streets, 2010: 32-33)

Görülebileceği gibi Peel Komisyonu'nun aldığı kararlar arasında Hint Orduları'nın İsyan sonrası organizasyonu için oldukça fayda sağlaması mümkün olan bu tür önerilerine rağmen literatürde sıklıkla dikkat çekilen önemli bir kusur da mevcuttur. Bu kusur da Peel Komisyonu'nun getirdiği temel olarak Hint Ordularının farklı kastlardan ve topluluklardan karıştırılarak oluşturulması önerisinde söz konusu

“farklı kastlar ve toplulukların” “açık” bir biçimde tanımlanmamış olması olarak gösterilmektedir. (Cohen, 1990: 38; Streets, 2010: 32)

Peel Komisyonu’nun açık biçimde belirtmediği Hindistan’daki hangi kastların ve toplulukların Hint Ordusu’nda askere alınacağı sorununun aksine yüzyılın sonuna yaklaşılrken “Savaşçı Irklar Teorisi”nin ortaya çıkması ile bu duruma netlik kazandırıldığı görülebilmektedir.

Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta ise Pencap Komitesi tarafından getirilen öneriler üzerinedir. Streets, Pencap Komitesi’nin Hint Ordusu’nun yeniden organizasyonuna dair getirdiği önerileri ileride göreceğimiz şekilde Hint Ordusu’nun organizasyonunu belirleyecek ana etken olan “Savaşçı Irklar” politikasının temellerinin “niyet edilmeden” atıldığı şeklinde yorumlamaktadır. (Streets, 2010: 33)

1879 yılında gerçekleştirilen Eden Komisyonu ise temel olarak yerlilerin askere alımı konusunda “bölgesel temelli ayrımı” desteklemiştir. 19.yüzyılın ilerleyen yıllarında Peel ve Eden Komisyonlarında desteklenen Hint Ordusu için yerlilerin askere alımlarında bölgesel ayrımların gözetilmesi önerilerinin yerine 1892’den itibaren “ırksal ve kast temelli” ayrımın uygulanmaya başlandığı görülmüştür. (Cohen, 1990: 41-45)

Eden Komisyonu tarafından getirilen bir başka önemli reform önerisi ise mevcut durumdaki birbirinden bağımsız üç başkanlık ordularının yeniden organize edilerek Bengal Ordusu’nun ikiye ayrılmasını ve her biri Hindistan’daki bir Başkomutana bağlı olacak şekilde dört ayrı “kolordunun” oluşturulması olmuştur. (Cohen, 1990: 38-40; MacMunn, 1911: 127)

Lord Roberts, Eden Komisyonu’na sunduğu bu öneriyi şu şekilde açıklamaktadır:

“Her bir başkanlık için Bengal, Bombay ve Madras, ayrı bir ordunun tutulmasının tüm musibetlerin kökeninde yattığı bana oldukça açık görünüyordu, bunu değerlendirip iyileştirmeye çalışmak da bizim görevimizdi; ve Başkan’a Komisyon yeniden toplanmadan önce üzerlerinde çalışabilecekleri temeli oluşturabilecek bir şema hazırlayacağıma söz verdim. Üç farklı başkanlıkta, üç başkomutanın ve her birinin bağımsız başı olan ayrı departmanların tutulmasını demiryolları ve telgraflar mesafeleri

ortadan kaldırdığı için anakronizm olarak değerlendirdim. Fikirlerimi kâğıda döktüm ve Eden, üç başkanlık ordularının yerine hepsinin Hindistan'daki başkomutana bağlı olduğu dört kolorduyu getiren şemamı desteklediğini ilan etti.” (Roberts, 1898: 382)

Lord Roberts bu önerilerini dile getirdikten sonra Hindistan'daki orduların “Pencap, Bengal, Madras ve Bombay” olarak dört kolordu şeklinde organize edilmesinin 1895 yılına kadar gerçekleştirilmediğine de dikkat çekmektedir. (Roberts, 1898: 382)

Genel olarak bakıldığında rahatlıkla söylenebilir ki Büyük Hint İsyanı 1857 yılında Bengal Ordusu sepoyları arasında başladığında İngilizler, Madras ve Bombay ordularının isyana katılmamaları nedeniyle oldukça şanslılardı. Çünkü İsyana başladığında alt kıtadaki her üç başkanlık ordusunun da İngilizlere karşı isyan ettiği bir felaket senaryosunun gerçekleştiği durumda İngilizlerin elinde “...300.000 Hintli'ye kıyasla Hindistan'da konuşlanmış yalnızca 40.000 İngiliz askeri vardı.” (French, 2008: 93)

Büyük Hint İsyanı sonrasında ise böyle bir riskin İngilizler tarafından tekrar alınmayacağı aşikardı ve İsyandan sonra görülebileceği üzere tam da öyle oldu. İsyan sona erdikten sonra yapılan düzenlemeler ile Hint Orduları içerisindeki Avrupalı askerlerin sayısı artırılırken yerli askerlerin sayısı azaltıldı ve böylece daha sağlıklı ve “güvenli” bir orana ulaşılmaya çalışıldı. (Ganachiri, 2020:41)

Bu oranın resmi olarak bir İngiliz askere karşılık iki buçuk Hintli asker olarak belirlendiği, temelinde ise Hintli ve İngiliz askerlerin savaş değerlerinin karşılaştırılmasının yattığı Morton-Jack tarafından belirtilmektedir. (Morton-Jack, 2014: 34)

Sayılarının azaltılmasının yanı sıra askere alınan yerlilerde ve askere alım bölgelerinde de bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Tahmin edilebileceği gibi Büyük Hint İsyanı sırasında İngilizlere sadık kalan ve İsyanın bastırılmasında önemli rol oynayan bölgeler ve yerliler yükselirken İsyancı bölgeler ve İsyan'a katılan yerliler gözden düştü hatta büyük oranda Ordu'dan tamamen dışlandılar. Örneğin İsyan öncesinde Bengal Ordusu'nun ana askere alım temelini oluşturan Awadh'ın yüksek

kastlı Hinduları gözden düşerken Pencap'ın Sihleri, Müslümanları, Nepal'in Gurkaları ve önceleri tercih edilmeyen kast sisteminin daha düşük basamaklarındaki bazı Hindular İsyan sonrasında İngilizlerin yeni gözde askerleri oldular. (Streets, 2010: 29; Bayly, 2008: 194; Omissi, 1994: 6; Paturalski, 2018: 102)

İsyan'a katılmayan bazı yüksek kastlı Hinduların Orduda tutulmaya devam ettiğinin görüldüğü bu uygulama İsyan sırasında, Bengal Ordusu içerisindeki isyancı askerlerin yerini doldurmak için hızla askere alınan yerlilerin nitelikleri ile de büyük oranda paralellik gösteriyordu. (Streets, 2010: 31-32) 1858 yılının Nisan ayına geldiğinde 80 bin kişilik Bengal Ordusu'nu oluşturan sepoylar arasında "Pencaplılar %23", "Müslümanlar %13", "Rajputlar %13", "Brahmanlar %11", "Sihler %5" oranlarındaydı. (Omissi, 1994: 7)

2.3. Irkçı Düşünceler ve Savaşçı Irklar Teorisi

Eric Hobsbawm tarafından oldukça haklı gerekçeler ile "İmparatorluk Çağı" olarak adlandırılan 19.yüzyılın son çeyreği ile Birinci Dünya Savaşı arası yılları kapsayan bu dönem birkaç istisna dışında Avrupalı devletlerin dünyanın büyük bölümünü hakimiyeti altına aldıkları ve dünyanın "...ilerlemişler ve geri kalmışlar halinde bölünmesinin..." yaşandığı bir süreçtir. (Hobsbawm, 2017: 67-70)

Yeryüzünün geniş topraklarının hızla bölüşüldüğü ve ele geçirildiği bu "Emperyalizm" çağında Avrupalıları dünyanın egemenleri konumuna getiren etkenler temel olarak "bilimsel sıçrama" ve "geniş çaplı endüstrileşmenin" sonuçlarıdır. (Sander, 2012: 132, 138)

Söz konusu bilimsel sıçrama ve endüstrileşme ile mümkün hale gelen teknolojik imkanların yarattığı askeri ve lojistik üstünlük ele alınan dönemde Avrupalıları dünyanın "geri kalmış" halkları üzerinde egemen kıldı. Ancak söz konusu dönemde bilimsel ve endüstriyel gelişmelerin mümkün kıldığı bu egemenlik, Avrupalılar tarafından temel olarak dini gerekçelerle veya iddia edildiği gibi "bilimsel bulgulara dayanılarak" biyolojik açıdan dünyanın diğer halklarından "üstün olma" düşüncesi etrafında farklı nedenlerle açıklandı, yorumlandı ve meşrulaştırılmaya çalışıldı. (Nielsen, 2018: 53-54; Morrow, 2004: 7-9)

Bu doğrultuda 18.yüzyıl Avrupası'na bakıldığında halihazırda insanlar arasında bir tür "sınıflandırma" yapılmaya başlandığı görülebilmektedir. Ancak dünyanın farklı coğrafyalarından ve topluluklarından insanların "sınıflandırılması" 19.yüzyıldan itibaren geliştirilerek çok daha kapsamlı ve sistematik bir hal almıştır. Ek olarak bu dönemde Avrupalı "beyazların" teknolojik gelişmeler tarafından mümkün kılınan şekilde dünyanın büyük bölümünü ele geçirmeleri de dünya halklarının birbirleri arasında sınıflandırılması düşüncelerini ciddi biçimde etkilemiş, "geri kalmış halklar" ile "medeni halklar" arasındaki farkların mümkün olabileceği düşünülen "biyolojik ve fiziksel nedenlerine" odaklanılması gibi düşüncelere de yol açmıştır. (Wickremesekera, 2002: 16-20)

Avrupalıların düşünsel yapılarında 19.yüzyılda yaşanan değişiklikler temel olarak "ırk" tanımının ve dünyanın farklı "ırklarına" olan bakışın değişimi ile paralellik gösterir. Kolsky, 18.yüzyılda "İrk" tanımının temel olarak "kültürel" ve "bölgesel" niteliklerle tanımlandığını ancak 19.yüzyıla gelindiğinde ise bu tür tanımlamaların yerini fiziksel özellikler baz alınarak biyolojik kökenli açıklamalara bıraktığını belirtmektedir. (Kolsky, 2010: 14)

Örneğin Hindistan'da 19.yüzyıldan önce yerlilere yönelik olarak "... 'Siyahlar' terimi birçok İngiliz tarafından Hintlilere ithafen sıkça kullanılıyor olsa da 17. ve 18.yüzyıllarda bu farklılığın idrak edilmesi anlamına geliyordu, aşağılığın değil." (Wickremesekera, 2002: 18)

Genel olarak Avrupalıların bu dönemde diğer dünya halkları karşısındaki tartışmasız "başarılarının" nedeni olarak görmeye başladıkları "biyolojik" ya da "ırksal üstünlüklerinin" varlığı düşüncelerinin yanı sıra 19.yüzyılın başlarında Britanya İmparatorluğu'ndan örnek verilebileceği gibi dini dayanak noktalarının da mevcut olduğu görülebilmektedir. Britanya İmparatorluğu örneğinde söz konusu dini dayanak da "Evanjelist" düşünce yapısı olarak gösterilebilir. Evanjelist düşünce yapısına göre temel olarak Tanrı tarafından seçilmiş ve onun "doğru" dini öğretisi ile kutsanmış bir halk olarak İngilizler, kendilerine biçilmiş "ilahi bir görev" doğrultusunda Tanrı'nın kelimelerini ve dini öğretilerini dünyanın onlardan yoksun kalmaları nedeni ile "geri kalmış halklarına" götürme amacı ile hareket etmekte ve

fetihler gerçekleştirmektedir. Buradan yola çıkarak ilgili dönemde Evanjelist düşünceyi İngiliz emperyalizmini “meşrulaştırıcı” ve “açıklayıcı” bir araç olarak nitelendirmek de yanlış olmayacaktır. (Paris, 2000: 8,14-16,24; Morrow, 2004: 7)

Evanjelist düşüncenin bu çalışmanın kapsamına giren Hindistan alt kıtasındaki yansımaları da insan ırkının tarihsel gelişim süreci içerisinde “geride kalmış Hintlilerin” ilerleyebilmelerinin ve İngilizlerin arzu ettiği “medeniyet” seviyesine ulaşabilmelerinin koşulu olarak Hristiyanlıkla tanışmaları ve onu kabul etmeleri sayesinde gerçekleşebileceğinin düşünülmesiydi. Bu durumda Hintliler ancak İngilizlerin rehberliğinde medenileşebilecekti. (Hutchins, 1967: 18)

Burada belirtilmesi gereken bir başka önemli nokta da bu dönemde İngilizlerin zihinlerindeki “üstün ırk” olma düşüncesi ile liberalist ideallerin içerisinde bulunduğu tezattır. Bu tezata dikkat çeken Baruah ve Doyle, oldukça ilginç bir noktaya değinerek bir açıklama getirmişlerdir. Buna göre İngiliz liberaller “...Batılı olmayan halkların liberal tebaa gibi davranma yeteneklerinden yoksunluklarını işaret ederek...” söz konusu halklar istenilen “medeniyet” seviyesine ulaşana kadar onları “baskıcı” bir şekilde yönetmenin doğru olduğu düşüncesine inanmış ve bunu iki farklı düşünceyi örtüştürmek doğrultusunda kullanmışlardır. Görülebileceği gibi bu doğrultuda getirilen çeşitli açıklamalar ile ırklar arasındaki hiyerarşi düşüncesinin liberal idealler ile bağdaştırılması ve onlara uyacak şekilde yorumlanması sonrasında bu tür düşüncelerin “meşruluğunun” sağlanlaştırılması amaçlanmıştır. (Baruah ve Doyle, 2018: 44)

19.yüzyılın ortalarına gelindiğinde genel olarak Avrupalıların özellikle de bu çalışmanın kapsamı doğrultusunda İngilizlerin bu tür “ırkçı” düşüncelerini temelden etkileyerek zirve noktasına ulaştıran olay ise genellikle Charles Darwin’in “Evrin Teorisi”ni ortaya atması ve bu teoriden yola çıkılarak “Sosyal Darwinizm” düşüncesine ulaşılması olarak gösterilmektedir. Sosyal Darwinizm temel olarak, Darwin’in “Evrin” üzerine gerçekleştirdiği çalışmaların ve ortaya attığı düşüncelerin uyarlanması ile ortaya çıktı ve 19.yüzyılın sonlarına yaklaşılırken yalnızca bu dönemin insanların düşünsel yapılarını değiştirmekle kalmayıp politika yapımcılar üzerinden siyasi alanda da oldukça etkili oldu. Sosyal Darwinizm’in toplumlar üzerinde yol açtığı

en önemli etki ise “milliyetçilik” düşünceleri açısından “yüzyılın başı ve sonu arasında” büyük bir değişime yol açarak “ırkçı” bir karaktere büründürmesi olarak değerlendirilmektedir. Irklar arasındaki hiyerarşi ve üstünlük düşüncelerinin artık Sosyal Darwinizm ile “bilimsel bir temele oturtulması” iddiası Avrupalılar için dünyanın geri kalmış ırkları ile kendileri arasında var olduğu iddia edilen hiyerarşinin bir varsayım olmaktan çıkıp bilimsel bir gerçeklik halini aldığı düşünülmesi açısından oldukça önemliydi. (Sander, 2012: 141-142; Morrow, 2004: 5)

İnsan toplumlarının biyolojik olarak bir hiyerarşi içerisinde bölündükleri, bu hiyerarşik yapı içerisinde sürekli var olma mücadelesi verdikleri ve bu var olma mücadelesi içerisinde üstün ırkların savaşlarda galip gelerek “aşağı” ırkları yok edecekleri gibi bilimsel olduğu iddia edilen düşünceler Avrupalıların 19. ve 20.yüzyıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdikleri fetihleri ve bu bölgelerin “aşağı” yerlilerinin ortadan kaldırılması gibi eylemleri meşrulaştırmak için kullanıldı. (Paris, 2000: 45; Thompson, 1999: 76; Burns, 2018: 62)

Bu düşüncelere göre Avrupalılar bu dönemde görülebileceği gibi tartışmasız bir biçimde savaş ve fetih konularında başarılıydılar çünkü ele geçirdikleri bölgelerinden halklarından “bilimsel olarak kanıtlanmış bir biçimde” daha “üstün bir ırkın ve medeniyetin” üyeleriydiler. 19.yüzyılın son çeyreği ve 20.yüzyılın ilk yıllarında Sosyal Darwinizm’in Avrupalı İmparatorluk halklarının zihinlerine yerleştirdiği düşünce özet olarak düşük ırkların evrimsel süreç içerisinde ayıklanarak ortadan kalkacakları ve dünya üzerinde yürüyecek insanların evrimin üst basamaklarına tırmanmayı başarmış ve böylelikle hayatta kalmış “üstün ırklar” olacağıydı. (Hobsbawm, 1995: 56; Hutchins, 1967: 125; Morrow, 2004:7-8)

Evrimsel süreç içerisinde de hayatta kalma pahasına üstün ırklar için her yol mübahtı: “...Sonuç olarak, eğer kırbaçlamalar ve diğer acımasız uygulamalar “vahşileri” medenileştirmeye ya da çözmeye yeterli olmazsa geriye yok etme kalıyordu, emperyalizmin talihsiz bir yan ürünü olarak değil amaçlanmış bir hedef olarak.” (Morrow, 2004: 8)

19.yüzyılın son çeyreğinde Sosyal Darwinizm’in ortaya çıkıp hızla yayılması ile sözde bilimsel bir dayanağa kavuşmuş olan ırkçı düşüncelerin bu çalışmanın

kapsamına girmesi bakımından Hindistan alt kıtasındaki yansımalarından bu noktada bahsetmek uygun olacaktır.

2.3.1. Irkçı Düşüncelerin Hindistan'daki Yansımaları

19.yüzyılda Avrupalıların gerçekleştirdikleri başarılı fetihler sayesinde yeryüzünün geniş topraklarının ele geçirilip Avrupalı imparatorluklarca sömürülmesi ile bağlantılı olarak gelişen ırkçılık düşüncesinin Sosyal Darwinizm ile bilimsel bir nitelik kazandığı ve zirve noktasına yükseldiği dönem ayrıca Britanya İmparatorluğu'nda "fiziksel gücün", "sporculuğun", "cesaretin", "becerikliliğin" ve "maskülenliğin" en üstün meziyetler olarak kabul edilip arandığı Viktorya Dönemi'nin son yılları ile de örtüşmektedir. Bu dönemde İngilizler, "ırkçı" olarak nitelendirmenin yanlış olmayacağı bir tavır çerçevesinde Hintlileri kendilerinde mevcut olan üstün meziyetlerin tam olarak "zıttı" özellikler ile eşleştirmiş ve onlara küçümseyerek bakmışlardır. Örneğin Bengal bölgesinde yaşayan Hintliler, maskülen, hareketli ve fiziksel olarak güçlü İngilizlerin tam karşıtı olacak şekilde feminenlik ile özdeşleştirilmiş "korkak" ve "çocuksu" olarak tanımlanmış, "ırksal bir nitelik olarak" liderlik meziyetinden yoksun görülmüş, hal ve hareketleri eleştirilerek sıklıkla küçümsenmiştir. (Hutchins, 1967: 54-56, 77-78; Kolsky, 2010: 5)

İngilizlerin Hindistan alt kıtasının yerlilerine yönelik ırkçı tutumları temel olarak iki şekilde ayrılabilir. İlk olarak tüm "koyu tenliler" ve "açık tenliler" arasında genel bir ayırım yapılarak Britanya İmparatorluğu'nun farklı coğrafyalarındaki koyu tenli yerlilere olduğu gibi Hindistan'ın yerlilerine de sıklıkla "zenciler" olarak hitap edildiği görülebilmektedir. Bu durum İngilizlerin fethettikleri ve sömürdükleri koyu tenli yerli halklar arasında bir ayırım gözetmeden, farklılıklarını göz ardı ederek hepsini düşük ırk olarak görüp genel bir kategoriye soktukları düşüncesini akıllara getirebilir. Ancak bu tür genel bir ayırım yapıldıktan sonra Hindistan alt kıtasının çok çeşitli etnik ve toplumsal yapısı içerisinde de farklı topluluklara ve kasta yönelik de bazı "ırksal" özelliklerin atfedildiği ve sınıflandırmalar yapıldığı görülebilmektedir. (Hutchins, 1967: 108-110)

Bu noktada İngilizlerin Hintlilere atfettikleri “liderlikten yoksun olma” özelliklerine ayrıca değinmek gerekmektedir.

İngilizler tarafından liderlik özelliklerinden yoksun olarak tanımlanan Hintlilere yönelik bu düşüncenin yansımalarına Hint Ordusu’nun yapısı içerisinde rastlamak mümkündür. Kökenleri 18.yüzyılda sepoyların bazı örneklerdeki askeri yetersizliklerine ve bunlardan kaynaklı olarak gelişen başarısızlıklarına dayandırılan bu düşünce Wickremesekera tarafından dikkat çekildiği gibi başlangıçta ırkçı ön yargılar ile oluşmamış olsa da 19.yüzyıla gelindiğinde bu durumun değiştiği görülebilmektedir. Bu düşüncenin bir sonucu olarak gelişen Hint Ordusu içerisindeki uygulama da sepoyların her zaman Avrupalı subaylar tarafından idare edilip yönetilmeleri, hatta sıradan Avrupalı askerlerin dahi gereken durumlarda sepoylara liderlik etmelerinin beklenmesine yol açılmıştır. Hintlilerin yanlarında Avrupalılar olmadan askeri başarı gösteremeyecekleri, Avrupalıların liderliğine ihtiyacı oldukları düşüncesi Hint Ordusu içerisinde zamanla yerleşmiştir. (Wickremesekera, 2002: 166, 171-173, 182-183)

Bu dönemde yine İngilizlerin yönetimi altında Hindistan alt kıtasında adaletin uygulanması konusunda da ırkçı düşüncelerin etkilerini görebilmek mümkündür. İngilizler tarafından Hintlilere yönelik birçok şiddet eylemi gerçekleştirildiği örneğin Hintlilerin Avrupalılar tarafından “hayvanlarla” karıştırılarak yanlışlıkla vurulduklarına dair birçok olay kaydedilmiş ve çoğunlukla failler cezasız kalmış veya bazı olaylarda yalnızca para cezası almışlardır. (Kolsky, 2010: 185, 191-192)

Birleşik Krallık’ın çeşitli bölgelerinden alınan “beyaz” askerlerin de yerlilere karşı ağır suçlar işledikleri, subayların ise bu durumu görmezden geldikleri de aktarılmaktadır. (Morton-Jack, 2014: 35)

Avrupalılar tarafından gerçekleştirilen suçların cezasız kalmalarına örnek olarak Elizabeth Kolsky şu örneği aktarmaktadır:

“1885 yılında Assam’da iki İngiliz çiftlik sahibi (Hext ve Bragg) at arabaları yaklaşırken atından inmeyi başaramayarak onları kızdıran Hintli bir çocuğun cinayetinden beraat ettiler. Hext ve Bragg çocuğu kamçılادی ve tekmelediler, sonra da at arabalarıyla

üzerinden geçerek oracıkta öldürdüler. Mahkemede, ölüm bir kaza olarak değerlendirildi ve Hext ve Bragg serbest bırakıldılar.” (Kolsky, 2010: 191)

İngilizlerin ırkçı düşüncelerinin Hindistan’daki yansımalarına farklı bir örnek olarak alt kıtada inşa edilen “üstün ırk” olma imajının korunmasına yönelik bir uygulama örneğini de Edward Said sunmaktadır:

“On dokuzuncu yüzyılda İngiltere, Hindistan ve başka yerlerdeki yöneticilerini elli beş yaşına basar basmaz emekli etmeyi siyaset edinince Oryantalizm hadisesine yeni bir incelik karıştı. Artık hiçbir Doğulu bir Batılıyı yaşlı ve bozuk halinde görmeyecek, hiçbir Batılı baskı altındaki ırkın gözünde “dinç, akıllı ve cevval bir Raca” dışında bir intiba bırakmayacaktı.” (Said, 1982: 26)

Sonuç olarak bu bölümde ele alınan 19.yüzyılın ikinci yarısından sonraki dönemde genel olarak Avrupa’daki ve Britanya İmparatorluğu’ndaki düşünsel ortama dair bazı açıklamalar yapıldıktan ve ırkçı düşüncelerin özellikle Sosyal Darwinizm ile bilimsel bir nitelik kazanmasından sonra tam da böyle bir ortamda ortaya çıkan İngilizlerin Hindistan alt kıtasında uyguladıkları ırkçı pratiklerin en önemlilerinden biri olarak ifade edebileceğimiz “Savaşçı Irklar Teorisi” (Streets, 2010: 7) incelenmelidir.

2.3.2. Savaşçı Irklar Teorisi

Savaşçı Irklar Teorisi temel olarak Hindistan alt kıtasının yerli nüfusunun İngilizler tarafından belirlenen bazı kriterlere uygunlukları bakımından “Savaşçı Irklar” ve “Savaşçı Olmayan Irklar” olarak sınıflandırılmalarını ve bu sınıflandırma sonrasında Hint Ordusu’nda görev alıp almayacaklarına veya ne tür görevler alabileceklerine karar verilmesinde kullanılan bir “araç” olarak açıklanabilir. Hindistan’da 19.yüzyılın sonlarına yaklaşılrken geniş çevrelerce kabul gören ve uzun yıllar boyunca oldukça kapsamlı bir biçimde uygulanan temel amacı Hint Ordusu’nu en iyi “materyalden” oluşturmak olan “Savaşçı Irklar Teorisi” sıklıkla alt kıtadaki üç

başkanlık ordularından biri olan Madras Ordusu'nun Başkomutanı olarak görev yapmış olan Lord F.S. Roberts'a atfedilir veya Cohen'in belirttiği gibi Lord Roberts bu Teori ile "...suçlanabilir". (Cohen, 1990: 45-46)

Lord Roberts Başkomutan olarak görev yaptığı süre boyunca ana kaygısının Madras Ordusu'nun mümkün olabilecek en iyi hale getirilmesi olduğuna anılarında yer vermiştir. (Roberts, 1898: 531)

İşte tam da bu "ana kaygı"nın ortadan kaldırılmasına yönelik bir çözüm önerisi olarak nitelendirebileceğimiz "Savaşçı Irklar Teorisi"nin geliştirilmesine yol açan düşüncelerin kökeni Cohen tarafından aktarıldığı üzere Lord Roberts tarafından şu şekilde anlatılmaktadır:

"Her soğuk mevsimde Madras Ordusu askerlerinin gereksinimleri ve yeteneklerine dair bilgi edinmek amacıyla uzun geziler gerçekleştirdim. Geçtiğimiz yüzyılın sonu ve şimdiki yüzyılın başındaki savaşlarda atalarını diğerlerinden ayıran savaşçı özelliklerini onlarda keşfetmeye çalıştım. Ancak uzun yıllar süren barış ve ona eşlik eden güvenlik ve refah, Asyalılarda her zaman yaptığı gibi yumuşatıcı ve kötüleştirici bir etki yaratmıştı; ve ben de antik askeri ruhun Bengal'in sıradan Hintlisinde, Bombay'ın Mahrattası'nda olduğu gibi onların içerisinde de öldüğü ve Güney Hindistan'ın sınırları dışarısında savaşçı ırklara karşı kullanılmayacakları sonucuna ulaşmak zorunda kaldım." (Lord Roberts, 1897: 383; Akt. Cohen, 1990: 46)

Görülebileceği gibi Madras başkanlığı topraklarında yaşayan Hintlilerin geçmişte var olan "savaşçı" niteliklerini zaman içerisinde kaybettiklerini belirten Lord Roberts'ın, Hint Ordusu'nu en iyi hale getirebilmesi için alt kıtada bulması gereken "materyal" yumuşamamış, bozulmamış, savaşçı özelliklerini yitirmemiş yerli topluluklardır.

Ancak Lord Roberts'ın Hint Ordusu'nu olabilecek en iyi hale getirmenin bir yolu olarak bulduğu Savaşçı Irklar Teorisi'nin önünde kendisinin de dikkat çektiği gibi temel olarak iki adet engel mevcuttu. Bunlardan ilki özellikle Büyük Hint İsyanı sonrasında alt kıtadaki başkanlık ordularının birbirlerini "dengeleyecek" şekilde yani farklı topluluklardan yerlilerin askere alınarak oluşturulması gerekliliği idi. İkinci engel ise farklı yerli topluluklarının taşıdıkları farklı özellikler nedeni ile savaşlardaki

yeterliliğin değişiklik gösterdiği düşüncesine yönelik itirazlardı. Bu engellerden ilkinin Lord Roberts'ın düşüncelerine göre modası geçmiş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Lord Roberts artık Hindistan alt kıtasında iletişim araçlarının geliştirildiğini söylemekle birlikte özellikle de Büyük Hint İsyanı'nın bastırılmasından sonraki İngilizlerin güvenlik kaygılarını gidermeye yönelik reform sürecinin bir parçası olarak Ordu'daki Avrupalı askerlerin oranının arttırılmasına da dikkat çekmekte, İngilizlerin alt kıtadaki konumlarını oldukça güçlendirdiklerini belirtmekte ve artık ana kaygının "iç güvenlik" değil Hint Ordusu'nun "...Avrupalı bir düşmana karşı savaşırken kendi paylarına düşeni yapmaları konusunda içtenlikle güvenilebilir" hale getirilmesi olduğunu düşünmektedir. (Roberts, 1898: 245, 532; Cohen, 1990. 45-47)

Lord Roberts tarafından burada özellikle belirtildiğini gördüğümüz olası bir savaş durumundaki "Avrupalı düşman" Afganistan üzerinden İngiliz Rajı'na bir tehdit oluşturabilecek Rus İmparatorluğu'dur. Hint Ordusu, bu nedenle olası bir Rus işgaline karşı savaşı sürdürebilecek yeterliliğe getirilmeliydi. (Roberts, 1898: 245, 532; Wickremesekera, 2002: 25; Cohen, 1990: 46; Omissi, 1994: 11-13)

Savaşçı Irklar Teorisi'nin genel olarak kabul görür hale gelmesinin önündeki ikinci engel olan farklı yerli toplulukları arasındaki savaşçı özelliklerin askerlik hizmeti konusunda farklılık yaratacağı düşüncesinin reddedilmesi için ise Lord Roberts, Omissi'nin de dikkat çektiği gibi bu sonuca kendi gözlemleri ve deneyimleri sonucunda vardığını söylemekte (Omissi, 1994: 13) ve "Hint Ordusu'nun mevcut halinin bir savaş durumunda felakete yol açacağını" belirtmektedir. (Roberts, 1898: 532)

"Britanya Ordusu'nda bir alayın diğerine karşı üstünlüğü temel olarak talim meselesidir; aynı cesaret İngiliz'de, İskoç'ta ve İrlandalı'da bulunur, ancak Nepal'in Gurkaları veya Kuzey Hindistan'ın savaşçı ırkları arasından askerlerin alınarak oluşturulduğu alayların savaş değerleri ile Güney'in feminen halklarından alınarak oluşturulanlar arasında bir kıyaslama yapılamaz." (Roberts, 1898: 532)

Burada da görülebileceği gibi Britanya Ordusu içerisindeki farklı milletlerden örnekler vererek Lord Roberts'ın aslında temelde Avrupalı “beyazlar” arasında askeri özellikler ve yeterlilik konusunda bir noksanlık olamayacağını ancak Hindistan yerlileri arasında bunun mevcut olduğunu öne sürerek bu dönemin düşünsel yapısını da bir bakıma yansıttığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Savaşçı Irklar Teorisi ile Hint Ordusu'nun yapısında gündeme gelen durum daha önce de belirtildiği gibi temel olarak ordunun çeşitli şekillerde “homojenleşmesi” tehlikesidir. Bu noktada Hint Ordusu'nun organizasyonuna dair “sınıf alayları” ve “sınıf bölükleri” şeklinde ortaya çıkan iki farklı uygulamaya dikkat çeken Cohen ve Farooqui tarafından açıklandığı üzere iki uygulama arasındaki temel fark, sınıf alaylarında alayı oluşturan tüm bölükler aynı ırklardan oluştuğu için bütün alay tek bir yerli ırktan meydana gelen homojen bir yapı sunarken, sınıf bölükleri uygulamasında bir alay içerisindeki bölükler farklı ırklardan bir araya getirilen yerlilerden oluşturuluyor ve böylelikle alay heterojen bir yapı halini alıyordu. Savaşçı Irklar Teorisi'nin uygulanması ile gerçekleşen durum da Büyük Hint İsyanı öncesinde kullanılan ve “sorunlu” olarak tabir edebileceğimiz “homojen” “sınıf alaylarının” yeniden gündeme gelmesi olacaktır. (Farooqui, 2015: 54-55; Omissi, 1994: 87-90; Cohen, 1990: 42)

Ancak burada unutulmaması gereken nokta Cohen'in dikkat çektiği gibi sınıf alaylarının daha verimli olduğu düşüncesinin halihazırda bazı otoritelerce savunuluyor oluşu ve hatta bu düşünce dolayısıyla İsyân sonrası reform sürecine rağmen bazı homojen kast alaylarının varlığını sürdürmesine de izin verilmiş olması durumudur. (Cohen, 1990: 40)

Bu doğrultuda Savaşçı Irklar Teorisi'ne yönelik bulduğu desteklerden sonra Lord Roberts'ın orduda bazı düzenlemeler gerçekleştirmeye başladığı ve bu düzenlemelerin bir parçası olarak Hint Ordusu'nda “Sınıf Alayları”nın yeniden tercih edilmeye başlandığı görülmektedir. (Roberts, 1898: 532-533; Farooqui, 2015: 54-55; Streets, 2010: 100)

2.3.2.1. Savaşçı Irklar'ın Belirlenmesi

Daha önceden de belirtildiği gibi Büyük Hint İsyanı bastırıldıktan sonra Hint Ordusu'nun reformu için hızla oluşturulan Peel Komisyonu güvenlik endişeleri nedeniyle farklı topluluklardan yerlilerin askere alınmalarını önermiş ancak sıklıkla eleştirildiği üzere hangi toplulukların askere alınması gerektiğinin “açık bir tanımını” yapmamıştı. (Cohen, 1990: 38)

Bu eksiklik 19.yüzyıl sonunda ortaya atılan Savaşçı Irklar Teorisi ile ortadan kaldırılmakla birlikte “Savaşçı Irkların” kimler olduğuna ve nasıl belirlendiklerine dair birçok kriter de mevcuttur. Öncelikle Savaşçı Irklar'ın tanımlanmasına geçilmeden önce belirtilmesi gereken nokta İngilizler tarafından yapılan sınıflandırmada “ırk”ın her durumda yalnızca etnik bir kökene işaret etmediğidir. Yapılan sınıflandırmalarda ırk olarak tanımlanan topluluklar, bazı durumlarda gerçekten de etnik olarak homojen bir topluluğu ifade ederken çoğu durumda belirli bir bölge içerisindeki dini bir grubu veya kast sisteminin hiyerarşik yapısı içerisindeki belirli bir kastı ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak her durumda söz konusu “ırk” İngilizler açısından homojen bir yapı olarak görülmüş ve özellikle etnik bir topluluğa işaret ettiği durumlarda benzer bazı “fiziksel özellikleri paylaşan” ırkın bütün üyelerinin aynı karakteristik özelliklere ve meziyetlere de sahip oldukları varsayılmıştır. (Farooqui, 2015: 49,53,56; Ganachari, 2020: 70)

İngilizlerin Savaşçı Irk olarak tanımlayacakları topluluklarda aradıkları özellikler ise temel olarak “sadakat” -Özellikle Büyük Hint İsyanı sırasında İngilizlere sadık kalarak İsyan'ın bastırılmasında rol oynayan yerlilerin ön plana çıktığını söylemek mümkündür, fiziksel yapı, zihinsel yapı, iyi dış görünüş, cesaret, kırsal arka plana sahip olmak ve “batılı fikirlerden minimum derecede etkilenmiş” olmaktır. (Cohen, 1990: 49,51; French, 2008: 94; Barua, 1995: 107,111,114-115)

Bu temel kriterlerin yanı sıra literatürde sıklıkla 19.yüzyıldaki ırkçı düşüncelerin yükselişinin yanı sıra Savaşçı Irklar Teorisi ile yakından ilişkilendirilen “Aryan İşgali Teorisi” ve “İklim Teorileri”nden de kısaca bahsetmek gerekmektedir. Aryan İşgali Teorisi'ni destekleyenlerden biri olarak Binbaşı MacMunn'ın da bu

teoriden bahsettiği görülmektedir. (Cohen, 1990: 47-48; Omissi, 1994: 28-33; Singh, 2014: 17)

MacMunn Aryan İşgali teorisi ile ilişkili olarak, Omissi tarafından da aktarıldığı gibi (Omissi, 1994: 24) Doğu ve Batı arasındaki temel bir farklılığa dikkat çekmekte ve Batı'da uygun koşullar sağlandığında her adamın savaşıma uygun olduğunu ancak Hindistan'da veya daha genel olarak "...Doğu'da... yalnızca belirli klanlar ve sınıflar silah kuşanabilir; diğerleri savaşçı için gerekli fiziksel cesarete sahip değildir." diyerek söz konusu farklılığı açıklamaktadır. (MacMunn, 1911: 129)

MacMunn Hindistan'daki bu durumun temelinde ise Cohen'in de dikkat çektiği gibi alt kıtadaki kast sisteminin de oluşumunun kökeninde gösterilen Aryan İşgali'nin yattığını düşünmektedir: "Büyük ihtimalle, zamanın sisleri içindeki Hindistan'ın Aryan Irkı tarafından fethi ve orijinal sakinlerine boyun eğdirilmesi bu durumun temelinde yatmaktadır." (MacMunn, 1911: 129-130; akt. Cohen, 1990: 48)

Roy'un da belirttiği üzere söz konusu İşgal sonrasında Aryanlar tarafından mağlup edilen Hindistan'ın orijinal yerlilerinin ise artık çoğunlukla "Savaşçı olmayan Irklar"ın bulunduğu düşünüldüğü alt kıtanın güney bölgelerine yerleştikleri düşünülmektedir. (Roy, 2013: 1314)

MacMunn yüksek kastlara mensup olsalar da "silah taşımaya uygun olmadıkları" için "Savaşçı Irklar" olarak değerlendirilemeyecek bazı Güneyli toplulukların durumunu da şu şekilde açıklamaktadır:

"...Doğu'da uzun yıllar süren yabancı yönetimi ve daimî istila Güney'in köylülerini askeri hizmete uygunsuz hale getiren bir ruh haline sokmuştu. Birçok eski subayın gözünde Güney Hindistan'ın yüksek kastları hiçbir şekilde en iyi askerler değildi ve nesiller süren baskı veya yıllar süren barış, kılıç alışkanlıklarını köreltmmişti. (MacMunn, 1911: 83)

Aryan İşgali teorisi ile ilgili unutulmaması gereken bir başka bakış açısı da İklim Teorisi ile paralellik gösteren Hindistan'daki "Savaşçı Özelliklerini" muhafaza eden bazı toplulukların Avrupa halkları ile aynı Aryan kökeni paylaştıkları

düşüncesiydi. Avrupalı Aryanlar ile Hindistan'daki Aryanlar arasındaki hiyerarşi ve farklılıklar ise temel olarak alt kıtanın sıcak ikliminin savaşçı karakter üzerindeki “yozlaştırıcı” etkisi ve “ırksal karışma” ile açıklanabiliyordu. (Farooqui, 2015: 55; Streets, 2010: 94; Cohen, 1990: 47-49)

Ek olarak iklimin Aryanlar üzerindeki dönüştürücü etkisi yalnızca karakteristik özellikleri değil fiziksel özellikleri de örneğin ten rengi gibi, değiştirdiği düşüncesi de mevcuttu. (Hutchins, 1967: 67)

Savaşçı Irklar Teorisi'nin ortaya çıktığı 19.yüzyılın son döneminde İklim Teorisi halihazırda uzun süredir var olan bir düşünceydi. Teori özetle kuzey bölgelerindeki sert ve soğuk iklim koşullarının insan karakteri üzerindeki etkisini inceliyor ve bu iklimlerin insanların da tıpkı içerisinde yer aldıkları koşullar gibi sert olduklarını ve en iyi askerlerin de bu tür iklim ve coğrafi koşullarda yaşayan insanlar arasından çıktığı düşüncesini savunuyordu. Soğuk ve sert iklimler insanların “savaşçı” özelliklerini korumalarını sağlarken, sıcak ve ılıman iklimler insanları yozlaştırarak “savaşçı olmayan ırklar” haline getiriyordu. Bu düşüncenin Hindistan'daki yansımaları da Savaşçı Irklar Teorisi ile birlikte uygulandığında alt kıtanın kuzey bölgelerindeki yerli topluluklarının savaşçı meziyetlere sahip cesur ve sert savaşçı ırklar olduğu, güney bölgelerdeki insanların ise yozlaşıp korkak, kırılğan savaşçı meziyetlerden uzak savaşçı olmayan ırklar oldukları sonucunu doğurdu. (Singh, 2014: 14-17; Wickremesekera, 2002: 84)

Bu bilgiler ışığında özetlenecek olursa hem İklim ve Aryan İşgali teorileri ile hem de cesaret ve özellikle de 1857 Büyük Hint İsyanı nedeni ile “sadakat” gibi özelliklerin taşınmasına ve ayrıca fiziksel uygunluğa göre Savaşçı Irklar Teorisi ile İngilizler tarafından belirlenen kriterlere uyarak “Savaşçı Irklar” olarak nitelendirilen topluluklar büyük oranda “Sihler, Rajputlar, Jatlar, Pathanlar, Gurkhalar, Dogralar, Garhwaliler ve Pencap Müslümanları”ydı. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da İngilizler tarafından “Savaşçı Irklar” olarak seçilerek alt kıtanın diğer topluluklarına karşı bir “üstünlük” atfedilen bu topluluklar, daha önceden de dikkat çekildiği gibi her halükârda İngilizlerin gözünde “liderlik” vasfından yoksun

insanlardı ve bu nedenle de İngiliz subaylar tarafından yönetilmeleri gerekmekteydi. (Roberts, 1898: 533-534; Ganachiri, 2020: 70; French, 2008: 94; Roy, 2012: 22)

İngilizler tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda Savaşçı Irklar olarak tanımlanan topluluklar çoğunlukla Hindistan'ın Kuzey ve Kuzeybatı sınır bölgelerinde özellikle de Pencap bölgesinde yaşamaktalardı. (MacMunn, 1911: 132-133; Farooqui, 2015: 53)

İlerleyen yıllarda da Pencap bölgesinden giderek daha fazla yerlinin askere alınması ve Ordu'daki Pencaplı askerlerin sayısının artmasına paralel olarak Hint Ordusu'nun "Pencaplaşması" olarak adlandırılan durum gerçekleşecekti. (Cohen, 1990: 44)

Hint Ordusu'nun söz konusu "Pencaplaşması" sürecinin 20.yüzyıla gelindiğinde ne boyuta ulaştığının anlaşılabilinmesi açısından aşağıdaki oranlar oldukça çarpıcıdır:

"...Pencap bölgesi Hindistan nüfusunun %8'ini oluşturuyor olmasına rağmen 1911 yılında ordunun yarısını oluşturuyordu. Sihler ise Hindistan nüfusunun %1'ini oluştururken askeri hizmetlerdeki toplam Hindistanlıların %20'sini oluşturuyordu." (Cohn, 1996: 110)

20.yüzyılda Büyük Hint İsyanı sırasındaki rolleri nedeni ile halihazırda İngilizlerin gözünde yükselişte olan Pencap bölgesinin yerlileri Savaşçı Irklar Teorisi'nin de etkisi ile Hint Ordusunun gözdeleleri olmuşlardı. Bu durumda Visram'ın da dikkat çektiği üzere Savaşçı Irklar Teorisi ile oluşturulan düşünce yapısında alt kıtanın diğer topluluklarından üstün oldukları algısının yaratılması ile birlikte Pencaplılar, İngilizler tarafından kendilerine biçilen yeni statü ile Hint Ordusu'na katılmak konusunda yürekleniyor ve teşvik edilmiş de oluyorlardı. (Visram, 2002: 173)

Hint Ordusu'nun Savaşçı Irklar Teorisi ile uyumlu hale getirilmesi ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde ordunun son halini büyük oranda alması ise H.H. Kitchener'ın alt kıtadaki Hint Ordusu'nun başkomutanı olarak göreve gelmesi üzerine

başlattığı “Kitchener Reformları” ile gerçekleşmiş ve 20.yüzyılın ilk yıllarında gerçekleştirilen bu reformlar ile eski uygulamalar terk edilerek Savaşçı Olmayan Irkların ordudaki varlığı son bulmaya başlamıştır. (Singh, 2014: 14; Paturalski, 2018: 103)

2.4. Birinci Dünya Savaşı’nda Hint Ordusu

Birinci Dünya savaşı boyunca Britanya İmparatorluğu tarafından askere alınan Hintlilerin sayısı yaklaşık olarak bir milyon dört yüz bindir. (Parekh, 2020: XIII) Bu sayı Birinci Dünya Savaşı boyunca yeryüzünün farklı coğrafyalarında cephelere sürülen dört milyon “beyaz olmayan” askerin yaklaşık olarak %35’ini oluşturmaktadır. Hintli askerlerin Britanya İmparatorluğu tarafından görevlendirildikleri cepheler veya bölgeler Mezopotamya Seferi başta olmak üzere Orta Doğu, Batı Cephesi, Mısır, Filistin, Selanik, Aden, İran, Orta Doğu, Doğu Afrika ve Gelibolu harekâtı olarak sıralanabilir. (Roy, 2012: 1; Das, 2018: 11, 26)

Daha önce belirtildiği gibi Büyük Hint İsyanı sonrasında görülmeye başlanan ve özellikle de Savaşçı Irklar Teorisi ile hız kazanan Hint Ordusu’nun “Pencaplaşması” durumu, Birinci Dünya Savaşı sırasında da artarak devam etmiş hatta Birinci Dünya Savaşı boyunca askere alınan 1,4 milyon Hintlinin 480 bin ile yaklaşık olarak %34’ünü Pencap bölgesinden askere alınan yerliler oluşturmuştur. (Das, 2018: 80)

Hintlilerin savaş boyunca yaklaşık olarak 675 bin asker ile en yüksek sayıda kullanıldıkları yer Osmanlı İmparatorluğu’na karşı düzenlenen Mezopotamya Seferi olsa da (Anderson, 2012: 130) Hintli askerlerin Batı Cephesi’ndeki varlıkları birçok açıdan çok daha önemli bir yer tutar.

Bu noktada öncelikle Savaşın başlangıcında Hintli askerlerin Britanya İmparatorluğu tarafından hızla Batı Cephesi’ne sevk edilmelerine yol açan koşullara değinmek gerekmektedir.

Alman İmparatorluğu’nun Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine savaşın henüz başında Fransa’yı savaş dışı bırakmak amacı doğrultusunda Alman ordularının

Batı'ya doğru ilerleyişleri, İngiliz ve Fransız birlikleri tarafından durdurulmuş ve bunun üzerine Batı Cephesi'nde savaş, uzun yıllar sürecek ve her iki tarafın da ağır kayıplar yaşayacağı "siper savaşlarına" sıkışıp kalmıştır.

Savaşın başlangıcında Fransa'yı hızla savaş dışı bırakmak amacıyla Batı'ya gönderilen devasa Alman askeri gücüne karşılık, güçlü donanmasının sağladığı "korumaya" bel bağlayan ve bu nedenle de rakiplerine oranla oldukça sınırlı bir kara ordusu besleyen Britanya İmparatorluğu'nun müttefiki Fransa'yı desteklemek amacıyla Batı Cephesi'ne gönderebileceği asker sayısı oldukça sınırlıydı. Toplam mevcudu yaklaşık olarak 247 bin civarında olan İngiliz kara gücü, dünyanın dört bir tarafına yayılmış devasa İmparatorluk topraklarına dağılmıştı ve çeşitli kaynaklara göre bu sayının yaklaşık olarak %30'u Hindistan'da konuşlandırılmış durumdaydı. (Hart, 2019: 48; Archer, 2006: 438-439; Barnes, 1968: 13,71; Morton-Jack, 2014: 3)

Bu durumda Alman ordularına kıyasla oldukça az sayıda olan İngiliz askerlerinin Batı Cephesi'nde savaşın ilk aylarında Hintli birlikler ile desteklenmesine karar verilmişti. Bu doğrultuda Batı Cephesi'nde Almanlara karşı savaşmak üzere Fransa'ya gönderilen "Hintli Sefer Gücü A"nın Marsilya'da karaya çıkışları oldukça önemli ve tarihi bir an olarak nitelendirilmektedir. Batı Cephesi'ne ulaşan ilk Hintli birliklerin sayısı yaklaşık olarak 28.500'dür ve 1914'ün Eylül sonunda Fransa'ya varmaları üzerine Batı Cephesi'nde, Fransız topraklarının içlerine doğru gerçekleşen Alman ilerleyişinin durdurulmasında ve böylelikle de Fransa'nın Savaş'ta kalmasında önemli katkılar sağlamışlardır. Öyle ki 1914 yılında Hintli birliklerin Batı Cephesi'nde Savaşın ilk zamanlarındaki Alman İlerleyişinin durdurulması açısından sayıca yetersiz İngiliz birliklerine sağladıkları destek ile "kesin bir yenilgiyi engelledikleri" de sıklıkla söylenmektedir. (Morton-Jack, 2014: 7,20; Visram, 2002: 171; Omissi, 2021: 2)

Birinci Dünya Savaşı boyunca Batı Cephesi'ndeki Hintli askerlerin sayısının toplamda "yüz kırk bine" kadar yükseldiği görülmüş olsa da Savaş'ın ikinci yılından itibaren Batı Cephesi'ndeki Hintlilerin büyük bölümü Osmanlı İmparatorluğu'na karşı düzenlenen Mezopotamya Seferi'nde görevlendirilmek üzere Orta Doğu'ya gönderilmişlerdir. Hintli Süvari birlikleri ise 1918 yılına kadar Batı Cephesi'nde yer

almayı sürdürmüşler ve 1918’de onlar da Filistin’e gönderilmişlerdir. (Visram 2002: 171; Das, 2018: 15; Morton-Jack, 2014: 8)

Savaşın başlangıcında gösterdikleri önemli katkılara rağmen Hintli askerlerin Batı Cephesi’nden Orta Doğu’ya gönderilmelerinde de etkisi olan bazı ciddi problemler ile karşı karşıya kaldıkları görülebilmektedir. Öncelikle literatürde sıklıkla dikkat çekilen ve burada da söylenmesi gereken nokta Hintli birliklerin Alman İmparatorluğu gibi Avrupalı modern bir gücün düzenli askeri birliklerine karşı savaşmak için birçok açıdan “yetersiz” olmaları durumudur. Bu durumun temelinde ise Hintli birliklerin daha önce benzer büyüklükte bir savaşta veya benzer güçte bir düşmana karşı görev almamış olmaları ve askeri eğitimlerinin ve teçhizatlarının yetersiz kalması yatmaktadır. (Ganachiri, 2020: 80; Cohen, 1990: 68-69; Morton-Jack, 2014: 14, 43-48)

Bunların dışında Hintli birliklerin Batı Cephesi’nde karşılaştıkları bir başka önemli sorun da Birinci Dünya Savaşı süresince duyulan asker ihtiyacına yöneliktir. Bu sorunun temelinde yatan etken ise Savaşçı Irklar Teorisi’nin getirdiği uygulamalar olarak gösterilir. Cohen’in dikkat çektiği gibi Savaşçı Irklar Teorisi’nin uygulanması ile birlikte “Savaşçı Irklar” olarak tanımlanabilmek için gerekli bazı kriterleri karşılayarak askere alım için uygun bulunan topluluklardan sağlanan “kısıtlı” asker tedarikinin Birinci Dünya Savaşı’nda gereksinim duyulan asker ihtiyacını karşılayamaz hale gelmesi, İngilizler açısından Savaşçı Irklar Teorisi’nden bir sapma yaşanmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. (Cohen, 1990: 55,72)

Söz konusu “sapma” doğrultusunda önceleri “Savaşçı Olmayan Irklar” olarak nitelendirilerek Ordu’dan uzaklaştırılan toplulukların Savaş sırasında yeniden askere alındıklarına dair örnekler görülebilmektedir. (Omissi, 2021: 4; Cohen, 1990: 72)

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir başka husus da Hintli askerlerin, Birinci Dünya Savaşı öncesinde çeşitli deniz aşırı görevlere katılıp farklı coğrafyalarda görev yapmış olsalar da daha önce hiç Avrupa’da bir askeri operasyona katılmamış veya Avrupalı “beyaz” bir düşmana karşı “muharip kuvvetler” olarak savaşa dahil edilmemiş olmalarıdır. Hintli askerlerin Batı Cephesi’nde Almanlara karşı savaşmak üzere Fransa’ya getirilmeleri bu nedenle Britanya İmparatorluğu’nun “koyu renkli”

askerleri açısından tarihi önemde bir ilki oluşturmaktadır. (Visram, 2002: 169; Pugsley, 2011: 205)

Ancak Birinci Dünya Savaşı sırasında ilk kez uygulanan Britanya ve Fransa'nın "koyu renkli askerleri" Avrupa'da muharip kuvvetler olarak kullanıp Batı Cephesi'ne sürmesi durumu birçok kez itirazlara ve protestolara da yol açmıştır. Özellikle Alman İmparatorluğu tarafından sıklıkla dile getirilen söz konusu itiraz ve protestolar temel olarak "beyaz ırka yönelik üstünlük algısının yıkılacağı" düşüncesi etrafında şekillenmiştir. (Koller, 2011: 128-129)

Savaş sırasında Alman İmparatorluğu tarafından sıklıkla dile getirilen bu tür düşüncelere rağmen Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı asker ihtiyacı, İngilizler açısından bu uygulamayı kaçınılmaz kılmıştır. Ancak bu noktada İngilizlerin içerisinde buldukları söz konusu "zorunluluğa" rağmen Hintli askerlerin dışındaki Britanya İmparatorluğu'nun koyu tenli Afrikalı askerlerinin Avrupa'da muharip kuvvetler olarak kullanılmadıklarını da belirtmek gerekir. (Morrow, 2004: 59,83) Bu kapsamdaki uygulamalar "Beyaz Prestiji"ne yönelik oluşturduğu tehdit açısından çalışmanın üçüncü bölümünde incelenecektir.

Bu noktada Birinci Dünya Savaşı öncesi Hint Ordusu'nun özellikle Büyük Hint İsyanı sonrası reform sürecinde İngilizler tarafından nasıl şekillendirildiği ve ele alınan dönem içerisindeki düşünsel yapı ile uyumlu bir şekilde ortaya çıktığını söyleyebileceğimiz "Savaşçı Irklar Teorisi"nin İngilizler tarafından araştırmalarıyla Hint Ordusu'nun yeniden inşası sürecindeki etkisi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Bu kapsamda Hint Ordusu'nun tarihinde bir ilk olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Batı Cephesi'ne gönderilen Hintli askerlerinin (Visram, 2002: 169) savaş deneyimlerinin sağlıklı bir biçimde analiz edilmesi mümkün hale gelmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİNTLİ ASKERLERİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI DENEYİMLERİ VE ÖZ YÖNETİM DÜŞÜNCESİ

3.1. Batı Cephesi'nde Hintli Askerlerin Savaş Deneyimleri

Batı Cephesi'nde Almanlara karşı savaşmak üzere Fransa'ya gönderilen Hintli askerlerin burada gördükleri karşısında hayranlık duydukları, karşılaştıkları İngiliz ve Fransızlardan sıklıkla mektuplarında bahsettikleri ve bazı durumlarda da Hindistan ile aralarında kıyaslama yaptıklarına dair çok sayıda mektup bulunmaktadır. Hintli askerlerin mektuplarında Omissi² (Omissi, 1999: 18-19) tarafından da dikkat çekilen bu duruma dair örneğin Fransa'daki bir Hintli tarafından 22 Mart 1915 tarihinde Hindistan'a gönderilen bir mektupta bu tür konulardan bahsedildiği görülebilir:

“...Güzelliğe gelince bence Fransa güzelliğin evi. Burada her şey güzel... Yerliler dürüst ve çok kibar... Medeniyet bakımından ahlakları da iyi ancak maneviyat konusunda çok üzgünüm... Bana göre hayat sloganları ye, iç ve mutlu ol. Neredeyse etiğe indirilmiş bir Katolik Dinleri var ve bu zayıflık nedeniyle de maneviyat açısından çok zayıflar ve vardığım sonuca göre bu maneviyat kaybı ile en iyi ihtimalle Hindistan'ımızda olduğu gibi ulusal güçlerini de kaybedecekler. Hindistan'ın mevcut kötü durumu da maneviyatın kaybı yüzündendir...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.2v)

Bu mektuba ek olarak benzer temadaki bir başka örnekte ise, 14 Ağustos 1915 tarihinde Marsilya'dan Hindistan'a gönderilen başka bir mektupta yer verilen ifadeler de içerdiği kıyaslama bakımından oldukça etkileyicidir: “Burada daha önce hiç görmediğim şeyler gördüm. Yüce Tanrım! Ne güzellik, temizlik, özgürlük! Tüm bu hediyeler Avrupa halklarının üzerine yağdırılmış ve biz de yalnızca dünyanın kalanını oluşturmak için yaratılmışız.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/5 f.12v)

Batı Cephesi'nde yaralanan Hintli askerlerin ise tedavi amacıyla İngiltere'deki bazı hastanelere gönderilmeleri üzerine Hintlilerin burada da Fransa'dakine benzer

² Konuyla ilgili farklı mektuplara ulaşmak için bkz.: Omissi, 1999: 18-19

biçimde gördükleri karşısında hayranlık duydukları yine mektuplarında görülebilmektedir. 30 Ocak 1915 tarihli bir “haftalık sansür raporunda” Hintli askerlerin gördükleri karşısında mutluluk duydukları belirtilmekte ve özellikle de İngiltere’de insanlar tarafından “eşitler” olarak karşılanmalarının yarattığı bu mutluluklarının mektuplarına yansımış olduğuna İngiliz sansür görevlisi tarafından hazırlanan bu raporda dikkat çekilmektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.17v)

İngiltere’deki sağlık görevlisi bir Hindu’dan Hindistan’daki bir arkadaşına gönderilen 2 Mart 1915 tarihli bir mektupta bu konuya yönelik olarak aşağıdaki ifadeler kullanılmaktadır: “Buranın halkı çok cömert ve nazik kalpli. Buradaki insanlar bizi (Hintlileri) kalplerinin en derininden seviyorlar.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.39r)

Hintli askerlerin Fransa’da ve İngiltere’de gördüklerini anlattıkları mektupların yanı sıra mektuplarda sıklıkla yer verilen bir başka konu da Kral V. George’a ve Britanya İmparatorluğu’na duyulan sadakat duygusudur. Savaşın ilk aylarından son aylarına kadar gönderilen mektuplarda örneklerine rastlanabilen bu sadakat duygusuna bir örnek olarak 1 Aralık 1915 tarihinde bir Sih tarafından gönderilen şu mektup gösterilebilir: “Benim için endişelenme. On sekiz yıl boyunca İmparatorumuzun elinden tuz yedim ve şimdi ona borcumu sadakatimle ödeyeceğim. Şu an benim için fırsat. Şimdi hükümetine karşı görevini mutlak sadakat ile yerine getiren bir adamın gelecekte korkmasına gerek yoktur...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/8 f.28) Omissi tarafından belirtildiği üzere sadakat duygusundan bahsedilen diğer birçok mektubun³ yanı sıra burada da görülebilen “tuz yemek” ifadesi Hintli askerler tarafından “ücret almak” anlamında kullanılmaktadır. (Omissi, 1999: 58)

Birinci Dünya Savaşı sırasında Batı Cephesi’nde görevlendirilen Hintli askerlerin Fransa’dan ve İngiltere’den gönderdikleri mektuplarında sıkça kendine yer bulan gördükleri karşısındaki “hayranlık” duygularının yanı sıra savaşın yol açtığı dehşet ve korku içeriklerinden ve duygularından da bahsedildiği görülebilmektedir.⁴

³ Konuyla ilgili farklı mektuplara ulaşmak için bkz.: Omissi, 1999: 20.

⁴ Konuyla ilgili farklı mektuplar için bkz.: Omissi, 1999: 43,45,46,48.

Örneğin İngiltere'deki yaralı bir Hintli tarafından Pencap'a gönderilen bir mektupta Batı Cephesi'ndeki savaş şu şekilde tarif edilmektedir: "...Binlerce ve yüzbinlerce asker öldürüldü. Savaş alanına gidecek olursan birbiri üstüne yığılmış cesetler göreceksin o kadar ki elini veya ayağını koyacak yer bile kalmamış. İnsanlar kokudan ölüyor..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.169v)

Bir başka örnekte ise, 16 Ocak 1915 tarihinde Milton Hastanesi'nden yazan yaralı bir Sih Batı Cephesi'ndeki savaşa dair Pencap'taki kardeşine şu ifadeleri kullanmıştır: "...Savaşı tarif edemem, çünkü 30.000 adam yok edildi ve 20.000'i daha yok edilecek. Dahası siper 260 mil uzunluğunda. Ayrıca durmaksızın her gün yağmur yağıyor ve birçok adam soğuktan öldü. Çoğu don yüzünden ayağının yarısını kaybetti..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.15r)

Batı Cephesi'ndeki siper koşullarını henüz savaşın başlarındaki bir tarih olan Nisan 1915'te Kitchener Hintli Hastanesi'nden yazan bir Hintlinin mektubundan aktarmak doğru olacaktır: "...Burada yağmur çok yağıyor üstelik kar da. Çamur bir adamın dizlerine kadar geliyor ve siperler 2 feet derinliğine kadar su ile dolu..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.27v)

Batı Cephesi'nde tarafların çok küçük toprak kazanımları sağlayarak ilerlemek amacıyla savaş boyunca karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri ve her defasında oldukça ağır kayıplara yol açan umutsuz taarruzlar ile özdeşleşen siper savaşının içerisinde bulunan "çıkamaz" durumunun Marsilya'dan yazan "Balwant Singh" isimli bir Sih'in 24 Aralık 1915 tarihli mektubunda çok iyi tarif edildiğini söylemek mümkündür:

"Saldırdığımız zaman Almanlar ilerlememize izin vermiyor. (Onlardan?) Bir adam öldürüldüğünde (Bizden?) on ölü beden onun üzerinde yatıyor. Almanlar çok sağlam adamlar. Herkesi kaçırıyorlar. Fransızlar da oldukça savaşçılar...Fransızların pozisyonu oldukça güçlü ve aşılabilir. Almanlar da bizimkiler de ilerleyemiyor. (İki taraf da siperlerde oturuyor. Daha ne yazabilirim?)" (British Library: IOR/L/MIL/5/825/6 f.21r)

Batı Cephesi'nden gönderilen mektuplarda "yağmur gibi" düşen bombalardan ve kafalarının hemen üzerinden geçen mermilerden sıklıkla söz edildiği gibi bunların dışında Hintli askerlerin ilk defa tanıklık ettikleri yeni "yıkım araçları" da mektuplarda

kendilerine yer bulmuşlardır. Örneğin 14 Haziran 1916 tarihinde Fransa'daki 2.Süvari Birliği'nden bir Jat olan "Daya Ram" tarafından yazılan mektupta yine Batı Cephesi'ndeki savaşa dair bazı anlatılar ile karşılaşılıyor ve ek olarak Almanlar tarafından kullanılan bir gazdan da bahsedildiğini görüyoruz. Almanların kullandıkları bu söz konusu "gaz" birçok Hintli askerinin mektubunda kendisine yer bulmuştur.⁵ Buradaki mektubunda Daya Ram da Omissi'nin tahminine göre "Verdun Muharebeleri"nden (Omissi, 1999: 195) ve Batı Cephesi'nde Almanlar tarafından kullanılan gaz ve "Alev Makinesi"nden bahsediyor:

"Savaş oldukça şiddetli. Hamleler satranç oyunundaki gibi. Bir yöne bir saldırı gerçekleştirildiğinde farklı bir yönde karşı saldırı yapılıyor ve odak ilk saldırıdan uzaklaştırılıyor. Şu an Arras yakınlarındaki siperlerdeyiz (Bu kısım sansür görevlisi tarafından muhtemelen konum belirtildiği için silinmiş), emirleri bekliyoruz. Ne olacağını bilmiyoruz. Siperlere salınan yeni bir tür duman icat edilmiş ve bundan bir kere kokladığın zaman anında bilincini kaybediyorsun...Silindirden çıkarıldığında doğrudan ateş alan yeni bir gaz var. Sıvı bir ateş ve önündeki herkesi yakıyor. Gerçek bir sihir." (British Library: IOR/L/MIL/5/826/5 f.52r)

Almanlar tarafından kullanılan gazı soluduğu için Brighton Hastanesi'nde yaralı yatan "Hari Singh" isimli bir Sih askerinin 18 Ağustos 1915 tarihli mektubu yine bu duruma örnek olarak gösterilebilir: "Gaz yüzünden yarı ölü şekilde yatıyorum. Çünkü bunun bir ilacı yok. Ağzımdan üç ons kadar kan geldi ve ağırlı şekilde kusuyorum. Ciğerim yanıyor ve vücut sıcaklığım 104 dereceye yükseliyor. Canımı kurtardım ya da daha doğrusu yeniden doğdum..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/5 f.23v)

Fransa'dan yazan **Jamadar** rütbeli Nur Muhammed isimli bir Hintli de 27 Haziran 1916 tarihli mektubunda Batı Cephesi'ndeki zorlu savaşın içerisinde siperlerdeki durumlarını "...Kasap dükkanında ölümü bekleyen keçiler gibiyiz." diyerek açıklamaktadır. (British Library: IOR/L/MIL/5/826/5 f.77r)

⁵ Birinci Dünya Savaşı sırasında kullanılan zehirli gazlar ile ilgili olarak bkz.: Morrow, 2004: 78-79; Omissi, 1999: 68.

Batı Cephesi'ndeki savaşın durumuna dair gösterilebilecek bir başka örnek ise Kitchener Hastanesi'nden yaralı bir Hintli asker tarafından gönderilen 26 Mart 1915 tarihli mektuptur: "...Yaprakların ağaçtan yere düştüğü ve zeminde boş yerin kalmadığı bir sahnenin canlandırılması gibi burada da toprak ölü adamlarla kaplanmış ve ayak basacak hiçbir yer kalmamış." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.22r)

Batı Cephesi'ndeki savaşın ikinci yılına gelindiğinde, 5 Eylül 1916 tarihinde yine Fransa'daki 2.Süvari Birliği'ne ait bir Jat olan "Daya Ram" tarafından yazılan mektupta da cephenin son durumu tarif edilmektedir:

"... Zemin fare delikleri gibi delik deşik. Kimse siperler boyunca ilerleyemez. Eğer yaparsa havaya uçar. Mayınlar patlayıcılarla dolu şekilde hazırlar. En çok top mermileri, makineli tüfekler ve bombalar kullanılıyor. Bu günlerde kimse tüfekleri değerlendirmiyor ve kullanılabilir tüfek mühimmatı çakıl taşları gibi etrafta yatıyor. Siperlerde, patlamış kovanları gösteren binlerce **maundluk** demir yerlerde yatıyor. Bazı yerlerde 1914'te öldürülen adamların cesetleri bulunuyor, üniformaları ve teçhizatları hala üzerlerinde. Ölü bedenler üzerinde ziyafet çekmekten zehirli hale gelmiş büyük sinekler siperleri istila ediyor ve kocaman şişman sıçanlar etrafta dolanıyor..." (British Library: IOR/L/MIL/5/826/7 f.36r)

Bunların yanı sıra Omissi ve Das tarafından da dikkat çekildiği üzere Batı Cephesi'ndeki dehşet verici savaşı bazı Hindu inancına sahip askerlerin Mahabarata'ya benzettikleri, Müslümanların ise akıllarında "Kerbela Olayı'nın canlandığına tanıklık edilen mektuplar da oldukça ilgi çekicidir. (Omissi, 1999: 11; Das, 2018: 212-213)

Örneğin Pencap bölgesinden bir Rajput'un İngiltere'de yarılyken Hindistan'a 1915 yılının ocak ayında yazdığı mektubunda bu durum görülebilir: "Bunu bir savaş olarak düşünme. Bu savaş değil. Bu dünyanın sonu. Bu tıpkı atalarımızla ilgili olan Mahabarata'daki gibi bir savaş." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.29v)

Benzer şekilde Lady Hardinge Hastanesi'nde yarılyken yazan bir Dogra'nın Mayıs 1915 tarihli mektubunda da benzer ifadeler görülmektedir: "...Yüz binlercesinin işi siperlerde bitti, her gün dünya nüfusundan birçoğu öldürülüyor...bu

savaş değil, bu Mahabarata ve dünyanın yok oluşu gerçekleşiyor çünkü tüm Hindistan'ın işi bitiyor..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.7v)

Fransa'da savaşan Müslüman bir Hintli tarafından 23 Nisan 1915 tarihinde Pencap'taki babasına yazılan bir mektupta ise söz konusu durum görülebilmektedir: "Savaş ile ilgili yazamıyorum çünkü çok keder verici. Bu (sıradan) bir savaş değil, bu "Kerbela" ... Burada insanlar bir kasabın keçileri katlettiği gibi katlediliyor..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.21r)

Batı Cephesi'ndeki savaşın şiddetinin ve oldukça zorlu koşulların yanı sıra siperlerdeki askerleri psikolojik olarak oldukça derinden etkileyen başka bir etken de yaralı askerlerin durumlarında karşımıza çıkmaktadır. Hintli askerlerin mektuplarında çokça örneğini görebileceğimiz yaralılara yönelik gerçekleştirilen uygulamada herhangi bir uzvunu kaybetmeyen veya çok ağır bir biçimde yaralanmayan yani özünde "eli silah tutabilecek" Hintli askerlerin tedavilerinin ardından yeniden savaşmak üzere siperlere gönderilmelerinin askerler üzerinde yoğun bir huzursuzluk yarattığı söylenebilir.⁶ (Visram, 2002: 175)

Birkaç defa yaralanıp tedavi olduktan sonra yeniden siperlere gönderildiği öğrenilen bazı Hintli askerlerin de olduğu bu durum, bir Sih tarafından yazılan 28 Mart 1915 tarihli bir mektupta şu şekilde ifade edilmektedir:

"Savaş hakkında yazmama izin yok. Ama yalnızca çok şanslı olanların Hindistan'a kaçabildiği doğru. Bir adam bir avuç kavrulmuş tahılı alıp yeniden fırına savuruyor (Biz de aynı şekilde savaşa gönderiliyoruz). Yalnızca sakatlar ve tek uzuvları olan körler ve çalışmaya uygun olmayanlar Hindistan'a geri gönderiliyor." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.20r)

Bu konudaki bir başka örnek de 6 Nisan 1915 tarihinde Fransa'daki bir hastaneden yaralı bir Sih tarafından yazılan bir mektupta görülebilmektedir: "Hindistan'a dönebilecek olanlardan biri değilim. Hindistan'a gidenler yalnızca bir

⁶ Askerlerin siperlere geri gönderilmeleri ile ilgili farklı mektuplara ulaşmak için bkz.: Omissi, 1999: 14.

kolu veya bir bacağı olanlar. Gerçek bu. Almanya bize bir sürü güzel numune verdi. Onları görmek insanı ağlatıyor ve hatta güldürüyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.51r)

İngiltere’deki bir hastanede yaralı yatan bir başka Sih ise 26 Şubat 1915 tarihli mektubunda yine bu durumu örneklendirmektedir: “Burada kesinlikle bir görev için asla uygun olamayacak olanlar büyük zorluklardan sonra Hindistan’a geri gönderiliyor. Ama eğer bir adam çok az bir iş bile yapabilecekse, ikinci kez siperlere gönderiliyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.58r)

Batı Cephesi’ndeki yaralanan Hintli askerlerin iyileştikten sonra tekrar siperlere geri gönderilmesi durumu askerler arasında yoğun huzursuzluğa yol açarken bir Hintli için bu durum o kadar kabul edilemez bulunmuş olacak ki doğrudan İmparator V. George’a 24 Mayıs 1915 tarihinde bir mektup yazılmış.⁷ Söz konusu mektubun üzerine ise “İmparator’dan başka kimse bunu açmasın” şeklinde bir not düşülmüş. Uzun sayılabilecek bu mektubun bazı kısımlarına burada yer vermek doğru olacaktır:

“...Siz Ekselanslarının emrine göre bir adam bir kere yaralandığı zaman Hindistan’a dönmesine izin verilmeli veya eğer ki iyileşirse yeniden hizmet etmeye zorlanmamalıydı(?) ... Buraya yaralı olarak gelen her adam üç veya dört kere siperlere döndürülüyor. Hindistan’a giden adamlar yalnızca bir kolunu veya bir bacağı veya bir gözünü kaybedenler...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.76r)

Hintli Askerlerin mektuplarındaki bu rahatsızlığa da değinen Omissi, savaşın ilerleyen zamanlarında yaralıların tekrar cepheye gönderilmesi durumunda bir iyileştirilme yapıldığını aktarmaktadır. (Omissi, 1999: 14)

Batı Cephesi’ndeki şiddetli çatışmalar, zorlu hava koşulları ve yaralıların tekrar tekrar siperlere gönderilmesi gibi etkenler nedeniyle halihazırda yoğun bir baskı altında olduklarını mektuplarından anlayabileceğimiz Hintli askerlerin içerisinde

⁷ Yaralıların yeniden cepheye gönderilmesinden duyulan huzursuzluğun belirtildiği mektupları inceleyen çalışmalar için ayrıca bkz.: Visram, 2002: 177; Das, 2018: 164; Omissi, 1999: 14.

buldukları bu zorlu durumlara ek olarak kendilerine Hindistan'dan da kıtlık ve yağma haberleri gibi endişe verici mektuplar gönderildiği görülebilmektedir.⁸ Örneğin 15 Haziran 1916 tarihinde Fransa'ya gönderilen bir mektupta “Wazirilerin” Pencap bölgesine rahatsızlık verdikleri ve yağmacılık yapıp insanları öldürdüklerine dair bilgiler yer almaktadır. (British Library: IOR/L/MIL/5/826/6 f32r). Bununla birlikte Hindistan'da yaşanan kıtlık ve salgın hastalıklara dair haberler de Batı Cephesi'ndeki askerlere ulaşmaktadır. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.53r)

Batı Cephesi'nde Hintli askerlerin mektuplarında bahsettikleri bir başka olumsuz durum ise yiyeceklerin hazırlanması konusunda karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir Jat tarafından İngiltere'den Lady Hardinge Hastanesi'nden yazılan 28 Şubat 1916 tarihli bir mektupta bu durumdan bahsedilmektedir: “Yemek zamanı geldiğinde daima ağlıyorum çünkü yiyeceğim konusunda korkunç derecede acı çekiyorum. Burada eti hem Hindular hem de Müslümanlar için aynı mutfakta pişiriyorlar ve eti pişiren adamlar benim **çapatilerimi** yapıyor. Bu şartlar altında yemek yeme düşüncesini kaldıramıyorum...” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/3 f.28r)

Ancak burada belirtilmesi gereken bir başka örnekte ise yukarıdaki durumun tam tersinden bahsedildiği görülmektedir. 30 Nisan 1915 tarihinde Kitchener Hintli Hastanesi'nden yazan Müslüman bir Hintli, içerisinde bulunduğu koşullardan ve mevcut durumdan oldukça memnun olduğunu belirtmekte ve özellikle dini gereksinimler doğrultusunda yemeklerin farklı mutfaklarda hazırlandığını söylemektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 F.37r) Bu doğrultuda Lady Hardinge Hastanesi'ndeki durumun genel bir sorunu yansıtmadığının ve istisnai örneklerden biri olabileceğinin mümkün olduğunu belirtmek gerekmektedir. Benzer şekilde Omissi de hastane koşulları ile ilgili olarak olumsuz mektupların genel olarak az olduğuna dikkat çekmekte ve savaş sırasında askerlere “uygun yiyeceklerin” sağlandığını aktarmaktadır. (Omissi, 1999: 13, 62)

Batı Cephesi'ndeki Hintli askerlerin mektuplarında ayrıca “umutsuzluğa” kapılmaya başladıkları ve adeta “ölümü beklediklerine” dair oldukça “depresif”

⁸ Konuyla ilgili farklı mektuplara ulaşmak için ayrıca Bkz.: Omissi, 1999: 17

içerikli ifadeler kullandıkları görülebilmektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.55r)

Tüm bu koşullar altında Hintli askerlerin, aksine dair bazı örnekler mevcut olsa da Hindistan'a gönderdikleri mektuplarda birçok kez sevdiklerini ve yakınlarını orduya yazılmamaları ve Avrupa'ya gelmemeleri konusunda uyardıkları dikkat çekmektedir.⁹ Bu konuda benzer ifadelerin kullanıldığı birçok mektuba örnek olarak 6 Haziran 1915 tarihinde Kitchener Hastanesi'nden yazan Pencaplı bir Müslümanın mektubu gösterilebilir:

“Köyde dilenmek askeri hizmete girmekten daha iyiydi. Ama şimdi ben ağa yakalandım. Ondan kurtulmak zor. Beni dilerse Tanrı kurtarabilir. Ağa yakalanmamak için dikkatli ol. O ağ çok zalim. Kim ondan kaçmayı başarırsa diğerlerini onun yakınına bile yaklaşmaları konusunda uyaracaktır. Kaçanlar çok şanslı. Tavsiyemi kötü sanma. Burası yıkım ve felaket...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.21v)

Benzer ifadeler İngiltere'deki Hilford Hastanesi'nden Pencap'taki babasına yazan yaralı bir Sih'in 22 Ocak 1915 tarihli mektubunda “...Sana tavsiyem halkımızın askere yazılmasına izin vermemen gerektiğidir. Bunun üzerine düşün...Şimdi (askeri) hizmetin ne tür bir şey olduğunu öğrendim.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.27r) şeklindeki sözlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta ise Hintlilerin düşünce yapıları ve alt kıtadaki gelenekler etrafında karşımıza çıkmaktadır. Buna göre tıpkı İngilizlerin Hint Ordusu için en uygun olan yerli topluluklarını bulmak amacıyla yerlileri sınıflandırırken kullandığı uygulamalar gibi bir kast veya topluluğun üyelerinin eylemlerinin ve gösterdiği karakteristik özelliklerin mensup olduğu kastın veya topluluğun tüm üyelerine atfedilmesi ve tam tersinin de aynı şekilde geçerli sayılması durumudur. Buna göre askeri hizmete girerek cephede başarı ve cesaret göstermek kişinin mensubu olduğu kastın veya topluluğun prestijini arttırıp onur kazandırırken,

⁹ Hintli askerlerin morallerindeki düşüş, savaşın yol açtığı psikolojik çöküntü ve bunlarla paralel olarak orduya yazılmamayı tavsiye eden mektuplara ulaşmak için ayrıca bkz.: Omissi, 1999: 10-11

korkaklık ile ilişkilendirilebilecek davranışları da kastının veya dahil olduğu topluluğunun adlarına “leke” sürerdi. (Omissi, 1999: 12; Omissi, 1994: 82-83)

Hintli askerlerin mektuplarında sıklıkla görülen bu duruma dair verilebilecek bir örnek 7 Mayıs 1916 tarihinde Fransa’daki bir Rajput tarafından Pencap’a gönderilen bir mektuptur: “Eğer birisi burada kendisine leke sürerse, leke tüm Rajputlara sürülmüş olur. Ben şimdi kıdemli subayım. Ben burada oldukça Rajputlara leke sürülmediğinden emin olacağım.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/4 f.75v)

26 Ekim 1915 tarihinde Fransa’daki bir Pathan’a gelen bir mektupta da benzer ifadeler kullanılmaktadır: “Hükümete hizmetinizi hakkıyla yerine getirin ve kabilenin adını yüceltin. O adı karartacak hiçbir şey yapmayın. Aranızdaki mutlak birliği muhafaza edin. Bu benim en kesin emrimdir.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/7 f.28r)

3.1.1. Batı Cephesi’nde “Kendini Yaralama” ve Temaruz

Birinci Dünya Savaşı sırasında birçok durumda Hintli askerlerin savaşın yıkımından uzaklaşabilmek amacıyla cephe gerisine gönderilmek veya askeri hizmetten tamamen çıkarak Hindistan’a geri gönderilmek umutlarıyla kendi kendilerini bilinçli bir şekilde yaraladıkları veya çeşitli yöntemlere başvurarak hasta ettikleri mektuplarda görülebilmektedir.¹⁰ Söz konusu yaralamalar çoğunlukla küçük sayılabilecek ancak buna rağmen askerlerin silah kullanmalarına engel olacak şekilde gerçekleştirilen yaralanmalardır. Bu doğrultuda en yaygın olarak görülen durumun el yaralanmaları olduğu belirtilmektedir. (Omissi, 1994: 118-120)

Hintli askerler arasında kendi kendilerini yaralama veya hasta etme durumunun oldukça yaygın olduğundan bahsedildiği Kitchener Hintli Hastanesi’nden gönderilen Temmuz 1915 tarihli bir mektupta açıkça görülebilmektedir: “...Hindistan’ın tüm yerlileri aldatmaya başvurarak görevli doktorların onlardan hoşnutsuz olmalarına yol açtılar. Ellerinden çok az yaralansalar ellerini hiçbir şekilde oynatamıyormuş gibi

¹⁰ Birinci Dünya Savaşı sırasında kendini yaralama ve temaruz ile ilgili benzer mektuplar üzerinden ayrıntılı incelemeler için ayrıca Bkz.: Morton-Jack, 15,171-175; Singh, 88-92; Das, 2018: 215-221; Omissi, 1994: 118-120; Omissi, 1999: 10.

davranıyorlar. Gurkalar Hindistan'ın yerlilerinden tiksiniyor..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.139r)

Başka bir örnekte ise İngiltere'deki bir hastaneden 14 Mart 1915 tarihinde gönderilen bir mektupta benzer bir durumdan bahsedilmekte ve kendi kendisini yaralayan bir Hintli asker anlatılmaktadır:

"Sikandar Shah da buraya geldi. Onu etraflıca sorguladım. Bana bizimle birlikte gelen 57.lerden bir adamın Inzar Gul'un nasıl olduğunu sorduğunu söyledi. Onun cevabı da Inzar Gul'un kendisini elinden vurduğunu söylemek olmuş. Sonra doktor onu "kendini yaraladın" diyerek tutuklatmış. Onunla birlikte orada olan başka bir sepoy da "Onun vurulduğunu gördüm" diyerek lehine kanıt sunmuş. Sonra da doktor onu salıvermiş..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.68r)

Bu örnekten yalnızca bir hafta sonra gönderilen başka bir mektupta ise benzer bir durumun çok daha farklı bir şekilde sonuçlandırıldığını görmek mümkündür. 23 Mart 1915 tarihinde Hindistan'a gönderilen bir mektupta durum şu şekilde anlatılmaktadır: "...Kardeşim Johan Singh ilk gece elinden vuruldu. **Kalik**'in 27'sinde de öldü. Doktor onun kendisini vurduğunu söyledi ve onu öldürttü. Burada hizmet için gönüllü olmamalısın. Hiçbir sebeple buraya gelmemelisin..." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.4v)

Batı Cephesi'nde parmak, el vb. uzuvlarından yaralanan ve bu nedenle de kendi kendilerini vurduklarından şüphelenilen Hintli askerlerin sayısının yüksek seviyelere ulaşması sonucunda Brighton Kitchener Hintli Hastanesi'nde Albay Sör Bruce Seton tarafından gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda bu konuya dair bir rapor hazırlanmıştır. Morton-Jack (Morton-Jack, 2014: 172) ve Das (Das, 2018: 216) tarafından dikkat çekilen söz konusu rapor "GİZLİ, YAYINLANMAK İÇİN DEĞİL" uyarısı ile birlikte "Kendini yaralamanın yaygınlığı teorisine özel atıfla görev sırasında alınan 1000 yaralanma ve incinmenin analizi" başlığı ile kayıtlara alınmıştır.

Seton'un raporunda Kitchener Hastanesi'ne gelen yaralı Hintli askerlerden 1000 tanesinin yaraları incelenerek söz konusu yaraların gerçekten savaş sırasında mı oluştuğu yoksa Hintli askerlerin kendileri tarafından mı gerçekleştirildiğine yönelik

bir sonuca ulaşılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda kendi kendini yaralama durumunun gerçekleştirilmesi için söz konusu yaralamanın hayati riskler doğurmaması, sivil hayatında bir bozulma yaşanmayacak olması ve pratik olarak vücudun ulaşılamayacak bir bölümünde olmaması kriterleri göz önünde bulundurularak bir inceleme yapılmıştır. Bu inceleme sonucunda ilgili kriterler uyarınca kendi kendini yaralama sonucu oluşabilecek 697 örnek bulunmuştur. Ek olarak Seton, Kitchener Hastanesi'nde şimdiye kadar yakın mesafeden vurulma sonucu olduğu izlenimini veren hiçbir yaranın görülmediğini de aktarmaktadır. Hintli askerlerin yaraları üzerine gerçekleştirilen ayrıntılı incelemeler sonucunda hazırlanan raporda yaralanmaların Hintli askerlerin kendileri tarafından oluşturulduğuna dair “istatistiksel incelemeler ile desteklenebilen bir kanıt” ulaşılamadığı belirtilmekte ve Albay Seton'un raporu şu şekilde sona ermektedir:“...Durum böyle olmakla birlikte sıkça yapıldığı gibi elinden özellikle de sol elinden yaralanan kişiler için güçlü bir şüphe ile ilişkilendirildiğini öne sürmeden önce Hint Ordusu için başka bir açıklama aramak daha adil olacaktır.” (Seton, 1915)

Ancak burada belirtilmesi gereken nokta Albay Seton'un raporunda Hintli askerlerin kendi kendilerini yaraladıklarına dair bir kanıt ulaşılamadığının belirtilmesine rağmen Omissi tarafından da dikkat çekildiği gibi mektuplarda “hileye başvurmak” veya “hasta olmaya” dair bazı telkinler mevcuttur. (Omissi, 1994: 119)

Örneğin Hindistan'dan Fransa'ya gönderilen bir mektupta “...Eğer yapabiliyorsan, görev için uygun kalma. “Hasta” ol ve tekrar savaşa gitme.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.186r) denildiği görülebilmektedir.

Bu konuya dair başka bir mektupta da benzer ifadeler rastlanmaktadır: “Bazı hilelere başvurmak zorundasın, mümkün olan her hile olur. Yaralı olmayan birçok adam Hindistan'a geri döndü. Kesinlikle hileye başvurmak zorundasın.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.70v)

Mektuplarda askerlere yönelik olarak yapılan bu tür telkinlerin dışında Hintli askerlerin mektuplarında dikkatli sansür görevlilerince fark edilen bazı ilginç uygulamalardan da bahsetmek gerekmektedir. Bu uygulamalara yönelik olarak sıkça karşımıza çıkan örnek “**Bhailawa**” tohumunun Hintli askerler tarafından yazılan

mektuplarda talep edilmesidir.¹¹ Sansür görevlilerinin belirttiği üzere Hintli Askerler bu tohum ile ateşlerini yükseltip hasta numarası yaparak askeri hizmetten kaçınmaya çalışmaktadırlar. Omissi ayrıca bu tohum ile vücudun çeşitli yerlerinde “şişlikler” oluşturulduğunu da belirtmektedir. (Omissi, 1999: 203) Söz konusu tohumun talep edildiği birçok mektuba ulaşmak mümkündür. Bunlara bir örnek olarak 7 Ekim 1915 tarihli bir mektup gösterilebilir: “Bana çamaşırcıların kıyafetleri işaretlemek için kullandıkları **bhailawa** tohumundan yirmi tane kadar gönder. Soğuk bana çok kötü bir diş ağrısı veriyor ve onun için bir ilaç istiyorum.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/6 f.70v)

Sansür görevlileri tarafından silinen bu mektubun bir benzeri de 9 Temmuz 1916 tarihinde gönderilmiştir: “Eğer bana mümkün olan en kısa sürede biraz badem ve kuru üzüm gönderebilersen (bir **ons** da **dhobilerin** (çamaşırcıların) kıyafetleri işaretlemek için kullandıkları **bhailawa** ile birlikte) minnettar olacağım...” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/6 f22r) Burada yer verilmesi gereken bir başka örnekte de Hindistan’dan “Nabidad Khan” isimli bir Hintli Fransa’daki oğluna yazdığı 7 Haziran 1916 tarihli mektupta bazı kişilerin kendi “gözlerine” zarar vererek hastaneye gittiklerinden bahsetmektedir: “Valait Ali Bey gözlerinden bir şikâyet ile hastaneye gitti. Bu insanlar kendi elleriyle gözlerine zarar veriyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/5 f.29v)

Bu örnek oldukça önemli olarak değerlendirilebilir çünkü benzer bir duruma 22 Kasım 1915 tarihli bir mektupta da değinildiği görülmüş ve bu durum İngiliz sansür görevlileri tarafından da fark edilmiştir:

“Bu ülkede benim arkadaşım olan bir adam var, benden biraz **rattis** istedi - kuyumcularda olan şeylerden. Lütfen 25 kadarını bir şişede topla ve bana gönder. Dostum çok acil olduğunu söylüyor. Onlar bu ülkede bulunamıyor ve o da bunları istiyor. Ona daha fazlasını göndereceğimi söyledim.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/8 f.55v)

¹¹ Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli askerlerin mektuplarında karşımıza çıkan bu tür uygulamalarla ilgili farklı mektuplar için ayrıca Bkz.: Omissi, 1999: 10; Das, 2018: 218

Bu mektupta bahsi geçen **ratti**'yi sansür görevlisi şu şekilde açıklamaktadır: “**Ratti** – kuyumcular vs. tarafından ağırlık olarak kullanılan küçük siyah ve kırmızı bir tohum. Suyu göze konulduğunda enflamasyona yol açıyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/8 f.55v)

Hintli askerler tarafından kendi gözlerine zarar vermek için gerçekleştirildiğini gördüğümüz bu tür uygulamalar, Albay Seton'un raporunda belirttiğinin aksine Hintli askerlerin hastaneye sevk edilebilmek adına el, parmak vs. gibi görece düşük riskli yaralanmaların dışında da hareket ettiklerini göstermesi bakımından oldukça önemli olarak değerlendirilebilir.

3.1.2. Batı Cephesi'nde Irkçılık ve Ayrımcılık

Birinci Dünya Savaşı sırasında Britanya İmparatorluğu adına dünyanın birçok farklı bölgesinde görev yapan Hintli askerlerin bazı durumlarda “Avrupalı beyazlar” tarafından ayrımcılığa ve ırkçılığa uğradıklarına dair mektuplarda çeşitli örnekler rastlamak mümkündür. Batı Cephesi'nde görev yapan Hintli askerlerin söz konusu ırkçılık ve ayrımcılık uygulamalarına cephe gerisindeyken buldukları bölgelerdeki siviller ile olan etkileşimlerinde maruz kaldıklarına dair herhangi bir örnek mektuba bu çalışma kapsamında ulaşılamamıştır. Cephe gerisindeki siviller ile olan etkileşimlerine dair Hintli askerlerin mektuplarındaki genel tema olumludur.

Bununla birlikte mektuplarda karşılaşılan cephedeki söz konusu durumlara dair olumsuz örneklerden bazıları oldukça çarpıcıdır. Örneğin Batı Cephesi'nde bir taarruz durumunda Hintli askerlerin önden gönderildiğinin iddia edildiği bir mektuba burada yer vermek doğru olacaktır. Söz konusu mektup 23 Mart 1915 tarihinde gönderilmiştir: “...Tugay saldırdığı zaman, Gurkalar ve Sihler önce gidiyor ve beyaz birlikler ikinci sıraya koyuluyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.4v)

15 Ocak 1915 tarihli başka bir mektupta da “...İngilizler kazanacak ama önce Hintli birlikler tüketilecek” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.176r) şeklinde bu duruma dair benzer ifadeler kullanılmaktadır.

Hintli askerlerin mektuplarındaki ilgili konuya dair bu tür “açık” ifadeler genellikle sansür görevlileri tarafından silindiği veya mektuplar tamamen yok edildiği için Hintli askerler anlatmak istediklerini çeşitli benzetmeler üzerinden gizleyerek sansür görevlilerinden kaçınmaya çalışmışlardır. Ancak Hintli askerlerin çeşitli çabalarına rağmen dikkatli sansür görevlileri bu durumun hızlıca farkına varmışlardır. Hintli askerler tarafından mektuplarda anlattıklarını gizlemeye yönelik kullanılan ifadelerden en çoğu “karabiber” ve “kırmızıbiber” benzetmeleri olarak karşımıza çıkar.¹² Sansür görevlilerinin de raporlarında belirttikleri üzere mektuplardaki “karabiber” Hintli askerler için kullanılırken “kırmızıbiber” İngiliz askerlerini temsil etmektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/826/8 f.40r)

Birçok farklı çalışmada Hintli askerlerin mektuplarındaki “kırmızıbiber” ve “karabiber” örneklerinde olduğu gibi bu tür kod isimlerin kullanımındaki artışın sansür çalışmalarının varlığına dair oluşan farkındalık ile paralellik gösterdiğine de örnek mektuplar üzerinden dikkat çekilmektedir. (Omissi, 1999: 8,49,58,65; Das, 2018: 207-209)

Bu duruma dair birkaç örnek vermek doğru olacaktır. Örneğin 15 Mart 1915 tarihli bir mektupta: “Tüm karabiber tükendi; sadece çok azı kaldı...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 F.69R), denilirken 1915 yılının mayıs ayında gönderilen bir başka mektupta “...Karabiber günlük olarak en az bin **maund** kadar kullanılırken kırmızıbiber çok az kullanılıyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.53r) Denildiği görülebilmektedir.

27 Mayıs 1915 tarihinde bir Sih tarafından gönderilen bir mektupta ise daha önce belirtildiği gibi askere yazılmamayı telkin eden ifadeler aynı benzetmeler ile birlikte kullanılmaktadır: “Burada ne olduğuyla alakalı yazamıyorum. Beni anlaman lazım. Karabiber bitti ve kırmızıbiber de bitiyor. Hindistan’daki kalan karabiberleri göndermeyin. Burada tüketilemezler. Kırmızıbiber çok kullanışlı.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.75v)

¹² Konuyla ilgili birçok kaynakta bahsedilen bu duruma dair farklı mektuplara ulaşmak için ayrıca bkz.: Omissi, 1999: 8

Bu tür mektuplardaki ana fikir, Hintli askerlerin Batı Cephesi'nde adeta "feda" edildikleri ve canlarının değer görmediği üzerinedir. Buna karşılık "kırmızıbiber" olan İngilizler, çoğu zaman sakınılmakta ve Batı Cephesi'nde "tüketilmekten" korunmaktadırlar.¹³ Parekh bu durumu "...Hintli askerler top yemi olarak kullanılıyor..." şeklinde ifade etmektedir. (Parekh, 2020: xiv)

1915 yılından sonra ise Batı Cephesi'nde "tüketilen biber türünün" değiştiği Hintli askerlerin mektuplarında görülebilmektedir. Bu durumun nedeninin ise temel olarak Hintli askerlerin Batı Cephesi'nden sevk edilmeleri ve görece küçük bir Hintli birliğinin kalmış olması olduğu düşünülebilir. Örneğin 8 Kasım 1916 tarihinde gönderilen bir mektupta bu durum açıklanmaktadır: "...Kırmızıbiber şu aralar çokça kullanılıyor ancak karabiberden çok az kaldığı için o az kullanılıyor." (British Library: IOR/L/MIL/5/826/8 f.86r)

Yine benzer şekilde 12 Ekim 1918 gibi oldukça geç bir tarihte gönderilen bir başka mektupta da "...Juma Das'a burada karabiber mi yoksa kırmızıbiber mi en çok tüketiliyor diye sormuştun. Cevap kırmızıbiber en çok kullanılıyor." (British Library: IOR/L/MIL/5/826/8 f.40r) denildiği görülebilmektedir.

Hintli askerlerin mektuplarından çıkarılabileceği üzere Batı Cephesi'nde İngilizler tarafından gerçekleştirilen bir başka ayrımcılık uygulaması ise "izin" konusu üzerinedir. Bu konuda da gerek Hindistan'dan cepheye gerekse cepheden Hindistan'a olmak üzere çokça mektuba rastlamak mümkündür. Omissi, 1916 yılının sonunda belirli şartlar dahilinde Hintli askerlerin de izne ayrılmalarına izin verilmeye başlandığına dikkat çekmektedir. (Omissi, 1999: 16)

Örnek vermek gerekirse 16 Eylül 1917 tarihinde Fransa'dan gönderilen bir mektupta bu durumdan yakınılmaktadır: "...3 yıl boyunca babamızdan, annemizden, erkek kardeşlerimizden, kız kardeşlerimizden ve ülkemizden ayrı kalmaya göğüs gerdik. Buradaki tüm subaylar ve İngiliz birlikleri her 5 veya 6 ayda bir izinle evlerine gidiyorlar..." (British Library: IOR/L/MIL/5/827/5: f.3r)

¹³ Konuyla ilgili olarak mektuplar üzerinden benzer incelemeler için bkz.: Morton-Jack, 2014: 23; Visram, 2002: 176-177.

Benzer şekilde 4 Ekim 1917 tarihli başka bir mektupta da aynı konudan bahsedilmektedir: “Seni yeniden görmeyi çok özledim ancak izin yok. Çok sıkıntılıyız ve aklımız çok karışık çünkü tüm İngiliz subaylar ve askerler üç aylık hizmet sonrasında bir aylık izin alıyorlar ancak biz hiçbir şey almıyoruz...” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/5 f.14v)

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken farklı bir konu da Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli askerlere yönelik olarak uygulanan çok çeşitli ırkçılık ve ayrımcılık pratiklerinin yalnızca İngilizler tarafından değil Batı Cephesi’ndeki düşmanları Almanlar tarafından da uygulanması durumudur. Bu konuda Koller’in çalışmasında yer verdiği bir Alman askeri tarafından yazılan mektuptaki aşağıdaki ifadeleri burada aktarmak düşünsel yapının anlaşılması açısından oldukça önemli ve çarpıcıdır:

“Bu gece, fevkalade olan savaş benim için mide bulandırıcı bir hal aldı. Düşman, Senegalli Negroları ve Hintli oksilyerleri bizim şanlı gönüllülerimize karşı cepheye sürdü ve sanki savaş alanını kaplayan kan akışının içinden siyah renkli halkların titrek canavarımsı kokusu ortaya çıktı. Sanki bu yabancıların değersiz kanları ile birlikte toprağa, ülkeyi kirleten bir şey dökülmüş gibiydi, sanki toprak Afrikalıların ayakları değdikten sonra bir daha asla yeşil olamayacağını bilir gibiydi... Düşman Afrika’nın yarı hayvan halklarını göndermişti.” (Völkerkrieg Vol III, t.y.: 217-218; akt. Koller, 2011: 129)

Bu mektuptaki en hafif tabir ile ırkçı olarak nitelendirilebileceğimiz ifadeler ek olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar tarafından öne sürülen suçlamalarda Hintli askerlerin “canavarca” eylemler gerçekleştirdikleri, kulak, burun ve kafa kesmek gibi eylemlerde buldukları belirtilmektedir. (Morton-Jack, 2014: 19; Koller, 2011: 128-131; Jones, 2011: 181)

Hintli askerlerin mektuplarında Batı Cephesi’nde savaşırken Almanların iddia ettiklerini doğrular biçimde siperlerde kılıç ve **kukri** kullandıklarına dair bazı ifadeler rastlanabilmektedir. Örneğin 25 Haziran 1915 tarihinde gönderilen bir mektupta Hintli askerlerin “...kılıçlar ve ağızımızda **kukriler** ile...” Alman siperlerine hücum ettikleri ve ele geçirdikleri anlatılmaktadır. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4

f.65r) 23 Mart 1915 tarihli bir başka mektupta da “...Gurkalar birçoğunu **kukrileri** ile yaraladılar...” denildiği görülebilmektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.4v)

Ek olarak Gurkaların Birinci Dünya Savaşı öncesinde de düşmanlarına yönelik olarak “kafa kesme” gibi eylemlerde bulduklarına dair örneklerin olduğu da bilinmektedir. (Morton-Jack, George, 2014: 96, 218)

Ancak asıl ilginç olan nokta Almanların gerçekleştirildiğini iddia ettiği vahşet eylemlerine Hintli askerlerin de mektuplarında yer vermiş olmalarıdır.¹⁴ 24 Şubat 1915 tarihli bir mektupta yaralı bir Sih durumu şu şekilde anlatmaktadır: “Kardeşim, sana savaş ile ilgili hiçbir şey söyleyemem. Eğer geri dönersem sana onunla ilgili her şeyi anlatacağım. O kralların savaşı değil. Almanlar Fransız kadınlarını ele geçirip kaçırıyorlar ve onların göğüslerini kesip atıyorlar. Aynı şeyi biz de yapıyoruz...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.207v)

Bu örnek söz konusu vahşet eylemlerinin açıkça dile getirildiği ve bu çalışma sırasında ulaşılabilen nadir mektuplardan biridir. Ancak burada görülebileceği gibi benzer suçların Almanlar tarafından da işlendiği aktarılmaktadır. Bu bilgiler ışığında her iki taraf için de yapıldığı görülen suçlamaları savaşta görev almış tüm Hintlilere veya Almanlara atfetmek ve sistemli veya geniş çaplı bir biçimde uygulandığını iddia etmek doğru olmayacaktır.

Rozina Visram, Batı Cephesi’nde örneklerinden bahsettiğimiz bu tür vahşet eylemlerinin sonucunda Hintli askerlerin zihinlerindeki “kabul edilmiş illüzyonların” yıkıldığını öne sürerek yalnızca “aşağı ırklara” atfedilen barbarca ve vahşi eylemlerin “Avrupalı Beyazlar” tarafından da gerçekleştirildiğinin anlaşılmasına dikkat çekmektedir. Bu durum Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli askerlerdeki “bilinç oluşumu” başlığı altında düşünüldüğünde de “Avrupalı Beyaz” algısının temsil ettiği değerlerin ve bu değerler ile birlikte gelen “prestijin” yıkılmasında önemli bir etken olarak gösterilebilir. (Visram, 2002: 192)

¹⁴ Hintlilerin Alman askerlerinden bahsettikleri çeşitli mektuplara ulaşmak için bkz.: Omissi, 1999: 21.

Bu noktada Hintli askerlerin Batı Cephesi'ndeki savaş deneyimleri ile Avrupalıların "Beyaz Prestijinin" aldığı zarar ve Hintli askerler arasındaki "bilinç oluşumu"ndan bahsetmek doğru olacaktır.

3.2. Batı Cephesi'nde Beyaz Prestiji ve Bilinç Oluşumu

Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli askerlerin Britanya İmparatorluğu tarafından Batı Cephesi'ne Almanlara karşı savaşmak üzere gönderilmeleri çalışmanın ikinci bölümünde kısaca değinildiği gibi özellikle Alman İmparatorluğu tarafından temel olarak "beyaz ırkın üstünlüğü" düşüncesine ve koyu tenli koloni halklarının gözünde Avrupalı "beyaz efendilerin" üstünlüğü algısına zarar vereceği gibi fikirler nedeni ile yoğun şekilde eleştirilmiştir. (Koller, 2011: 128-129)

Bu doğrultuda Hintli askerlerin Batı Cephesi'nden gönderdikleri mektuplar incelendiğinde gerçekten de Almanların belirttikleri gibi "koyu tenli" sömürge halklarının gözünde "beyaz ırkın prestijinin" zarar gördüğüne dair bazı emarelerin bulunduğu söylenebilir. Bu konuya dair bazı mektuplardan örnekler vermek burada yararlı olacaktır.

Örneğin 2 Nisan 1915 tarihinde Kitchener Hintli Hastanesi'nden bir Jat tarafından gönderilen bir mektupta daha önceden belirtildiği gibi "karabiber" ve "kırmızıbiber" benzetmeleri üzerinden Hintli ve İngiliz askerler arasındaki farklılık bir Hintlinin gözünden anlatılmaktadır:

"...Buradaki vaziyet şu şekilde: -karabiber tükendi. Şimdi kırmızıbiber kullanılıyor ama ara sıra karabiber yararlı olduğunu kanıtlıyor. Karabiber çok sert ve kırmızıbiber o kadar güçlü değil. Bu bir sır ama sen zeki bir adamsın... Bu yabancı ülkede bu günlerde karabiber durmuş gibi görünüyor, bu sıralar kırmızıbiber biraz güçlü ama karabibere(?) kıyasla yavan yeşil sebzeler gibiler." (British Library: IOR/L/MIL/5/825/2 f.35v)

30 Ocak 1916 tarihinde Fransa'dan gönderilen başka bir mektupta da benzer ifadelere yer verildiği görülebilmektedir:

“...Kırmızı rengin büyük miktarına ilişkin yazdıklarına gelince, hatırlamalısın ki oldukça fazla miktarı kullanıldı ve yakında çok az kalacak ve siyah renk mağrur/güçlü olacak. Ayrıca çok da zeki. Şu anda siyah renk bu ülkede üst seviyede. En iyisi o ve alman gereken tür de o.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/2 f.21v)

Bu mektubun muhtemelen Hintli ve İngiliz askerler hakkında içerdiği ifadeler nedeni ile sansür görevlilerince alıkonulduğu görülmektedir.

Bunların dışında Visram tarafından da dikkat çekilen (Visram, 2002: 177-178) 6 Ekim 1915 tarihinde Brighton'dan gönderilen bir mektupta Avrupalı beyazların savaşa karşı olan tutumlarının Hintlilerce eleştirildiği görülebilmektedir:

“Haberler şöyle ki buradaki beyaz adamlar askere yazılmayı Alman İmparatoru'nun İngiltere Kralı kadar onların kralı olduğunu ilan ederek reddettiler. Hintli bir siyah adam onlara öğüt vermeye gitti. Onlara, aynı ırktan olan onlar onun için savaşmayı reddederken bizim Hindistan'dan Kral'a yardım etmeye geldiğimizi görmekten utanıp utanmadıklarını sordu. Ama gerçekten bu beyazların davranışları bir skandal. Halihazırda askere yazılmış olanlar da ayaklandı.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/6 f.59v)

Bu mektubun dışında yine “İngiliz Pasifistlerine” yönelik hazırlanan oldukça ilginç bir mektup da bir sansür raporunda görülmektedir. Söz konusu raporda Pencaplı Müslüman bir Hintli'nin “**Continental Daily Mail**” gazetesinin editörüne yazdığı bir mektuba yer verilmiştir. İçerisinde İngiliz Pasifistlerine yönelik düşüncelere dair oldukça uzun bir yazı bulunan söz konusu mektup “Köşenizde Hintli bir tebaanın Hint İmparatorluğu'nun genel olarak duygularını ifade eden sözlerine yer verirseniz minnettar olacağım.” sözleri ile başlamakta ve devam etmektedir. Oldukça uzun olan bu yazıda özellikle Hindistan'ın savaş sırasındaki fedakarlıklarından ve Hintlilerin İngilizlerin savaş çabalarına gösterdikleri katkıdan bahsedilmekte ve İngiliz Pasifistlerin “gözlerini açmaları” telkin edilmektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/828/1 f.89r)

Hintli askerlerin İngilizlere dair benzer düşünceleri mektuplarda çeşitli şekillerde ifade edilmekle birlikte Batı Cephesi'nde uzun yıllar boyunca savaştıkları Alman askerlerine karşı zihinlerinde oluşan bazı düşüncelere de mektuplarında yer verdikleri görülür. Omissi tarafından da dikkat çekilen bu duruma dair (Omissi, 1999: 21) bazı örnekler burada aktarılmalıdır.

Örneğin “Gopal Singh” isimli bir Hintli tarafından Brighton'dan yazılan bir mektupta “...Almanlar bizim Hintli birliklerimizden korkuyor ve umuyorum ki merhametli Kralımız V. George muzaffer olacak.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.52r) denildiği görülmektedir.

Benzer şekilde bir başka mektupta da bir Hintli asker şu şekilde sormaktadır: “...Bizim Hintli birliklerimiz karşısında Almanlar nedir ki? Önümüzden kaçmaktan başka hiçbir şey yaptıkları yok... Almanlardan yoldaşlarımızın kaybı için intikam almak ve onların kanını içmek herkesin arzusu...Tarafsız bir şekilde değerlendirildiğinde Almanlar Hintli birliklerin dengi değil.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.50v)

Bu mektupta da görülebileceği gibi Avrupa medeniyetinin ve beyaz ırkın bir parçası olan Almanlara dair düşüncelerin tam da savaş öncesinde Almanların korktuğu şekilde Hintli askerlerin zihinlerinde oluştuğuna dair bu tür bazı örnekler mevcuttur. Ganachiri'nin belirttiği üzere Avrupalılar arasında genel olarak bir ayırım gözetmeyen Hintlilerin (Ganachiri, 2020:35-36) zihinlerinde Almanlara dair oluşan bu tür düşüncelerin İngilizlere de yöneltilebileceğini düşünmek bu noktada çok da yanlış olmayacaktır.

Ek olarak belirtildiği gibi Alman askerlerine dair mektuplarda yer verilen bir başka tema da daha önceleri “barbar, medeniyetsiz ve canavarımsı” koyu tenli halklara atfedilen bazı vahşet eylemlerini Almanların da gerçekleştirdiklerinin görülmesi ve benzer ifadelerin Alman askerleri için de kullanılmasıdır. (Visram, 2002: 192)

27 Nisan 1917 tarihli Fransa'dan gönderilen bir mektup söz konusu duruma iyi bir örnek oluşturacaktır: “...Almanlar cahil, zalim, vahşi ve yabani hayvanlar. Onlardan ele geçirdiğimiz köyler yanmış ve yıkılmış evlerden başka bir şey içermiyor,

ağaçlar kesilmiş, mobilyalar kırılmış ve yollar yok edilmiş. Bu yabani bir hayvanın yapacağı bir iş.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/2 f.70r)

Bunların yanı sıra burada “bilinç oluşumu” teması kapsamında dikkat çekilecek bir başka nokta da bu çalışmada ele alınan dönem içerisinde Hindistan’ı egemenliği altında tutan İngilizlerin kendi toplumları içerisindeki “kadınlara” attettikleri roller üzerinedir. Avrupalı beyaz kadınların Batı Cephesi’nde savaşmak üzere getirilen “aşağı” Hintliler ile yakınlaşmaları, cinsel ilişkide bulunmaları ve evlenmeleri gibi durumlar kabul edilemez bulunmuş ve yine bu tür ilişkilerin “Hindistan’ın efendilerinin” alt kıtanın yerlilerinin gözündeki “prestijlerini yıkacağından” korkulmuştur.¹⁵ (Visram, 2002: 185-187; Morrow, 2004: 108; Omissi, 1999: 18)

Bu doğrultuda İngiliz veya Fransız kadınlardan bahsedilen Hintli askerlerin mektuplarının alıkonulduğu, ilgili ifadelerin silindiği veya mektubun tamamen yok edildiği görülmüştür. Bu durumun farkına varan Hintli askerlerin mektuplarında beyaz kadınlara yönelik ifadelerini gizlemek için daha önce de belirtildiği gibi çeşitli kod isimler kullanmaya yöneldikleri sansür görevlileri tarafından belirtilmektedir. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/6 f.27v; British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.51r)

Brighton’dan gönderilen 12 Haziran 1915 tarihli bir mektupta İngiliz kadınlara yönelik olarak bazı ifadeler görülmektedir: “...İngiliz kızları tabiatları gereği çok özgür ve Hintlileri çok seviyorlar. Sevişmek ve ayrılmak Avrupa’da yalnızca seçim meselesi...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.40r)

Yine Brighton’dan 18 Temmuz 1915 tarihinde gönderilen başka bir mektupta da İngilizlere rahatsızlık vereceğini tahmin edebileceğimiz benzer ifadeler kullanılmaktadır: “Her gece tüm gençler birlikte kadınların onlarla buluştuğu kasabaya gidiyorlar. Kadınlar tevazu göstermiyor ve kendilerini en çok memnun eden erkeklerle

¹⁵ Hintli askerlerin Avrupalı kadınlar ile gerek hastanelerde gerekse cephe gerisinde çeşitli derecelerde ve şekillerde etkileşim kurlmaları ve bu durumun beyaz prestiji ve Hintliler açısından yol açtığı sorunları mektuplar üzerinden benzer şekilde ele alan ayrıntılı incelemeler için Bkz: Singh, 2014: 81-87,113-118; Visram, 2002: 185-192; Morrow, 2004: 82,107-110; Omissi, 1994: 65-66; Omissi, 1999: 18.

yürüyorlar. Evlilik isteğe bağlı. Halihazırda beş kadın var ve savaştan sonra her bir adama on kadın olması bekleniyor...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.48v)

Bu konuyla ilgili olarak Fransa’dan gönderilen ve pek çok kaynakta da yer verilen benzer içerikli bir mektuba burada da yer vermek gerekir. Nisan 1915 tarihli mektupta bir Hintli asker Fransız kadınlarının beraber olmak için Hintli askerlere ücret ödediğini anlatmaktadır:

“Burada vaziyet şu şekilde. On **anna** bir **franka** eşit. Bu durumda kadınlar 6,7 veya 8 **frank** ödeyerek erkekler ile cinsel ilişkiye giriyorlar. Bu kadar az bir paraya cinsel tatmin satılıyor, özellikle Drabiler (nakliye birliklerinden adamlar) ve Sihler bu işten çokça para kazandılar.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.40r)

Hintli askerlerin Avrupalı özellikle de İngiliz kadınları ile yakınlaşmaları ve bu durumun İngilizlerin prestijine yönelik oluşturduğu tehdit en çok yaralı Hintlilerin tedavi amacıyla gönderdikleri hastanelerde karşımıza çıkmaktadır. Hintli askerlerin mektuplarında görülebileceği üzere hastanelerde kaldıkları süre boyunca sık sık şikâyet ettikleri temanın adeta kendilerine bir “hapishane” hayatının dayatılıyor olmasıdır. Hintli askerlerin hastanelerde özgürlüklerinin oldukça kısıtlandığı bu hapishane hayatı durumu da yine benzer şekilde doğrudan beyaz ırkın prestijini korumaya yönelik bir uygulama olarak değerlendirilebilir. (Fell, 2011: 163-164; Das, 2018: 162-163)

Ancak Omissi, Hintli askerlerin “beyaz kadınlar” ile olan etkileşimlerinin kısıtlanmasına yönelik başlangıçta alınan önlemlerin askerler üzerinde yol açtığı huzursuzluklar nedeni ile daha sonradan gevşetildiğini de aktarmaktadır. (Omissi, 1999: 18)

Örneğin İngiltere’deki bir hastaneden 30 Ocak 1915 tarihinde Fransa’ya bir Sih tarafından gönderilen bir mektupta bu durumdan bahsedilmektedir:

“...Kimsenin hastanenin dışına çıkmasına izin vermedikleri gibi kimsenin köyünden birinin gelip görmesine de izin vermiyorlar. Hastanenin her tarafında nöbetçiler olarak görevlendirilmiş İngiliz askerleri var ve ne bizim dışarı çıkmamıza ne de yabancıların içeri girmesine izin veriyorlar. İşte böyle bir hastanedeyiz...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.30r)

Hastanelerde tedavi gören Hintli askerlerin mektuplarında hastanelerden ayrılmalarını engellemek için hastanelerin tel örgüler ile çevrildiği dahi aktarılmaktadır. Örneğin 2 Aralık 1915 tarihli bir mektupta hastanede görevli bir Hintli tarafın bu durumdan bahsedilmektedir:

“Ne yazık ki istediğimiz gibi dolaşmak konusunda özgür değiliz. Aslında biz Hintliler mahkumlar gibi muamele görüyoruz. Her tarafta dikenli teller ve her kapıda dışarı çıkmamızı engelleyen bir nöbetçi var...Londra’dan ayrılmak söz konusu bile değil; Londra ve Southampton arası demiryolu ile üç veya dört saatten fazla olmamasına rağmen daha New Milton’ı bile doğru düzgün göremedik. Eğer böyle durumların var olduğunu bilseydim buraya asla gelmezdim...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/8 f41r)

İngilizlerin hastanelerdeki Hintlileri başlarda bu kadar sıkı denetim altında tutmadıkları ancak bazı suistimaller sonucunda hapisane benzeri uygulamaların yürürlüğe konulduğu da bazı mektuplarda anlatılmaktadır. Örneğin Brighton Hastanesi’nden gönderilen bir mektupta bu durumu görmek mümkündür:

“Kardeşim, burada yiyecek çok şey var ve burası periler ülkesi; ama üzerimizdeki deneyim çok sıkı ve hiçbir yere gitmemize izin yok ve ağır baskı altındayız ve bundan hoşlanmıyoruz. İlk salalar bize daha çok özgürlük tanıdı ve biz de keyfimize göre davrandık ve bazen tüm geceyi dışarda geçirdik. Dışarıda konaklama yerlerine bile yerleştirildik; ancak bazıları bu ayrıcalığı suistimal etti ve bunlar tamamen durduruldu...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/4 f.106v)

İngiltere'den 27 Ekim 1915 tarihinde gönderilen bir başka mektupta da İngilizlerin Hintli askerler ile İngiliz kadınları arasındaki yakınlaşmaları caydırmak amacıyla uyguladıkları bazı cezalandırmalardan bahsedilmektedir:

“...Egzersiz için, (alan olarak) küçük bir domuzun tutulduğu ağıldaki kadar az alıyoruz. İngilizlere tek bir kelime bile söylememize izin yok. Denize doğru 100 yard kadar yürümemize izin veriliyor ancak sağa ve sola doğru gitmeye izin yok. Eğer birisi genç veya yaşlı bir kadın ile konuşurken görülürse ağır bir şekilde cezalandırılıyor. Kasabaya gelince adından bile bahsetmemize izin yok.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/7 f.72r)

Hastanelerde uygulanan bu sıkı denetim ve hapishane koşulları temel olarak daha önce de belirtildiği gibi “beyaz ırkın prestijinin korunması” şeklindeki düşüncenin bir sonucuydu. (Morrow, 2004: 108) Ancak alınan önlemlere rağmen İngiliz kadınları ve Hintliler arasındaki cinsel yakınlaşmaların birçok örnekte olduğu gibi mektuplarda kendisine yer bulduğu görülebilmektedir. Bu doğrultuda bir Hintli asker tarafından Bournemouth'tan yazılan 20 Nisan 1915 tarihli bir mektupta ilgi çekici bir gerçek dile getirilmektedir. Söz konusu mektupta “**The Times**” gazetesinin İngiliz kadınlarının “ahlaksızlığına” dair bir kanıt sunduğu belirtilmektedir. Bu mektubu inceleyen sansür görevlisi de bu ifadenin “savaş-bebekleri” ile ilgili yazışmalara ithafen kullanıldığını belirtmekte ve bu durumun İngilizce konuşan Hintliler arasında büyük bir ilgi ve “küçümseme” yarattığını söylemektedir. Mektuba burada yer vermek doğru olacaktır: “...Bir paund burada sanki bir rupiymiş gibi değer görüyor. İnsanlar zengin. Açık yürekli ve şehvetli. Kadınlar ahlaklı görünmüyor. “**Times**” bile bunu itiraf ediyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/3 f.31v)

Mektuplarda görülen İngiliz veya Fransız kadınları ile Hintli askerlerin çeşitli şekillerde yakınlaşmalarının yanı sıra bazı durumlarda bu tür yakınlaşmaların evlilik ile de sonuçlandığı görülebilmektedir. Örnek vermek gerekirse 30 Mayıs 1917 tarihli bir mektupta bu durum anlatılmaktadır:

“Altı ay önce Fransızlar ve İngilizler Hintli askerlerin Fransız kadınları ile evlenmelerine izin verilmesi konusunda anlaşılabilir ancak bu karar yalnızca Müslümanları kapsıyor Hinduları değil. Birkaç evlilik halihazırda gerçekleşti aralarında bizim alayımızdan bir **Lance Dafadar**’da var. Ancak Fransız geleneğine göre Savaşın sonra Fransa’ya yerleşecek ve ondan sonra da Fransız Ordusu’nda hizmet için uygun olacak.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/3 f.59r)

Singh, İngilizlerin Avrupalı prestijine yönelik oluşturacağı tehdit düşüncesi doğrultusunda Hintlileri Avrupalı beyaz kadınlardan uzak tutmak politikaları ile evliliğe izin vermediklerini ancak bu durumun 1916 sonbaharında değiştiğini ve evliliklerin gerçekleştirildiğini belirtmektedir. (Singh, 2014: 83-85)

Singh’in belirttikleri ile paralel olacak şekilde Hintli askerlerin Avrupalı kadınlar ile gerçekleşen evliliklerden bahsettikleri mektupların da 1916 sonrasında gönderildikleri görülebilmektedir.

3.2.1. Batı Cephesi’nde Bilinç Oluşumu

Hintli askerlerin Birinci Dünya Savaşı deneyimlerinin zihinlerinde bazı değişikliklere yol açtığı, Avrupalılar ile “eşit” oldukları düşüncesinin zihinlerine yerleşmeye başladığı ve bazı engelleme çabalarına rağmen batılı fikirlerden etkilendiklerine dair ibarelerin Hintlilerin mektuplarında yer almaya başladığı görülebilmektedir. Örneğin 1915 Ağustos’unda Brighton’dan gönderilen bir mektupta Pencaplı bir Hindu, İngilizlerin hastanelerde kendilerini hapisane koşullarında tutmalarının farklı bir nedeni olduğunu düşündüğünü dile getirmektedir: “...Bize çok katı kurallar getirildi ve günden güne de getirilmeye devam ediliyor, çünkü İngilizlerin arzusu hiçbir Hintlinin pazar yerine gitmemesi ve buradaki insanların sahip oldukları özgürlük düşüncelerini öğrenmememiz...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/5 f.74r)

Ancak İngilizlerin çabalarına rağmen Omissi tarafından da dikkat çekildiği gibi Hintli askerlerin mektuplarında Avrupa’da gördüklerinden, deneyimlediklerinden veya maruz kaldıklarından çokça şey öğrendikleri ve bu öğrendikleri şeyler üzerine düşünüp bazı fikirler geliştirdikleri görülebilmektedir. (Omissi, 1994: 122-123)

Bu doğrultuda Hintli askerlerin mektuplarında görülebilen önemli bir tema olan eğitime ve okuryazarlığa dair düşüncelerinden bahsetmek gerekir.

Sansür görevlilerinin raporlarında da sıklıkla belirtildiği gibi Hintli askerler çoğunlukla Hindistan'ın kuzey bölgelerindeki kırsal alanlardan gelen ve okuma yazma bilmeyen köylü topluluklarından insanlardır. (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.32r)

Batı Cephesi'nde Avrupalılar ile olan etkileşimleri sonucunda ise bu insanlar, eğitimin ve okuryazarlığın önemini görmüş ve Avrupalılar ve kendileri arasındaki farkların temelinde "eğitim" olduğu saptamasını yapmışlardır. (Omissi, 1999: 18; Omissi, 1994: 122-123) Bu saptama oldukça önemlidir çünkü Hintlilerin geri kalmışlığına dair kalıtsal kökenli ırksal ve biyolojik etkenlere odaklanan düşüncelerin yerine "değiştirilebilmesi mümkün" nedenlere işaret eden yeni bir açıklama getirmektedir.

Örneğin 5 Aralık 1916 tarihinde Fransa'dan Pencap'a gönderilen bir mektupta bu durum açıkça ifade edilmektedir: "...Bu insanlar (yani Fransızlar) yalnızca eğitim yüzünden bizden üstün görünüyorlar." (British Library: IOR/L/MIL/5/826/9 f.61v)

Benzer ifadeler 25 Aralık 1916 tarihli başka bir mektupta da görülmektedir: "Babam Arup Singh'i okula gönderip göndermemesi gerektiğini soruyor. Mutlaka göndermeli, çünkü Fransa'yı görmem üzerine eğitimsiz herkesin bir hayvandan daha iyi olmadığına ikna oldum. (British Library: IOR/L/MIL/5/827/1 f.2v)

2 Temmuz 1917 tarihli başka bir mektupta yine eğitim konusuna dikkat çekildiği görülmektedir: "Dini eğitim almakta oldukça haklısın ancak dünyevi şeyleri öğrenmeyi de unutmamalısın... Yaptığım seyahatler gözlerimi açtı, öyle ki şimdi ve geçmiş zamanlar arasındaki farkı görebiliyorum... Avrupa ülkelerinde eğitimsiz kimse ile karşılaşamazsın. Bu günlerde ilim atını süren yarışı kazanır." (British Library: IOR/L/MIL/5/827/4 f.16v)

28 Ağustos 1917 tarihli başka bir mektupta da bu konuda oldukça etkileyici bir cümle kullanılmaktadır: "...Yapmamız gereken şey çocuklarımızı eğitmektir ve eğer

bunu yapmazsak bizler aptalızdır ve çocuklarımız da aptal olacaklardır.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/4 f61v)

Hintli askerlerin eğitim konusunda yaşadıkları farkındalığa ek olarak Omissi tarafından da dikkat çekildiği gibi (Omissi, 1994: 122-123) Hint toplumundaki kadınların rolünün de Avrupa toplumuna göre içinde bulunduğu kötü durumu eleştirdikleri görülmekle beraber eğitimin yalnızca erkeklerle sınırlı kalmasını değil kadınların da eğitim almaları gerektiğini savundukları ve toplum içerisinde kadınlara verilen değer artması gerektiğini düşündükleri mektuplarda görülebilmektedir.¹⁶ Bazı mektuplarda ise Hindistan’ın geri kalmışlığının doğrudan kadınların eğitimsiz kalmaları ile ilişkilendirildiği de görülebilmektedir. Örneğin 6 Mart 1917 tarihli Fransa’dan gönderilen bir mektupta bu konudan bahsedilmektedir:

“Hindistan’da kadınların eğitimsiz olmaları ne kadar üzücü. Nerede bir kadın çok az bir eğitim alsa, büyükleri bunu onaylamıyor ve her zaman şüpheli davranıyorlar. Olması gereken bu değil ve Hintlilerin bu kadar geri kalmalarının nedenlerinden biri de bu. Avrupa’da her insan, erkek, kadın veya çocuk eğitilmiş ve günleri rahatlık içinde geçiriyorlar...Fransa’da olduğumdan beri ülkemizdeki şeylerin durumundan derin pişmanlık duyuyorum.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/2 f25v)

Fransa’dan gönderilen 26 Kasım 1916 tarihli bir mektupta da benzer ifadeler kullanılmaktadır:

“Sevgili büyükbaba, bu şeyler saygıdeğer büyüklerimizden hala gizli olsalar da ben oldukça iyi biliyorum. Oldukça iyi biliyorum ki ülkemizdeki bir kadın bir çift ayakkabıdan daha değerli değil ve Hindistan’ın insanların düşük basamakta olmalarının nedeni de bu...Avrupa’ya baktığım zaman Hindistan halkına ağlıyorum. Avrupa’da her erkek, kadın, erkek ve kız çocuklar eğitilmiş...Kızlarını da oğulların gibi eğitmelisin ve böylelikle gelecek nesillerimiz daha iyi olacaktır.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/9 f.50r)

¹⁶ Eğitim ile ilgili olarak çeşitli mektuplar için Bkz.: Omissi, 1999: 18; Visram 193.

Yine Fransa'dan gönderilen 3 Mart 1918 tarihli başka bir mektupta da benzer ifadeler kullanıldığı görülmektedir:

“Sana Amerikalı bir bayan pilotun fotoğrafını gönderiyorum ve bunun üzerinde düşünüp Avrupa'nın ve Amerika'nın kadınlarının neler yaptıklarını görmeni istiyorum. Onlarla bizim kadınlarımız arasındaki farkları bulmanı ve kadınlarımızın kendileri bilgisiz ve eğitimsizken çocuklarımıza ne tür bir eğitim verebileceklerini düşünmeni istiyorum. Yazdıklarına dikkatini verersen bazı gelişmeleri etkileyebileceğine inanıyorum. Hindistan'ın ilerlemesi kadınların ellerinde yatmaktadır ve onlar harekete geçene kadar Hindistan asla tavşan rüyasından uyanamaz. Çok ağır konuştuysam beni bağışla” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/6 f.62v)

3.2.2. Batı Cephesi'nde Din Etkeni ve Propaganda

Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintli Askerlerin bilinç oluşumuna bir başka önemli etkiyi de çeşitli Alman propagandalarının ve özellikle de Müslüman Hintliler için geçerli olan din unsurunun yaptığı söylenebilir. Buna yönelik olarak 15 Ocak 1915 tarihli bir raporda bir posta ofisi görevlisinin söz konusu duruma yönelik olarak karşılaştığı ilginç bir olaydan bahsettiği görülebilmektedir:

“İlişikteki bu öğleden sonra bir sepoyun Hindistan'daki bir arkadaşına olan mektubunda buldum. Arkasına “Bunu bana bir bayan verdi. Ne olduğunu bilmiyorum. Evime göndermemi söyledi. Ben de bir tanesini eve gönderdim ve diğerini de sana gönderiyorum” yazmış. Eve gönderdiği kartı bulamadım. Henüz gelmemiş olması muhtemel. Kart Almanya'da basılmış ve şu anda da tedarik muhtemelen kesilmiştir, bu tür şeyler için bir köşe oluşturmak suretiyle dönekler yaratmaya yönelik kötü zamanlanmış uğraşları ile bunların, iyi niyetli ancak cahil ellere düşerek ciddi sorunlar yaratmalarını önlemek uğraşlarımıza degecektir...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.11v)

Görevli tarafından bahsedilen mektuba ilişik olarak bulunan söz konusu kartta aşağıdakiler yazılıdır:

“...Hindu ve Müslüman tüm kardeşlerime birlik olup İngiliz kilidini kırmaları için dua ediyorum. Almanya'ya dayanmak olanaksız. Almanya (karşısına) gelen herkesi

yakıyor. Hindistan'dan hiçbir ordu gelmesin. Yakında Hindistan'da bir ayaklanma çıkacak. Herkes katılsın ve İngilizlere bir son versin. Almanya ölüm saçarak ilerliyor. Belçika'yı ve Fransa'nın yarısını yok etti. Çok yakında İngiltere'nin de ölümü olacak...Çok yakında tüm dünya Alman ordusunun altında olacak. Önümüzdeki yıl Hindistan gelecek...Almanya ismi dünyanın dört köşesinde **Harankush**'un (bir şeytan) adı gibi solunuyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.23r)

Kartta İngiltere'nin ve müttefiklerinin Almanya tarafından mağlup edilmekte olduğu ve İngiltere'nin yakında bombalanmaya başlayacağı gibi ifadeler de kullanılmakta ve Savaşı Almanya'nın kazanacağı anlatılmaktadır.

Almanya'nın gücünün vurgulandığı ve böylelikle Hintlilerin İngilizlere sırt çevirmelerinin sağlanmasının çabaladığı bu tür propaganda çalışmalarının yanı sıra özellikle Müslüman Hintli askerleri etkilemeyi hedefleyen bazı çalışmalara dair mektuplar da mevcuttur. (Singh, 2014: 124-127)

Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Osmanlı Sultanı V. Mehmed Reşad'ın Halifelik makamına ithafen Müslüman Hintli askerlerin çeşitli şekillerde etkilenmeye çalışıldığına dair bilgiler mevcuttur. Hatta Hintlilerin mektuplarında Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Müslüman olduğu dedikodusundan dahi bahsedildiği görülmektedir. Örneğin 12 Şubat 1915 tarihinde Fransa'ya gönderilen bir mektupta bu durumdan bahsedilmektedir: “Şunu unutma, Sultan **Badshah** bizden biri. Duyduk ki Alman **Badshah**'ı Müslüman olmuş. Sen zeki bir adamsın anla ve bunun üzerine düşün. Sonra da kendi sonucunu çıkar. İslam güzel bir şey...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.224r)

Bunun dışında yine Almanlar tarafından Batı Cephesi'nde ele geçirilen Müslüman Hintli askerler, dini açıdan etkilenmeye çalışılmıştır. Bu duruma örnek olarak Alman İmparatorluğu'nda Müslüman esirler için özel olarak inşa edilen “Hilal Esir Kampı” ya da “**Halbmondlager**” gösterilebilir. Özenle inşa edilen **Halbmondlager** esir kampı içerisinde Hintli esirlere özel olarak ayrılan bir bölüme ek olarak Müslüman esirlerin dini vecibelerini kolaylıkla yerine getirebilmeleri için bir caminin de inşa edildiği bilinmektedir. (Jones, 2011: 176)

Batı Cephesi'nden çok daha uzakta olmalarına rağmen Birinci Dünya Savaşı sırasında Müslüman Hintli askerler üzerindeki din etkisinin anlaşılması açısından

faydalı olacağı düşünülduğünden Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman askerlerine karşı savaşmak istemeyen Hintli askerlere de burada değinmek doğru olacaktır. Bu konuda Batı Cephesi'nden gönderilen veya Hindistan'dan Batı Cephesi'ne gelen mektuplarda sıklıkla bahsedilen önemli bir örnek mevcuttur. Bu örnek Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşmak istemeyen Hintli 15.Süvari birliğinin isyan etmesi olayıdır.¹⁷

Kendisine çok sayıda mektupta yer bulan bu olay dinin Birinci Dünya Savaşı sırasında Britanya İmparatorluğu adına görev yapan Müslüman Hintli askerler üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından oldukça önemli bir yer tutmaktadır. 30 Haziran 1916 tarihinde Hindistan'dan Fransa'ya gönderilen bir mektupta 15.Süvari birliğinin isyanı anlatılmaktadır:

“Nasir Khan'ın mektubundan öğrendik ki kardeşi Raja Khan askeri mahkeme tarafından 14 yıl ile cezalandırılmış. Bu bizi çok üzdü. Verdiği detaylara göre 15.süvariler Basra'ya ulaştıklarında Türklere karşı savaşmaları emredilmiş. Ancak onlar Müslüman kardeşlerine karşı silahlanmayı reddedip farklı bir cepheye gönderilmeyi istemişler. Askeri mahkeme toplanmış ve 400 adam çeşitli hapis cezalarına çarptırılmış...” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/6 f.63r)

24 Mart 1916 tarihli başka bir mektupta da 15.Süvari birliğinin isyanı ayrıntılı bir biçimde kendine yer bulmuştur:

“...Savaşın başlangıcından beri Fransa'dalardı ve oradan Basra'ya gittiler. Orada tüm alay Müslümanlara karşı savaşmamak için ant içmek amacıyla bir araya geldiler. Hepsi ant içti ve Kuran'ı ellerinin üstüne koydular ve anlaşmalarından kimseye bahsetmemeye yemin ettiler. Ancak o alaydan bir **Jemadar** olayla ilgili her şeyi kumandana anlattı. O da derhal “sıraya girilmesi” emrini verdi ve giyinik veya değil herkes sıraya girdi. Adamlar sıra olduktan sonra diğer alaylar onların silahlarını aldılar. Sonra bir gemiye binmeleri emredildi ancak hepsi reddettiler. Ondan sonra Hintli subayların olayla ilgili bilgilerinin olduğunun reddedilmesinin kabul edilmesine karar verildi. Onlar da hepsini reddettiler (Onların da Kuran üzerine yemin ettikleri gerçeğine rağmen), ve beraat

¹⁷ Birçok farklı kaynakta kendisine yer bulan Hintli askerlerin mektuplarındaki 15.Süvari Birliği'nin isyanı ile alakalı olarak ayrıca Bkz.: Omissi, 1999: 15; Omissi, 1994: 140, 146-150; Singh, 2014; 118-124.

ettiler. Kalanlar ise, ast subaylar ve 429 asker tutuklandı ve çeşitli hapis cezaları ile cezalandırıldılar...” (British Library: IOR/L/MIL/5/828/1 f.84v)

Bu konuya dair 1917 tarihli birçok mektupta 15.Süvari birliğinin tutuklanan üyelerinin serbest kalacaklarına ve Fransa’ya gönderileceklerine dair çok sayıda dedikodu göze çarpmaktadır. Buna ek olarak Omissi 1917 yazında isyancıların görev karşılığında özgürlüklerine kavuştuklarını aktarmaktadır. (Omissi, 1999: 305) Hintliler tarafından gönderilen ve bu olaydan bahsedilen mektupların neredeyse tamamında 15.Süvari birliğinin eylemlerinin yanlış olduğu belirtilmekte ve her zaman İngiliz hükümetine karşı sadık kalınıp görevlerinin hakkıyla yerine getirilmesinin telkin edildiği görülmektedir. Ek olarak mektuplardaki bu tür ifadeler nedeniyle 15.Süvari birliğinin isyanına dair yazıların sansürlenmediğine de dikkat çekilmektedir. (Omissi, 1999: 15)

Hintli askerlerin mektuplarındaki bu durumun temel nedeni olarak özellikle doğrudan savaşta yer almayan Hintlilerin veya Batı Cephesi’nde Almanlara karşı savaşan Hintlilerin söz konusu ifadeleri kullandıkları göz önünde bulundurulduğunda doğrudan Türkler ile savaşan Hintliler ile bazı düşünce ayrılıklarında olmalarının etkisi gösterilebilir.

Örneğin 3 Nisan 1916 tarihli bir mektupta bu durumdan bahsedilmektedir: “15.süvariler ile ilgili olanları duymuştursun. Kralına karşı görevini inançla yerine getir. Türkler bizim kardeşlerimiz değil – Hükümetimizle olan kavgayı onlar başlattı. Kralın için hayatını feda etmeye her zaman hazırlıklı ol...Üstümüzdeki otoriteye itaat etmemiz Kuran tarafından emredilmiştir.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/4 f57v)

Fransa’dan Müslüman bir Hintli subay tarafından Hindistan’a gönderilen başka bir mektupta da benzer ifadelerin kullanıldığı görülmektedir: “...Türkiye, doğru, Müslüman bir güç, ama bunun benimle ne ilgisi var? Türkiye bizim için hiçbir şey...” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.2r)

Bunlara karşın 15.Süvari birliği örneğinde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu’na karşı düzenlenen General Townshend yönetimindeki Mezopotamya Seferi sırasında Osmanlı İmparatorluğu tarafından gerçekleştirilen bazı propaganda

çalışmaları General Townshend ve Teğmen Bishop'ın anılarında görülebilmektedir. Örneğin General Townshend Kutul Amare'de kuşatma altındayken Osmanlı askerleri tarafından mevzilere Müslüman Hintli askerleri etkilemek amacıyla çeşitli bildirilerin bırakıldığını ve bu bildirilerde eğer Müslüman Türklere karşı savaşılırsa “Cehennem ateşinde yanacaklarını” yazdıklarını belirtmekte ve taraf değiştirmeleri için de çeşitli vaatlerde bulunulduğundan bahsetmektedir. (Townshend, 2012: 418, 576)

Teğmen Bishop ise söz konusu bildilerden birinin tam haline anılarında yer vermiştir:

“...Hangi kasta ait olduğundan bağımsız olarak, Sikh, Rajput, Mahratta, Gurkha, Pathan, Shiah veya Syed, kim Türklere katılmak için gelirse onlara iyi bir ödeme yapılacak ve eğer Sultan'ın topraklarına yerleşmek isterlerse de işleyecek arazi verilecektir. Bu yüzden subaylarınızı öldürme ve Türklere katılıp özgürlüğünüzü temin etmekte onlara yardım etme şansını kaçırmamalısınız.” (Bishop, 1920: 238-241)

Bu tür bildilerden etkilenen Hintli askerlerin kaçma girişimlerinde buldukları veya kendilerini kasten yaraladıkları General Townshend'in anılarında yer almaktadır. (Townshend, 2012: 502, 522-523)

Birinci Dünya Savaşı sırasında Müslüman Hintli askerlerin din hususuna yönelik başka bir hassasiyetlerinin de Arap İsyanı ile bağlantılı bir şekilde ortaya çıktığı yine mektuplarda görülebilmektedir. Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in İngilizler ile birlik olarak Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanması, Müslüman Hintlilerin mektuplarında kendisine derin bir rahatsızlık yaratması bakımından yer bulmuş kritik bir olay olarak değerlendirilebilir. Omissi, Şerif Hüseyin'in ayaklanmasına istinaden mektuplardaki çeşitli örnekler üzerinden Hintliler arasında bir fikir ayrılığı bulunduğu da dikkat çekmektedir. (Omissi, 1999: 15)

Arap İsyanı ile ilgili mektuplardan bazılarında burada yer vermek doğru olacaktır. Örneğin 9 Temmuz 1916 tarihinde “Hamid Ullah Khan” isimli Müslüman bir Hintli tarafından Meerut'tan yazılan ve Fransa'ya gönderilen bir mektupta söz konusu durumdan bahsedilmektedir: “‘Pioneer’den duyduk ki...Mekke Şerifi Sultan'a karşı isyan etmiş ve Britanya Hükümeti'ne tabi bir pozisyon almış ve birçok

yerde çeteleri savaşıyormuş. Bu haberler her Müslümanı ızdırıp ve şaşkınlık içerisinde düşürdü. Eğer gerçeği biliyorsan bana anlat çünkü ben bunlara inanmıyorum.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/6 f.85v)

Şerif Hüseyin’in ayaklanması olayının Hintlilerin mektuplarında görülmesinin yanı sıra bir sansür görevlisi tarafından hazırlanan raporda da Hintlilerin bakış açılarına ilişkin bir örnek oluşturması bakımından “Hindistan” isimli Pencap Lahore’da yayınlanan bir haftalık yerel gazetede ilgi çekici bir yazıya yer verildiği görülmektedir. Olaya ilişkin iki karşıt görüşün de yer aldığı söz konusu yazı şu şekildedir:

“Lucknow Müslümanları tarafından 28 Haziran’da Mekke Şerifi’nin eylemlerine dair lanetleme ve nefret içeren kararların alındığı halka açık bir toplantı düzenlendi. Onun İslam’ın düşmanı olduğu ilan edildi. Kalküta’da da hiçbir Müslüman mezhebin bu isyandan memnuniyet duyamayacağını ilan edildiği muhalif bir toplantı düzenlendi.

Lucknow’da dile getirilen bu görüşlerin vaziyet üzerine düşünüp taşındıktan sonra görüşlerini değiştirip, herhangi bir diğer ülke Müslümanlarının Arapların özgürlüğünden memnuniyet duymamaları için hiçbir sebep olmadığına dair doğru sonuca ulaşacak bireylerin görüşleri olması muhtemeldir. Özgür bir halk olarak Araplar, Türklere tabi oldukları konumdan daha çok kendilerini ifade edecek bir konumda olacaklar.

Sivil ve Askeri Gazete Britanya’nın başlangıçtan itibaren herhangi bir baskıcı tarafa karşı olacak savaşta İslam’ın kutsal yerlerini koruyacağını duyurduğunu belirtti.

Britanya’nın ihtilafı Türkiye’nin dünyevi gücüne karşıdır ve İslam’a yönelik değildir.” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/6 f.73v)

3.4. Birinci Dünya Savaşı Sırasında Öz Yönetim Düşüncesi

Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasının hemen ardından Britanya İmparatorluğu’nun en önemli parçalarından biri olan Hindistan’da hızla çok büyük miktarlarda insan ve materyal kaynakların seferber edildiği görülmektedir. Bu seferberlik doğrultusunda Birinci Dünya Savaşı içerisinde birçok Hintli, askere yazılmış ve dünyanın farklı cephelerinde Britanya İmparatorluğu adına savaşmak üzere gönderilmişlerdir. (Visram, 2002:169-170)

Burada Hintlilerin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki muazzam katkılarının daha iyi anlaşılabilmesi açısından yaklaşık olarak bir buçuk milyon Hintliyi askere yazılmaya iten söz konusu “seferberliğin” arkasındaki birbirleri ile yakından ilişkili iki güçlü etkenden bahsetmek gerekmektedir. Bunlardan ilki Hintlilerin savaşa katılarak kendilerini başta İngilizler olmak üzere dünyanın diğer “uygar” halklarına karşı kanıtlamak ve Hintlilerin onlarla “eşit” olduklarını göstermek düşünceleri etrafında şekillenmektedir. Temel olarak bu düşünce ile de paralellik gösteren diğer etken ise Hindistan’daki “Öz yönetim” düşüncesidir. (Visram, 2002: 170, 179; Omissi, 1999: 9-10)

Öz yönetim düşüncesinin, kırsal arka planları göz önünde bulundurulduğunda sıradan Hintlilerin zihinlerinde net ve sistemli bir şekilde ifade bulduğunu iddia etmenin oldukça zorlayıcı olduğunu kabul etmek gerekir.

Ancak Birinci Dünya Savaşı sırasında bazı “eğitilmiş” Hintlilerin öz yönetim düşüncesi doğrultusunda sıradan Hintli kitlelerini askere yazılmaları konusunda teşvik ettikleri de söylenebilir. Hindistan’daki bazı eğitimli Hintliler için Birinci Dünya Savaşı kendilerini kanıtlayarak İmparatorluk içerisinde öz yönetime ulaşılabilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Das tarafından aktarılan Gandhi’nin bu konudaki benzer ifadelerine ek olarak bu çalışmada yer verilen bazı mektuplarda da görülebilen bu düşünceye göre eğer Hintliler, Birinci Dünya Savaşı sırasında başarı gösterip Britanya İmparatorluğu’nu ellerinden gelen en iyi şekilde destekler ve hem askeri hem de ekonomik açıdan her türlü desteği sağarlarsa kendilerini İngilizlere kanıtlamış olacak ve savaş sonunda öz yönetim ile ödüllendirilebileceklerdir. (British Library: IOR/L/MIL/5/826/7 f.79r; Visram, 2002: 170-171, 179; Das, 2018: 41-42, 58, 63; Ganachiri, 2020 :141-144; Cohen,1990: 93)

Örnek vermek gerekirse bu düşünce doğrultusunda hareket eden söz konusu eğitimli Hintliler arasından ünlü Hint milliyetçisi, aktivist ve 1916 yılında kurduğu “Öz Yönetim Birliği”nin lideri Lokmanya Tilak, Birinci Dünya Savaşı sırasında askere yazılmayı teşvik eden Ganachiri, Das ve Cohen tarafından aktarılan birçok etkileyici

konuşma gerçekleştirmiştir.¹⁸ (Das, 2018: 41, 58, 63; Ganachiri, 2020 :141-144; Cohen,1990: 91-93)

Hindistan'daki sıradan Hintli kitlelerinin bu süreç içerisinde eğitimli Hintliler tarafından teşvik edilip yönlendirilmelerinin yanı sıra, Birinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da gördükleri ve deneyim ettikleri üzerinden de Hintli askerlerde “beyaz üstünlüğü algısının yıkılması” teması etrafında bir bilinç oluşumunun gözlemlendiğine de bu çalışmada örnek mektuplar üzerinden işaret edilmiştir.

Burada Hintlilerde görülen söz konusu “bilinç oluşumuna” ve “beyaz üstünlüğü algısının yıkılmasına” dair mektupları inceleyen bir sansür görevlisinin notuna yer vermek doğru olacaktır:

“...Daha okur yazar sınıfların Hint Ordusu'nun Güney Afrika Savaşı'ndan dışlanmalarına dair görüşü gücenme eğilimliydi. Köylüler kayıtsızdı, ancak ordu bir raddeye kadar, kısmen orduların eğitimlerini pratiğe dökmek konusundaki hevesleri nedeni ile, ancak daha çok o duygunun altında yatan fikir olan söz konusu dışlanmanın bir tür ırksal aşağılık damgasını ima ettiği nedeni ile olduğu hissini paylaşıyordu... O zamanlar gerçekleşen olayların Hintli askerlerin kendilerinin İngiliz birliklerine eşit olduklarını düşünmelerine eğilim gösterdiği söylenir ve bu inanç, gidişatı Kuzey Hindistan'da yakından takip edilen ve sonucunun da adil bir fırsat verildiğinde Doğuluların Avrupalıların üstesinden gelebilir olduğunu kanıtlayan Rus-Japon Savaşı tarafından da teşvik edilmiştir... Şu anki savaş çıktığı zaman Hint ordusu yer almak konusunda çok istekliydi ve bu istek tüm sınıflar tarafından paylaşılıyordu... Bu isteğin gerçek etkeni dünyaya Hintli birliklerin Avrupa'nın üretebileceği her şeye eşit olduğunu tamamen kanıtlamaktı... Bu düşünceler tutarsız gelebilir ancak Doğulu zihinler için tutarsızlık bir şey ifade etmez ...Adamlar bir Avrupalı düşmana karşı deneyimlerini yaşadılar ve ayrıca İngiliz subaylar olmadığında kendi çaresizliklerini de hissetme şansına sahip oldular. Ayrı ayrı bazıları kendilerini Almanlara denk görürken bazıları görmüyor. Her biri kendi deneyimleri ve davranışları ışığında kendini yargılamalı.” (British Library: IOR/L/MIL/5/828/2 f.21r-v)

Bu raporda görülebileceği gibi Doğulu bir güç olan Japonya'nın Avrupalı bir büyük güç olarak görülen Rus İmparatorluğu'nu Rus-Japon Savaşı sonucunda mağlup etmesi Hintliler arasında bir farkındalık yarattığı söylenmektedir. Benzer bir şekilde bu durumu kendileri açısından da kanıtlamak amacı ile hareket eden Hintlilerin Birinci

¹⁸ Tilak'a ek olarak Mahatma Gandhi'nin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki faaliyetleri ile ilgili Bkz.: Das, 2018: 58-67

Dünya Savaşı'na hevesli bir şekilde katıldıklarından da bahsedilmesi oldukça önemli olarak değerlendirilebilir.

Hintli askerlerin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki söz konusu motivasyonları değinildiği gibi Batı Cephesi'nden gönderilen mektuplarında karşımıza çıkmaktadır. Örneğin 22 Ocak 1916 tarihinde Fransa'dan gönderilen bir mektupta Hintlilerin “kendini kanıtama” amacından bahsedildiği görülebilmektedir: “...Bir daha asla ırkımızın, ülkemizin, atalarımızın, ebeveynlerimizin, köyümüzün ve kardeşlerimizin adını yüceltmek ve Hükümete olan sadakatimizi kanıtlamak için böyle bir şans bulamayız. (British Library: IOR/L/MIL/5/826/2 f17v)

28 Ocak 1915 tarihinde İngiltere'deki Hintli bir öğrenci tarafından yazıldığı belirtilen bir başka mektupta ise benzer bir tema doğrultusunda Hindistan'ın Britanya İmparatorluğu içerisindeki konumuna ithafen ilginç bir saptama yapılmaktadır: “Askerlerimizin cephede savaştığı cesaret ve yüreklilikle gurur duyuyorum. Sen duymuyor musun? Bu ülkenin insanları Hindistan'ın İmparatorluğunun bir parçasını olduğunu, yalnızca bir parçası değil Leydi'nin sağ kolu olduğunu anladılar ve büyük bir coşku hâkim.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.31v)

Birinci Dünya Savaşı sırasında yazılan ve “kendini kanıtama” ifadelerini içeren mektupların yanısıra, Hintliler arasında savaş sırasında “ulusal duygularda” bir artış olduğu ve bu artışın mektuplara da yansması üzerine bir sansür görevlisinin mektuplardaki bu duruma raporunda dikkat çektiği de görülmektedir: “Bir Hint Birliğine yönelik ortak çıkarların etkisi altında Hint ulusal duygusunun büyümesi tüm sınıflardan selamların “tüm Hintlilere” gönderildiği mektupların sayısındaki artış ile işaretlenmektedir.” (British Library: IOR/L/MIL/5/825/1 f.198r)

Bu noktada Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintlilerin mektuplarında doğrudan “öz yönetim” ifadesinin kullanıldığı bazı örneklere de yer vermek doğru olacaktır.¹⁹

Örneğin 26 Ağustos 1916 tarihinde Hindistan'dan “Muhammed Hasan” isimli bir Rajput Müslümanı tarafından Fransa'ya gönderilen bir mektupta öz yönetim düşüncesinden açıkça bahsedilmektedir. Muhammed Hasan Fransa'daki yakınına

¹⁹ Birinci Dünya Savaşı sırasında Hintlilerin “Öz Yönetim” teması kapsamındaki mektupları ile ilgili olarak ayrıca Bkz.: Omissi, 1999: 19

yazdığı mektubunda diğer birçok mektupta da karşımıza çıkan Alman İmparatoru'nun Müslüman olduğu dedikodularını yalanlamakta ve bu savaşın zaten “dini” değil “siyasi” bir savaş olduğuna dikkat çekmektedir. Muhammed Hasan bunları belirttiikten sonra daha önce bahsedildiği gibi bu savaşın Hindistan açısından sunduğu büyük fırsatı açıklamaktadır: “...Öğrenmemiz gereken dersi şimdi sana anlatıyorum şöyle ki eğer biz Hintliler, Kralımız George için kazanılmasına yardım ettiğimiz zafer bayrağını Hindistan'a geri getirirsek yeterliliğimizi kanıtlamış olacağız ve öz yönetim hakkına sahip olacağız...” (British Library: IOR/L/MIL/5/826/7 f.79r)

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna yaklaşıırken 17 Ocak 1918 tarihli bir mektupta da Fransa'daki Hintli işçi birliklerinden “Ahmad Syed Lodi” isimli bir Hintli tarafından yine öz yönetim düşüncesine ve bu düşüncenin İngiltere'deki karşılığına dair bazı ifadeler kullanılmaktadır. Bu mektupta görülebileceği gibi Hintlilerin Birinci Dünya Savaşı'nın başında askere yazılma motivasyonlarından birini oluşturan “kendilerini kanıtama” düşüncesinin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği ve bu doğrultuda Hintlilerin öz yönetim isteklerine dair İngilizlerde bir karşılık oluşmaya başladığı söylenebilir:

“Duydum ki Hassain savaşa gitmek istemiş. Eminim ki iki kardeşin hizmetleri bir gün Hükümet tarafından tanınacaktır. Savaş (İngilizlerin) bize karşı duyguları değiştirdi. Şimdi Hindistan halkının fedakarlığı ve kendini adayışlarını görünce bizi yüceltmeye başladılar. Eskiden bir bakan olan, İşçi Parti'nin lideri Bay Henderson, Hindistan'ın Avustralya ve Güney Afrika gibi bağımsızlık alması gerektiğini düşünüyor. Hükümet ve diğer birçok büyük Sahib de onun fikirlerini paylaşıyor. Biz Hintliler çok daha fazla adamı feda etmeye hazırız.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/6 f.44r)

30 Nisan 1918 tarihli başka bir mektupta ise Fransa'daki Hintli işçi birliklerinden “Dati Singh” isimli bir Hintli öz yönetime dair gördüğü bir rüya üzerinden bu amaca ulaşılabilmesi için Hindu ve Müslümanların birleşmesinin gerekliliğinden bahsetmektedir:

“**Lachmi**’nin (Refah Tanrıçası) burada bana geldiği ve 3.300.000.000(?) Hintli’nin hepsinin birbirinden ayrı ve çakışan çıkarlar için çalıştığını anlattığı bir rüya gördüm. Kadın veya erkek, Hindu veya Müslüman olsun tüm sakinler eyleme geçmek zorunda. Hintliler yabancı bir ülkeyi ziyaret ettiğinde yerliler onlara kötü davranıp “Şu Hintlilere bak, hepsi kargaşa içerisinde. Farklı hareket tarzları, farklı alışkanlıkları, farklı dinleri var.” 3.300.000.000 Hintli’ye söyle eğer **Swaraj** (Öz yönetim) istiyorlarsa birleşmeli ve birlik olmalı, birlik olma istekleri yüzünden 1000 yıldır hüküm süremediler. (?) Tanrıça bana ayrıca milyonlarca Hintliye Kral V. George’u yüceltmek için birleşmeleri gerektiğini anlatmamı söyledi. “O zaman Kral George yücecek ve siz de öz yönetim alacaksınız...” (British Library: IOR/L/MIL/5/828/1 f.120v)

Öz yönetim beklentisinden bahsedilen bir başka mektup ise 15 Aralık 1917 tarihinde Hindistan’dan Fransa’ya gönderilmiştir. Bu mektup içerisinde yeni Hindistan Bakanı olarak Chamberlain’in yerine gelen Edwin Montagu tarafından Britanya İmparatorluğu ve Kral V. George’un Hindistan’daki politikasının ilanından sonraki süreçte yaşananlardan bahsedildiği için ayrı bir önem taşımaktadır. 20 Ağustos 1917 tarihinde ilan edilen ve Montagu Deklarasyonu” ya da “Ağustos Deklarasyonu” olarak tarihe geçen söz konusu politika temelinde, Hintlilerin ülkelerinin yönetimine katılımlarının artırılmasını öngörüyor ve daha da önemlisi “Hindistan’ın Britanya İmparatorluğu’nun bir parçası olarak “öz yönetime” kavuşturulmasının aşamalı olarak gerçekleştirilmesi” amacını dile getiriyordu. (Stuart, 1919: 303; Godshall, 1951: 40; Omissi, 1999: 336)

20 Ağustos 1917 tarihinde yeni Hindistan Bakanı Montagu tarafından gerçekleştirilen bu tarihi açıklama İngilizlerin, Birinci Dünya Savaşı sırasında yükselişe geçen Hindistan’daki çalkantılı ve giderek radikalleşen siyasal ortamı kendi lehlerine yumuşatma amacına ek olarak (Danzig, 1968: 19) Hindistan’daki “öz yönetim” beklentisinin Hintliler için oluşturduğu motivasyonu araçsallaştırma amacını da içeriyordu. Böylelikle İngilizler, Birinci Dünya Savaşı’nın sürdürülebilmesi için gerekli olan asker ihtiyacını karşılayabilmek amacı doğrultusunda Hintlilerin askere yazılması için gelecekte öz yönetime kavuşulacağına vaat edildiği somut ve güçlü bir “teşvik” oluşturmuşlardır. (Garton, 2014: 162)

Söz konusu mektupta yeni Hindistan Bakanı Montagu’nun Hindistan’ı ziyareti ve öz yönetim düşüncesine dair Hintliler ile gerçekleştireceği fikir alışverişi aktarılmaktadır:

“Hindistan Bakanı, Hindistan’a geldi ve herkesin öz yönetim ile ilgili düşüncelerini alıyor ve bu fikirleri aldıktan sonra kararını açıklayacak. Bu durum en çok Hinduların işine yarayacak çünkü eğitimleri yüzünden daha büyük bir temsile sahipler. Müslümanlar kötü bir şekilde temsil ediliyor çünkü eğitimsizler. Fikir ayrılıkları bu yüzden olası gözüküyor. Hindular ve Müslümanların yarısı öz yönetim isterken Müslümanların diğer yarısı bunu istemiyor. İnanıyorum ki Montague Sahib adil bir karar verecektir. Tanrı Kralımıza zafer versin.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/6 f29r)

Benzer şekilde Montagu’nun Hindistan’a ziyareti 28 Kasım 1917 tarihinde yine Fransa’ya gönderilen bir başka mektupta da görülmektedir:

“Hindistan Bakanı, Montagu Sahib Hindistan’a geldi ve Delhi’de kalıyor. Önceden insanlarla buluşmak için, Hindistan’daki büyük şehirleri ziyaret etme niyetini açıklamıştı, ancak Hindular ayaklanmaya başlayınca Delhi’den ayrılmayacağını söyledi. Müslümanlara bütün bir gününü ayırdı, onlarla sohbet etti ve üzerlerinde iyi bir izlenim bıraktı. Onurlandırılmış hissettiler. Hindular öz yönetim için ajitasyon yapıyor ancak Müslümanlar buna karşı ve öz yönetim istemedikleri için hükümetin olduğu gibi kalmasını istiyorlar. Hindular ve Müslümanlar arasındaki sorunun nedeni bu. Hindular çeşitli yerlerde isyan ettiler ve Bengal’de temiz olmayan ırkların (Müslümanlar ve Hristiyanlar) ülkeden çıkarılmalarını veya katledilmelerini kışkırtan asi mektuplar bulundu. Arrah’ta yaptıkları bu. Birçok karışıklık yaşanıyor.” (British Library: IOR/L/MIL/5/827/6 f.30v)

Bu mektupta bahsedilen Hindistan’daki Hindular ve Müslümanlar arasındaki fikir ayrılıklarının ve sorunların alt kıtadaki genel siyasi tutumu tam olarak yansıttığını söylemek doğru olmayacaktır. Öyle ki, öz yönetim düşüncesi doğrultusunda atılan adımlar arasında oldukça büyük ve önemli bir yer tutan “Lucknow Paktı” bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Hindular ve Müslümanlar arasında Hindistan’da “Öz yönetim” düşüncesine yönelik olarak görülen fikir ayrılıklarının Hint Ulusal Kongresi ile Müslüman Birliği arasında 1916 yılında düzenlenen Lucknow Paktı sonrasında ilgili dönem için ortadan kalktığı ve “öz yönetime” ulaşılmasının ortak bir amaç olarak hem Kongre hem de Birlik tarafından kabul edildiği görülmektedir. (Inamdar, 1985: 391; Habib, 1999: 27; Visram, 2002: 300)

Hindistan'daki Müslümanlar ve Hindular arasında öz yönetim ideali doğrultusunda bir araya gelinmesi ve Lucknow Paktı'nın 1916 yılında hayata geçirilmesi konusunda en önemli figürlerden biri olan Lokmanya Tilak, söz konusu etkisine ek olarak daha önceden de belirtildiği gibi Hindistan'daki Öz Yönetim Birliği'nin de kurucusu konumundadır. Adından da anlaşılacağı üzere Britanya İmparatorluğu içerisinde İngiliz Rajı altındaki Hindistan alt kıtası için öz yönetim elde edilmesi amacı doğrultusunda 1916 yılında oluşturulan Birlik, daha sonra yine aynı amaç doğrultusunda ancak bu kez bir başka önemli figür olan Annie Besant tarafından oluşturulan ve alt kıtada çok daha geniş kapsamlı bir yapılanma olan "Tüm Hindistan Öz Yönetim Birliği" ile paralel bir biçimde faaliyetler yürütmüştür. Burada belirtilmesi gereken en önemli nokta ise Tilak ve Besant'ın Öz Yönetim Birlikleri'nin Hint toplumunda etkili sayılabilecek bir karşılık bulmuş olmasıdır. Bu durumun da Birinci Dünya Savaşı deneyiminin Hindistan ve Hint toplumu üzerinde yarattığı etkilerin bir sonucu olarak öz yönetim düşüncesinin Hintli halk kitleleri arasında yayılmaya başladığı şeklinde açıklanması mümkündür. (Das, 2018: 58; Bevir, 1991: 352; Sharma ve Dixit, 2004: 1224-1225)

Öyle ki Birinci Dünya Savaşı deneyimleri sonrası Hintlilerin söz konusu durumu Houghton'un aşağıdaki sözleri ile oldukça açık bir biçimde aktarılmaktadır:

"...Hintli protestoları, bazılarının bizi hala boş yere inandıracağı gibi sınırlı bir entelijansiya ile kısıtlı değildir. Yirmi yıl önce bu iddialarda bir doğruluk payı olabilirdi; bugün ise hiç yok. Şimdi harekete geçen bir ulus. Ve onun ideali öz yönetim ideali. Onun bu idealden vazgeçmesini beklemek yerine, Hindistan'ı taş devrine geri göndermeyi deneyebilirsiniz." (Houghton, 1919: 227)

Lucknow Paktı ve Öz Yönetim Birliği dışında Hindistan'da Birinci Dünya Savaşı sırasında öz yönetime yönelik olarak gerçekleştirilen bir diğer önemli adım ise yeni Hindistan Bakanı Montagu tarafından yapılan tarihi açıklama sonrasında mektuplarda da bahsedildiği üzere Montagu'nun 1918 yılında Hindistan'a gitmesi ve burada çeşitli görüşmeler gerçekleştirmesi olmuştur. Hindistan'da edindiği bilgiler doğrultusunda Montagu, Hindistan'daki siyasal sistemin içerisinde bulunduğu

sorunları analiz etmiş ve bu sorunlara getirdiği çözüm önerilerini Hindistan Genel Valisi Lord Chelmsford ile birlikte 1919 yılında çıkarılacak “Hindistan’ın Yönetimi Yasası” için de temel dayanak noktasını oluşturacak olan “Montagu-Chelmsford Raporu”nda sunmuşlardır. (Houghton, 1919: 226; Stuart, 1919: 303)

Montagu-Chelmsford Raporu ile temel olarak Hintlilerin ülkelerinin yönetimine katılımlarının artırılması ve böylelikle siyasal alanda “deneyim kazanarak” öz yönetime yönelik olarak hazırlanmaları amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda raporda Hindistan’da merkezi ve yerel seviyelerde iki farklı tutum önerilmektedir. Öncelikle merkezi seviyede, Hindistan’da yasama ve yürütme organlarında Hintlilerin rolünün artırılması ancak bununla birlikte Yasama Konseyi’nin Britanya Hükümetine karşı sorumluluğunun sürdürülmesine karar verilmiştir. Yerel seviyede ise İngilizlerin Hindistan’da öz yönetime “aşamalı olarak geçiş” sözleri ile paralellik gösterdiğini söyleyebileceğimiz yeni bir uygulamadan bahsediliyordu. “Diyarşi” olarak bilinen bir tür ikili yönetim sistemi ile yerel seviyede aşamalı olarak öz yönetimin uygulanması mümkün hale gelmiş oluyordu. Buna göre yerel seviyede yürütme hem Hintliler tarafından seçilmiş Hintli bakanlardan hem de eskiden olduğu gibi doğrudan İngilizler tarafından atanan yöneticilerden oluşturuluyordu. (Barker, 1921: 231; Gallagher ve Seal, 1981: 395)

Diyarşi ile öngörülen şey temel olarak Hintlilerin yerel seviyede yönetime katılarak Hindistan’da öz yönetimin tam olarak tesis edilmesi sürecinde İngilizler ile “deneyim” kazanmalarınıdır. (Lloyd, 2001: 150)

Montagu-Chelmsford Raporu ile getirilen öneriler temel alınarak hazırlanan ve Hindistan’ın İngiliz Rajı altındaki siyasal mücadele tarihinde öz yönetim düşüncesi doğrultusunda tarihi bir olay olarak nitelendirebileceğimiz Hindistan’ın Yönetimi Yasası 23 Aralık 1919 tarihinde yayınlanmıştır. (Barker, 1921: 232)

1919 yılında Birinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından yayınlanan Hindistan’ın Yönetimi Yasası, bazı Hintliler açısından çeşitli eksiklikleri nedeni ile oldukça yetersiz görülerek “hayal kırıklığı” olarak nitelendirilip birçok kaynakta “Rowlatt Yasaları” ve “Amritsar Katliamı” gibi nedenlerle gölgede kalmış olarak kabul edilse de (Metta, 1921: 468; Morrow, 2004: 313; Visram, 2002: 300; Das, 2018:

408) Birinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak Hintlilerin "öz yönetim" yolunda gerçekleştirdiği en somut kazanımlardan biri olarak nitelendirilebilir.

Bu noktada aslında tam da Das'ın ifade ettiği gibi "...Savaş doğrudan dekolonizasyona yol açmadı; ancak... sonun başlangıcıydı..." (Das, 2018: 408)



SONUÇ

Bu çalışmada Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz Rajı altındaki Hindistan coğrafyasından askeri hizmet için toplanan ve dünyanın farklı cephelerinde görevlendirilen Hintli askerlerin savaş deneyimlerinin mektuplar üzerinden analiz edilmesi ve bu analiz sonucunda Hintlilerde gözlemlenebilen değişimlerin “bilinç oluşumu”, “beyaz üstünlüğü algısının yıkılması” ve “öz yönetim düşüncesi” ana temaları etrafında incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümünde öncelikle İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan alt kıtasına “ticari faaliyetler yürüterek kâr elde etme” amacı doğrultusunda doğrudan nüfuz etmeye başladığı 17.yüzyılın ilk yıllarında bölgede önemli bir merkezi güç olarak bulunan Mughal İmparatorluğu ile olan etkileşimleri ve Mughal İmparatorluğu'nun güç kaybetmesi ile paralel olarak Şirket'in alt kıtadaki yükselişi ele alınmıştır.

Çalışmada görülebileceği gibi Plassey Zaferi sonrasında 18.yüzyılın son yarısında Hindistan alt kıtasını hızla kontrolü altına almayı sürdüren İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin 1857 yılına gelindiğinde patlak veren “Büyük Hint İsyanı” sonucunda yerini İngiliz Rajı'na bırakışı ve alt kıtadaki varlığının sona erışı incelenmiştir.

Bu doğrultuda çalışmanın ikinci bölümünde Büyük Hint İsyanı sonrası Hindistan'daki Hint Ordularının düzenlenmesi ve yeniden yapılandırılmasına yönelik İngilizlerin reform çalışmaları geçmiş uygulamalar ile karşılaştırılarak ele alınmış ve Birinci Dünya Savaşı'na giden süreç içerisinde Hint Ordularının yeni yapısı incelenmiştir.

Büyük Hint İsyanı sonrası Hindistan'daki Hint Ordularına uygulanan düzenlemeler incelenirken “Savaşçı Irklar Teorisi” kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır.

Savaşçı Irklar Teorisi ele alınırken öncelikle bu teorinin ortaya çıktığı düşünsel ortamın anlaşılabilmesi açısından 19.yüzyıl Avrupası'nda gelişmekte olan ve “ırkçı” olarak tabir edebileceğimiz bazı fikirler ve teorilerden bahsedilmiştir. Daha sonra ise ikinci bölümde belirtildiği üzere literatürde sıklıkla Savaşçı Irklar Teorisi'nin formüle

edilişinin kendisine atfedildiği Lord Roberts'ın Hindistan'da Kırk Bir Yıl adlı eserinden söz konusu düşüncelerine yer verilmiştir.

Bununla birlikte yine çalışmanın ikinci bölümünde belirtildiği gibi literatürde sıklıkla İngilizlerin Hindistan'daki "Savaşçı Irklar Teorisi"ni destekleyici teoriler olarak gösterilen "Aryan İşgali Teorisi" ve "İklim Teorisi" gibi teorilerden de bahsedilmiştir.

İkinci bölümde son olarak Savaşçı Irklar Teorisi doğrultusunda Birinci Dünya Savaşı öncesi son şeklini alan Hint Ordusu'nun Birinci Dünya Savaşı'na dahil edilişi ve çoğunlukla göz ardı edilen Savaş'ın kaderine olan etkisi ele alınmıştır.

Bu doğrultuda çalışmanın üçüncü bölümünde Hintli askerlerin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki deneyimleri Sansür Ofisi tarafından derlenen mektupları üzerinden çeşitli temalar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde söz konusu mektupların analizi sonrasında seçilen örneklerde görülebildiği gibi Birinci Dünya Savaşı sırasında Batı Cephesi'ne gönderilen Hintliler, birçok farklı konuya mektuplarında yer vermişlerdir.

Üçüncü bölümde örneklerine yer verildiği üzere Hintliler, Birinci Dünya Savaşı deneyimleri sonucunda Avrupa'da gördükleri karşısında hayranlık duymuş, Batı Cephesi'ndeki yıkımdan uzaklaşabilmek amacıyla kendi kendilerini yaralamış, çeşitli derecelerde ve şekillerde ırkçılık ve ayrımcılığa maruz kalmış ve bütün bunların sonucunda zihinlerinde yeni düşünceler oluşmaya başlamıştır.

Öncelikle bu düşünceler mektuplarda sunulan örneklerden görülebileceği gibi Savaş sırasında yakından tanıma fırsatı elde ettikleri "Avrupalı beyazların" kendilerinden pek de farklı olmadıklarının anlaşılması sonucunda ortaya çıkmaya başlamıştır denilebilir.

Hintliler, Batı Cephesi'nde Almanlara karşı savaşırken, tıpkı Savaş'ın başında Almanların protestolarına konu edildiği gibi "beyaz prestijinin zarar görmesi" durumunun gerçekleştiği mektuplarda görülebilmektedir. Bu durumun ayrıca Hintlilerin Avrupalı beyaz kadınlar ile kurdukları cinsel ilişkiler ve cephe gerisine

tedavi amacıyla gönderildikleri hastanelerde Avrupalı beyaz kadınlar ile çeşitli derecelerde kurdukları yakınlık ile de desteklenmesi çalışmada ele alınmıştır.

Bunların dışında beyaz üstünlüğü algısının yıkılması teması etrafında Hintlilerin Avrupa’da gördükleri erkeklerin, kadınların ve çocukların hepsinin eğitilmiş olması sonucunda yaşadıkları farkındalık da bu çalışma kapsamında mektuplar üzerinden incelenmiştir.

Hintliler, üçüncü bölümde ele alındığı üzere mektuplarında görülebileceği gibi Avrupa’da herkesin eğitilmiş olduklarına dikkat çekmiş ve Hindistan ile bir karşılaştırma yapmışlardır. Yaptıkları karşılaştırma sonucunda Hintlilerin vardıkları sonuç ise temel olarak Avrupalılar ile kıyaslandıklarında görülebilen “geri kalmışlıklarının” eğitimsiz olmalarının bir sonucu olduğudur. Bu durum da çalışmanın üçüncü bölümünde dikkat çekildiği üzere kalıtsal bir geri kalmışlık düşüncesine yeni bir alternatif sunması bakımından oldukça önemlidir.

Yine çalışmanın üçüncü bölümünde Hintli askerlerin mektupları üzerinden ele alınan bir başka konu ise Müslüman Hintlilerin savaş sırasındaki hassasiyetlerinin incelenmesidir.

Üçüncü bölümde yer verildiği üzere bazı Müslüman Hintliler arasında Osmanlı İmparatorluğu’nun Müslüman askerlerine karşı savaşmak düşüncesi büyük bir rahatsızlık yaratmış ve bu durum “15.Süvari Birliği” örneğinde görülebileceği gibi bazı durumlarda doğrudan isyana da neden olmuştur.

Bununla birlikte Müslüman Hintli askerlerin Birinci Dünya Savaşı deneyimlerinde önemli bir yer tuttuğunu söyleyebileceğimiz “din” etkeninin çeşitli şekillerde hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Alman İmparatorluğu tarafından araştırmaya çalışıldığına dair örnekler de yer verilmiştir.

Son olarak üçüncü bölümde bu çalışmanın temel amacı doğrultusunda “Öz yönetim” düşüncesi ele alınmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında ve Savaş’ın hemen ardından gerçekleştirildiği görülen Hintlilerin “Öz Yönetim” taleplerine dair somut adımlar ve sınırlı sayıda olsa da örnekleri sunulan mektuplar artık Hindistan alt

kıtasının yerlilerinin 1914 başında olduklarından çok daha güçlü, talepkâr ve bilinçli bir konumda olduklarını kanıtlar niteliktedir.



KAYNAKÇA

- Archer, Christon Dünya Savaş Tarihi, Çev. Cem Demirkan, İstanbul, Tüm Zamanlar I., John R. Ferris, Yayıncılık, 2006.
- Holger H.
Herwig, Timothy
E. Travers:
- Alison S. Fell: “Nursing the Other: the representation of colonial troops in French and British First World War nursing memoirs”, **Race, Empire And First World War Writing**, Ed. by. Santanu Das, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, pp. 158-175.
- Barker, Ellis J.: “GIVING INDIA SELF-GOVERNMENT”, **Current History**, vol.14, no.2, 1921, pp.225-235.
- Barnes, Major R. The British Army of 1914: Its History, Uniforms & Contemporary Money: Continental Armies, London, Seeley Service & Co. Limited, 1968.
- Barua, Pradeep: “Inventing Race. The British and India’s Martial Races”, **The Historian**, Cilt 58, Sayı 1, 1995, pp.107-116.
- Baruah, Ved, “Liberal Imperialism”, **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol I, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 42-44.
- Bayly, C.A.: The New Cambridge History of India: Indian Society and the making of the British Empire, Cambridge, Cambridge University Press, 2008.

Bevir, Mark.: “The Formation of the All-India Home Rule League”, **The Indian Journal of Political Science**, vol.52, no.3, 1991, pp.341-356.

Bishop, H.C.W.: A Kut Prisoner, London, John Lane, The Bodley Head, 1920.

Black, Jeremy: A Military History of Britain: From 1775 to the Present, London, Praeger Security International, 2006.

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/1: Reports of the Censor of Indian Mails in France: Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/1> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/2: Reports of the Censor of Indian Mails in France: Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/2> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/3: Reports of the Censor of Indian Mails in France: Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/3> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/4: Reports of the Censor of Indian Mails in France: Vol 1”, (Çevrimiçi)

<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/4> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/5: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/5> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/6: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/6> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/7: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/7> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/825/8: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 1”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/825/8> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/2: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/2> 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/3: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
[https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/
3](https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/3) 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/4: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
[https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/
4](https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/4) 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/5: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
[https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/
5](https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/5) 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/6: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
[https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/
6](https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/6) 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/7: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
[https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/
7](https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/7) 10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/8: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/8>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/826/9: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 2”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/826/9>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/827/1: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 3”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/827/1>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/827/2: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 3”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/827/2>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/827/3: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 3”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/827/3>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/827/4: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 3”, (Çevrimiçi)

<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/827/4>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/827/5: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 3”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/827/5>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/827/6: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 3”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/827/6>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/828/1: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 4”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/828/1>
10.04.2023

British Library: “IOR/L/MIL/5/828/2: Reports of the Censor of Indian Mails in France:
Vol 4”, (Çevrimiçi)
<https://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=IOR/L/MIL/5/828/2>
10.04.2023

Bruce Seton: “An Analysis of 1,000 wounds and injuries received in action, with special
reference to the theory of the prevalence of self-infliction”, 1915,
(Çevrimiçi)

http://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=ior!!mil!17!5!2402_f001r# Erişim Tarihi 14.02.2023.

- Burns, Adam: “Social Darwinism”, **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol I, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 61-62
- Christian Koller: “Representing Otherness: African, Indian and European soldiers’ letters and memoirs”, **Race, Empire And First World War Writing**, Ed. by. Santanu Das, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, pp. 125-127.
- Christopher Pugsley: “Images of Te Hokowhitu A Tu in the First World War”, **Race, Empire And First World War Writing**, Ed. by. Santanu Das, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, pp. 194-211.
- Cohen, Stephen P.: **The Indian Army: Its Contribution to the Development of a Nation**, New Delhi, Oxford University Press, 1990.
- Cohn, S. Bernard: **Colonialism and Its Forms of Knowledge: The British India**, Princeton New Jersey, Princeton University Press, 1996.
- Daly, Anthony: “Seven Years’ War (1756-1763),” **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol II, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 133-135.

- Danzig, Richard: “The Announcement of August 20th, 1917”, **The Journal of Asian Studies**, vol.2, no.1, 1968, pp.19-37.
- Das, Santanu: **India, Empires And First World War Culture: Writings, Images and Songs**, Cambridge, Cambridge University Press, 2018.
- David French: “The British Army and the empire, 1856-1956”, **Imperial Defence: The Old World Order 1856-1956**, Ed. by. Greg Kennedy, London, Routledge, 2008.
- David Omissi: “Military Planning and Wartime Recruitment (India), in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War”, Ed. by. Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by Freie Universitat Berlin, Berlin 2023-03-27, (Çevrimiçi) https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/military_planning_and_wartime_recruitment_india
- Drohan, Brian: “Afghan Wars (1839-1842, 1878,1880, 1919),” **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol II, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 77-79.
- Farooqui, Amar: “Divide and Rule: Race, Military Recruitment and Society in Late Nineteenth Century Colonial India”, **Social Scientist**, Cilt 43, Sayı 3/4, 2015, pp.49-59.

Frederick Sleigh “Forty-One Years In India: From Subaltern to Commander-In-Chief”,
Roberts: 1898, (Çevrimiçi) <https://www.gutenberg.org/files/16528/16528-h/16528-h.htm#XLVIII4> Erişim Tarihi 16.02.2023

Gallagher, John, “Britain and India between the Wars”, **Modern Asian Studies**, vol.15,
Anil Seal: no.3, 1981, pp.387-414.

Ganachiri, Indians in the First World War: The Missing Links, New Delhi, SAGE
Aravind: Publications, 2020.

Garton, Stephen: “The Dominions, Ireland, and India”, **Empires at War: 1911-1923**, Ed.
by. Robert Gerwarth, Erez Manela, Oxford, Oxford University Press,
2014, pp. 152-178

Godshall, Wilson “India on the March to Self-Government”, **Social Science**, vol.26, no.1,
Leon: 1951, pp.36-48.

Habib, Irfan: “The Envisioning of a Nation: A Defence of the Idea of India”, **Social
Scientist**, vol.27, no.9/10, 1999, pp.18-29.

Harman, Chris: Halkların Dünya Tarihi: Taş Devrinden Yeni Binyıla, Çev. Uygur
Kocabaşoğlu, İstanbul, Yordam Kitap, 2021.

Hart, Basil Birinci Dünya Savaşı, Çev. Kerim Bağrıaçık, İstanbul, Türkiye İş Bankası
Liddel: Kültür Yayınları, 2019.

- Heather Jones: “Imperial captivities: colonial prisoners of war in Germany and the Ottoman empire, 1914–1918”, **Race, Empire And First World War Writing**, Ed. by. Santanu Das, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, pp. 175-194.
- Hobsbawm, E.J.: Milletler ve Milliyetçilik: “Program, Mit, Gerçeklik”, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1995.
- Hobsbawm, Eric J.: İmparatorluk Çağı: 1875-1914, Çev. Vedat Aslan, Ankara, Dost Kitabevi, 2017.
- Hobsbawm, Eric J.: Sermaye Çağı: 1848-1875, Çev. Mustafa Sina Şener, Ankara, Dost Kitabevi, 2003.
- Houghton, B.: “The Federation of India”, **Political Science Quarterly**, vol.34, no.2, 1919, pp.226-236.
- Hutchins, Francis G.: The Illusion of Permanence: British Imperialism in India, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1967.
- Inamdar, N.R.: “TILAK AND THE INDIAN NATIONAL CONGRESS”, **The Indian Journal of Political Science**, vol.46, no.4, 1985, pp.387-400.

- Jenks, Edward: The Government of the British Empire: Boston, Little Brown And Company, 1918.
- Ross, Anderson: “Logistics of the Indian Expeditionary Force D in Mesopotamia, 1914-18”, **The Indian Army in the Two World Wars**, Ed. by. Kaushik Roy, Leiden, BRILL, 2012.
- Roy, Kaushik: “Introduction: Warfare, Society and the Indian Army during the Two World Wars”, **The Indian Army in the Two World Wars**, Ed. by. Kaushik Roy, Leiden, BRILL, 2012.
- Kolsky, Elizabeth: Colonial Justice in British India: White Violence and the Rule of Law, New Delhi, Cambridge University Press, 2010.
- Lloyd, Trevor: Empire: A History of the British Empire, London and New York, Hambledon and London, 2001.
- Parekh, Lord Bhikru: “Foreword”, **Indians in the First World War: The Missing Links**, by. Aravind Ganachiri, New Delhi, SAGE Publications, 2020.
- MacMunn, Major G.F.: The Armies of India, London, Adam and Charles Black, 1911.
- Marriot, Emma: Bir Nefeste Dünya Tarihi, Çev. Güneş Öztürk, İstanbul, Maya Kitap, 2020.

- Metta, V.B.: “INDIA’S MOVEMENT AGAINST BRITISH RULE”, **Current History** (1916-1940), vol.15, no.3, pp.467-472.
- Morrow, John H. Jr.: The Great War: An Imperial History, London, Routledge, 2004.
- Morton-Jack, George: The Indian Army on the Western Front: India’s Expeditionary Force to France and Belgium in the First World War, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.
- Nielsen, Mads Bomholt: “New Imperialism”, **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol I, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 53-55.
- Olcott, Mason: “The Caste System of India”, **American Sociological Review**, vol.9, no.6, 1944, pp.648-657.
- Omissi, David: The Sepoy and the Raj: The Indian Army, 1860 – 1940, London, Palgrave Macmillan, 1994.
- Omissi, David: Indian Voices of the Great War: Soldiers’ Letters, Ed. By., David Omissi, 1914-1918, New York, St. Martin’s Press, 1999.
- Paris, Michael: Warrior Nation: Images of War in British Popular Culture, 1850-2000, London, Reaktion Books Ltd., 2000.

Paturalski, Lindsay: “India,” **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol II, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 211-213.

Paturalski, Lindsay: “Indian Army”, **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol II, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 101-104.

Paturalski, Lindsay: “Sepoy Rebellion (1857-1858),” **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol II, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 130-132.

Robins, Nick: **The Corporation That Changed The World**, London, Pluto Press, 2012.

Roy, Kaushik: “Race and Recruitment in the Indian Army: 1880-1918”, **Modern Asian Studies**, Cilt 47, Sayı 4, 2013, pp.1310-1347.

Said, Edward: **Sömürgeciliğin Keşif Kolu**, Çev. Nezih Uzel, İstanbul, Pınar Yayınevi, 1982. Edward W. Said

Sander, Oral: **Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918’e**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2012.

- Sharma, B.A., “The Role of Mrs Besant And Tilak’s Home Rule Movement in Freedom Struggle of India 1914-1919”, **Proceedings of the Indian History Congress**, vol.65, 2004, pp.1224-1225.
- M.S. Dixit:
- Singh, Gajendra: *The Testimonies of Indian Soldiers and the Two World Wars: Between Self and Sepoy*, London, Bloomsbury Publishing, 2014.
- Stone, Norman: *İmparatorluk Oyunları: Avrupa ve Ortadoğu’yu Şekillendiren Yıllar*, Ed. Sezai Saraç, İstanbul, Ketebe Yayınları, 2018.
- Streets, Heather: *Martial Races: The Military, Race and Masculinity In British Imperial Culture, 1857-1914*, Manchester and New York, Manchester University Press, 2010.
- Stuart, H. “Home Rule for India”, **The American Political Science Review**, vol.13, no.2, 1919, pp.301-305.
- Graham:
- Thompson, Willie: *Global Expansion: Britain and Its Empire, 1870-1914*, London, Pluto Press, 1999.
- Townshend, Charles V.F.: *Mezopotamya Seferim: Kurna, Kutülamare ve Selmanıpak Muharebeleri*, Çev. Gürol Koca, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Visram, Rozina: *Asians in Britain: 400 Years of History*, London, Pluto Press, 2002.

Von Brück, “Security in Hinduism and Buddhism,” **Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace**, Vol 3, Ed. By., Hans Günter Brauch, Berlin, Springer-Verlag, 2008, pp. 195-202.

Wei, Tao: “East India Company,” **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol I, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 158-161.

Welsch, Christina Caroline: “Princely States,” **The British Empire: A Historical Encyclopedia Volumes 1&2**, Vol I, Ed. By., Mark Doyle, Santa Barbara California, ABC-CLIO, LLC, 2018, pp. 120-122.

Wickremesekera, Channa: **Best Black Troops In The World: British Perceptions and the Making of the Sepoy 1746-1805**, New Delhi, Rajkamal Electric Press, 2002.

Wolf, Eric R.: **Avrupa ve Tarihsiz Halklar**, Çev. Eric R. Wolf, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.